TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS
LAIKRAŠTIS

LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

Nr. 48

Rugsėjis — Spalis

1939

TURINYS.

1. Teisėjų nepakeičiamumo reikalu 313
2. Lietuvos teismų vietinė kompetencija užsieniečių civilinėms byloms — *Dr. S. Gringauzas* 321
3. Savigalba — *K. Šalkauskis* 329
4. Teismų darbuotojų suskirstymo kategorijomis lentelė — *Č. Butkys* 335
5. Papildomojo Lietuvos Notariato Sutv. įst. 11 str. ir jo paaiškinimas Vyr. Trib. 1932.II.25 d. vis. susirinkimo nutarimu — *Adolfas Bieilauskas* 343
6. Civilinių įstatymų kūrybos metodas — *Petras Stravinskas* 348
7. Administracinės baudos per 1938 metus — *J. Undraitis* 355
8. Skandinavijos valstybės ir jų tarptautinės teisės klausimai — *Dr. G. Rutenbergas* 362
9. Ipotekos įstatymo 207 ir 212 str. — *Pr. Gužauskas* 372
10. Dėl straipsnio „Rengiamojo tardymo pagreitinimas" — *K. Laucius* 375
11. Dėl Civilinės Teisenos įstatymo 145^3 str. — *J. Kairys* 381
12. Notarų egzaminai ir notarų užstatai — *V. Burkevičius* 382
13. Teisminės terminijos projektas 384
14. A. A. Mečislovas Bortkevičius — *St. Vazbys* 388
15. Recenzijos 390

Oficialinė dalis.

I. Teisingumo Ministro įsakymai 23
II. Teisingumo Ministro bendraraščiai 27

Cp 1283

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ IR PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS
LEIDŽIA LIETUVOS TEISININKŲ DRAUGIJA

| Nr. 48 | Rugsėjis – Spalis | 1939 m. |

Teisėjų nepakeičiamumo reikalu.

Lietuvos įstatymų leidėjų tendencija pabrėžti teismo funkcijų svarbą valstybės gyvenime yra įkūnyta Valstybės Konstitucijos ir Teismų Santvarkos Įstatymo deklaraciniais nuostatais. Ten, tarp kita ko, sakoma: „Teismas daro teisingumą... Savo veikmenį atlikdamas, Teismas yra nepriklausomas . . . Teisėjas daro sprendimus, teklausydamas savo sąžinės ir įstatymų“. Iš to matyti, kad į nepriklausomumą žiūrima, kaip į suponuojančią sąlygą, Teismui pavestam vaidmeniui vaisingai atlikti.

Kad teisėjo darbas būtų našus ir pateisintų jam skiriamą uždavinį, turi būti sudaryta tinkama aplinka. Deja, Teismų Santvarkos Įstatyme yra nuostatų, blukinančių skambių šūkių blizgesį. Imkime, pvz., 142 str. 3 p., kur sakoma: „Teisėjui draudžiama... dalyvauti tokiuose politinio pobūdžio veiksmuose, kurie gali silpninti pasitikėjimą teisėjo nešališkumu“. Šiuo suktu nuostatu nedraudžiama užsiimti politika, tik reikia dairytis, kad tas politinis veikimas nepažeidinėtų nešališkumo opinijos. Kas tai spręs? Aišku, organai, nuo kurių teisėjas priklauso. Vadinas, teisėjo sutapimas su vyriausybės favorizuojamais junginiais galimas. Čia, žinoma, nedera leistis į debatus, ar teismas turi būti valdžios politiniu įrankiu ir ar nebus šaipomasi, kai nusikaltusį valdžios atstovą teis partiniai draugai, gal per teisiamojo malonę tokiais pasidarę. Jeigu jau buvo pasiryžta nuoširdžiai kelti aukštai orumo žibintai, reikėjo įrašyti į 142 str. draudimą dalyvauti teisėjui tos pačios ar priešingos politinės partijos atstovo bylojo. To nepadarę, negalėsime nusikra-

tyti prikibusio paradokso — teisėjo orumas pavojuj, kai teisėju esti buvusis tardytojas, kuris, klausinėdamas liudytoją, pagal B. Pr. Įst. 292 str., bylai buvo visiškai abuojus. Ir tas orumas nerausta, kai tenka teisti partijos bičiulį ar priešą. O kas nežino, kad labai dažnai stojama į politinę partiją skinti nepelnytų laurų profesijos karjeroj, kad teisiamasis gal yra buvęs domkratu, pakėlusiu šlubuojantį teisėjo sunkvežimį. Verta ir naudinga prisiminti Šiaulių Apyg. Teismo vice-pirmininko Bugailiškio žodžius, tartus švenčiant pirmąjį teismų dešimtmetį: „Temidos rūmuose ne vieta žmonėms,... kurie vadovaujasi ne savo, bet tų ar kitų grupių teisine sąžine, kurie daugiau linkę yra gaudyti visuomeninių bei politinių vėjų kryptį... Tik stovėdami aukščiau politinių ir socialinių kovų, tam kartui pamiršdami savo asmens „credo“, mes apsaugosime teismą nuo įtarimų ar priekaištų jį esant partinį ar klasinį...“ (ž. Lietuvos Teismas 1918—1928, 222 psl.). Kalbėtojas sielojosi, kad teismo aparatą dar tebegraužia įvairios rūdys, jų tarpe, karjerizmo dvasia, pastebima labiau jaunesniuosiuose teisininkuose, kad, veikiant dabartinei teismo darbuotojų verbavimo sistemai, dar nesą pakankamų garantijų, užkertančių kelią skverbtis į magistratūrą ir advokatūrą teisingumui svetimiems ir nepageidaujamiems elementams, ypač dėl to, kad besikeičiančių valdžių viršūnėse dažnai pasireiškia tendencija naudoti progą savo srovės padėčiai valstybės aparate sustiprinti. Šitie paprasti, bet nuoširdūs žodžiai, menko atbalsio susilaukė, o karjerizmo žiedas nuo to laiko tiek išbujojo, jog pati Teisingumo Ministerija ryžosi jį nuskinti. Turiu galvoje Teisingumo Ministro A. Tamošaičio 1939. VI. 2. aplinkraštį N 198, smerkiantį pastebimą magistratūros darbuotojų tarpe nesidomėjimą teisių mokslu bei teisine literatūra ir karjerizmą šiais žodžiais: „... antra vertus, pasitaiko teisingumo funkcijos vykdytojų, kurie per daug rūpinasi savo karjera ir ją neretai mėgina pagrįsti ne savo teisiniais sugebėjimais, bet tokiais privalumais, kurie teisingumui yra ne tik svetimi, bet jį tiesiog griauja. Čia turiu galvoje protekcijų naudojimą, politikavimą ir panašius dalykus... Dėl to nukenčia teisingumo orumas... Aišku, kad teisingumo funkcijos vykdytojai gali turėti savo politinius įsitikinimus, bet tų įsitikinimų viešas ir aktingas reiškimas, ypač kai tatai kartais daroma karjeros sumetimais, yra griežtai smerktinas...“ Pabaigoje ministras, tarp kita ko, siūlo adresatams — visiems teisė-

jams, tardytojams, prokurorams ir jų padėjėjams — nedalyvauti viešai ir aktyviai politinėje veikloje. Didžiai sveikintinas žygis, tik, man rodos, nepersmarkiausį užsimojimą turįs, nes vengiantieji skirtis su politinių partijų ar sąjungų užuovėja teismo darbuotojai naiviai įrodinės, kad jų veikimas „neviešas“ ir „neaktyvus“. O kadangi aplinkraščiu neaiškinama, kuo pasireiškia viešas ir aktyvus veikimas, tai galima abejoti, ar laukiamą efektą aplinkraštis padarys. Geriau būtų visai uždrausti priklausyti prie politinių organizacijų. Tuo atveju reikėtų atitinkamai pakeisti ir T. S. Įst. 142 str. Pagaliau dabar ir pačios organizacijos turėtų kratytis tokiais nariais, veikimui pasidarius neviešam ir neaktyviam, nauda iš jų menkėja. Šia proga, tur būt, nesuklysiu pasakęs, kad dėl jų išbraukimo nuostolis bus neperdidžiausias, nes jų daugumas buvo prisirašę dažnai dėl karjeros, tuo būdu priklausė tik nominaliai ir viešu bei aktyviu veikimu nėra pasižymėję. Ir perijodinėj spaudoj pasigirsta balsų, pasisakančių prieš teisėjų politikavimą (pvz., P. Stravinsko „Teismas ir politika“, L. A., 1939. VII. 15. Nr. 373).

Pažymėtini dar keli nuostatai, varžantieji teisėjo sąžinę. Pasak 186 str., teisėjas gali būti, be jo sutikimo, perkeltas į lygią ar aukštesnę teisėjo tarnybos vietą tame pačiame ar kitame teisme: 1. kai jis nėra ištarnavęs teisėju trejų metų ir 2. kai jis reikia perkelti dėl teisingumo darymo naudos ar dėl teisėjo vardo orumo. Bet, ką reiškia teisingumo darymo nauda ar teisėjo vardo orumas? Neapčiuopiamas ir sunkiai sugaudomas dalykas, nelyginant algebros formulė, kuriai kiekvienas skaičius tinka. Tik į žemesnę teisėjo tarnybos vietą perkelti reikia Teisėjų Drausmės Teismo sprendimo (187 str.). Dėl atitinkamų komentarų stokos sunku suprasti šio įstatymo leidėjų tendencijas. Kuo turi nusidėti teisėjas per šį 3 metų „bandomąjį laiką“, kad galėtų būti iškeltas iš užimamos vietos, neaišku. Atrodo, ne dėl teisingumo darymo naudos ar dėl teisėjo vardo orumo, nes pastarasis atvejis 186 str. 2 p. išskirtas ir gali būti panaudotas, nežiūrint teisėjo ištarnauto laiko. Matyt, yra kitų atsargumo sumetimų. Gal per menkos kvalifikacijos ar tautiniai aspektai? Bet juk kiekvieną teisėjo kandidatą galima tinkamai prakošti dar prieš paskiriant, kad nereikėtų užkabinti jam 3 metų laikui to Damoklo kardo — 186 str. 1 p. Rimtų priemonių tam dalykui pasiekti minėtame įstatyme yra pakankamai. Žinoma, galima sakyti, kad perkėlimas į kitą tokią pat vietą visiškai neskaudus.

Bet aš ginčiju, net manau, kad perkėlimas į aukštesnę vietą ne visuomet priimtinas ir malonus. Imkime, pvz., Apygardos Teismo Pirmininko vietą. Tom pareigom reikia gerų kvalifikacijų vyro, įgudusio administruoti ir ūkiškais klausimais nusimanančio. Jis yra šeimininkas, autonomiškai tvarkąs jam pavestas įstaigas. Ilgainiui jis suauga su sunkiom pareigom ir pasiryžta toliau jam pavestą sritį tvarkyti tobulėjimo keliu. Ir štai iš jo atimamas savarankiškas vaidmuo ir siūloma aukštesnė, Vyr. Tribunolo civ. teisėjo vieta. Man rodosi, kad energingas, gabus administratorius, kryžkelio naštai nepasiduodąs, tokį pasiūlymą bus linkęs suprasti kaip daromą jam priekaištą dėl nesugebėjimo eiti savo pareigas arba reikalą užleisti savo vietą įtakingesniam kandidatui. Vienu ir kitu atvėju jis jaus kartumo nuosėdą. Bet jis gailėsis dar ko kito. Pirmininko padėtis palengvina dalyvavimą kai kuriose neblogai apmokamose komisijose, tad medžiaginiu atžvilgiu tas, kuris naudojasi ta prerogatyva, jaučiasi daug geriau, negu naujas pareigas eidamas. Todėl ir suprantama, kad jis giliu atsikvėpimu palydi senąją vietą. Perkėlimas į aukštesnę vietą gali sudaryti nemaža nuostolių ir nepatogumų. Štai teisėjas, turįs provincijoj kokį nekilnojamąjį turtą ir mokyklinio amžiaus vaikų. Koki suirutė kyla prireikus turtą likviduoti ar pusvelčiui išnuomoti, netekti produktų pristatymo, butą nuomoti, pakelti vargo dėl kraustymosi ir keitimo mokyklos vaikams. Visai suprantama, jei tūlas teisėjas varsto Teisingumo Ministerijos duris, prašydamas jo neaukštinti ir palikti šventoj ramybėj. Tas pastabas tektų kartoti kalbant apie perkėlimą į tokią pat vietą. Bepigu, jei tolygi vieta tame pat mieste. Bet įsivaizduokime, pvz., jei reikia keltis iš Vilniaus ar Kauno į periferiją. Tiek metų pagyvenus, susigyvenus, turint specialių intelektualių interesų, įsigijus gerų draugų ir pažįstamų, kraustymas į kitą miestą atsiduos šiokiu tokiu ištrėmimu. Taigi toks perkėlimas į tolygią vietą gali tiek medžiagiškai ir moraliai parblokšti, jog atrodo, kad būtų neteisinga palikti veikti kalbamą nuostatą. Reikėtų jį pakeisti ta prasme, kad aplamai perkėlimas į aukštesnę ar tolygią vietą gali būti padarytas tik keliamajam sutikus arba teisėjų Drausmės Teismo sprendimu.

Smarkiai gausėjant mūsų teisėjų šeimai, nėra pavojaus, kad gali neatsirasti perkeliamajam tinkamo pakaito. Daugiau susirūpinimo kelia 181 str. 1 p. nuostatas, kad teisėjas, ne-

ištarnavęs trejų metų, gali būti net visiškai atleistas. Vargu bau minėti nuostatai derinasi su teisėjo nepriklausomumu, jam reikalingu, kad teismų posėdžių salėj sąžinės regėjime nešmėkšotų jo likimu žaidžiantieji šešėliai. Ar negeriau nustatyti, kad, dar 3 metų neištarnavusiam teisėjui netinkamai pasielgus ir kilus nepatogumui palikti jį teismo tarnyboj, būtų pasiūloma laisva valia atsistatydinti, o jei nesutiktų, kelti bylą Drausmės Teisme. Tuomet būtų išlaikytas lygybės principas, nes vienu atvėju dėl nesuderinamo su teisėjo garbe veiksmo ar poelgio būtų keliama byla Drausmės Teisme (150 str. 3 p.), o kitu atvėju dėl to paties dalyko taikomos minėtos sankcijos, išžiūrėjus tik teisėjo pareigų orumo pažeidimą. Todėl atitinkamai turėtų būti pakeistas ir 181 str. 1 p.

Labai įdomu panagrinėti ir „amžiaus ribos" problemą, sprendžiamą 181 str. 3 p. Pagal tą straipsnį teisėjas gali būti, ir be jo sutikimo, atleistas, kai jam yra suėję 65 metai, arba, jei jis yra Vyriausiojo Tribunolo teisėjas, 70 m. amž. Visų pirma būtų pravartu prisiminti šios problemos sprendimo eigą prieškarinės Rusijos teismus tvarkančiose įstaigose. Tą reikalą dėsto žymusis teismo veikėjas Koni straipsny „Teisėjų amžiaus riba" (Teising. M-jos Žurn., 1895). Pirmą kartą tas klausimas buvo iškeltas 1864 m., reformuojant teismus. Atitinkama komisija pasisakė, kad atleistini teismo darbininkai, sukakę 75 m. amžiaus, lygiai ir jaunesni, dvejų metų bėgyje dėl ligos ar kitų priežasčių praleidę daugiau kaip pusę darbo dienų. Motyvuojama tuo, kad yra retas atsitikimas, jog 75 m. ribą peržengę seniai esti kupini fizinių ir protinių jėgų, kad beveik visi nepajėgia dėl ligų ir kitų negalavimų atlikinėti sunkių teismo darbininko pareigų ir yra reikalingi poilsio. Buvo manyta, kad tokie seniai turi patys įteikti atsistatydinimo prašymus, o to nepadarę, turi būti įspėjami. Po dviejų savaičių jie visuot. susirinkimo atleidžiami, tačiau nutarimas atleisti gali būti skundžiamas aukštesniam teismui. Pastarojo nutarimas, taip pat visuot. susirinkimo padarytas, patiekiamas valdžiai, atleidžiamąjį paskyrusiai. Senatas pasisakė prieš atleidimą, remdamasis tuo, kad teisėjo paskirtis siekti ilgametės praktikos ir gyvenimiško patyrimo, kad toks atleidimas, sulaukus minėto amžiaus, sudaro bausmę, ir kad teisingiausia būtų palikti tokį asmenį neposėdžiaujančiu nariu su tuo pačiu atlyginimu. Įšalusis projektas po 24 metų vėl imta svarstyti. Pagal naujas taisykles turi išeiti

iš tarnybos teismų pirmininkai, sulaukę 65 m., teismo rūmų nariai, apyg. teismo vicepirmininkai bei nariai ir vyr. notarai — 60 m., ir teismo tardytojai — 55 m. Teising. Ministro tarpininkavimu minėtoji riba gali būti nukelta, bet kiekvieną kartą ne ilgiau kaip 3 metams. Neįteikusieji per 2 savaites atsistatydinimo prašymo, atleidžiami ir be jo. Neišsitarnavusieji nustatytos pensijos, turi gauti specialią pensiją. Tarp kita ko, teismo rūmų pirmininkų ir prokurorų susirinkimui buvo pavesta išspręsti klausimą, ar visi tokie asmenys turi būti atleidžiami, ar kuris caro nuožiūra gali būti paliktas. Tačiau šio klausimo redakcija mažai kuo skiriasi nuo taisyklėse svarstomosios. Koni su dideliu iškalbingumu kritikuoja šiuos užsimojimus. Kodėl parinktas 55—65 m. amžius, o ne 70 ir 75 m., kaip belgų ir prancūzų įstatymais, arba 75 m., pagal 1864 m. projektą? Kodėl 55—65 m. tvarkingas, judrus, visuomeniškas teisingumo žinybos atstovas laikomas paliegėliu ir jam neleidžiama teismo darbą dirbti? Ar nebus drumsčiama jo darbuotė besiartinančio memento mori juodų minčių ir ar, darydamas sprendimą, nestabtels jis nekartą ties įkyriu klausimu, kaip čia išsirūpinti Teisingumo Ministro palankumą, kad šis pratęstų kadenciją dar 3 metams? Ar nebus labiau pašlijęs teismo orumas tais atvejais, kai teisėjui teks tūpčioti Teisingumo Ministerijos prieškambary kaulijant pratęsti tarnybą dar keliems metams? Kodėl 3, o ne 5 metams, kaip tai daroma universitete ir karo medicinos akademijoj? Po šių klausimų ir pastabų, Koni abiem rankom atstumia priekaištą, jog 65 m. amžiaus žmogus jau darbui netinka ir šaukiasi pavyzdžių — Tjero, Bismarko, Gladstono ir rusų žymiųjų Rusijos asmenų, net daro aliuzijų į save, pasikliaudamas caro reskriptu. Pasak jo, teisėjo darbo negalima lyginti su kario, gydytojo ir profesoriaus. Pirmajam reikalinga fizinė ištvermė, antrasis turi būti budrus ir įsikandęs sekti mokslo pažangą. Teismo darbas kito pobūdžio, jis konservatyvus. Senstančio teisėjo kvalifikacijos kyla — jis daugiau patyręs, gyvenimą ir įstatymus pažįsta, daug atsargesnis, o tai labai svarbu sprendžiant žmonių ir turto likimą. Atsieit, senatvė, jei ji nelydima marazmo, ne tik ne yda, bet, priešingai, didelis privalumas. Ne be reikalo per visus amžius liaudies vadais buvo renkami „seniai", „vyriausieji" dėl jų protingumo ir šalto kraujo. Koni manymu, teisėjo veikimą galima greičiau gretinti su dvasininko veikimu, nes abu jie gyvendina abstrak-

tinius principus ir sėja žmonėse dorovės ir teisingumo daigus. Kuo gali užsiimti atleistas teisėjas, klausia Koni? Tuo reikia susirūpinti, nes pensija menka, o išlaidos vis didėja — su tuo momentu sutampa vaikų mokslo baigimas, be to, dukroms sudarymas sąlygų, artinančių ištekėjimo galimumą. Negera yra, jei atleistas teisėjas kitos specialybės neturi. Nedaug geriau, jei ir turi, nes yra atsilikęs ir jaunesniųjų nukonkuruojamas. Lieka griebtis kitų, su teisėjo, kad ir buvusio, orumu nesuderinamų, pvz., namų prievaizdos, ir grumtis teismo salėje su policija dėl protokolo už nešvarą surašyto. Įsidėmėtini jo baigiamieji žodžiai: „Ar galima vien dėl išorinio individualiai nepastovaus skirtumo pakirsti naudingą veikimą, kad ir sulėtėjusį, bet kupiną gyvenimiško patyrimo, nusikaltėlio psichologijos pažinimo, žinių apsto, sugebėjimo pagauti esmę... Seniai objektyvesni, principų žmonės, juos jau nejaudina gyvenimo tuštybės, jų sprendimai dažniau dvelkia amžina tiesa, jų dalyvavimas sudaro dar didesnę rimtį, tramdo aštrų ginčą, jie tampriai jungia teisėjų šeimą ir savo autoritetu sukelia nuolaidų jausmą jų nepaslankumui ir fiziniams negalavimams. Teisėjas turi jaustis, kad medžiagiškai nepalankiam, bet kilniam darbui skirtas visas jo amželis, turi žinoti, kad Temidės tarnų šeimos pauksmėj baigsis jo „likimo atskaitytos dienos“. Amžiaus riba gali pražudyti šį įsitikinimą ir paversti teisėją „samdiniu nutarimams ir sprendimams rašyti“. Kiek Koni nuomonė nusvėrė, nežinia. Yra žinoma bet tas, kad atitinkama klauzulė teismo santvarkos įstatyman nebuvo įtraukta, ir rusų teisėjai neturėjo blaškytis, artinantis „amžiaus ribai“.

Koni sielojimasis yra ne be pagrindo, ir jo argumentai nėra pasenę. Lietuvos Teismų Santvarkos Įstatyman kalbamas suvaržymas įterptas, man rodos, dėl nesusipratimo. Žinoma, reikia pagirti kai rūpinamasi atimti bylų sprendimą iš nuvytusių fiziniu ir dvasiniu atžvilgiu teisėjų, bet yra klaidinga laikyti tokiais pasiekusius 65 ir 70 m. amž. Svarbu yra ne amžius, bet judrumas, paslankumas, energija, domėjimasis varomu darbu. Buvo ir yra tokių teisėjų, kurie menkai teisėjo darbui tinka, nes nesiorientuoja bylos aplinkybėse ir įstatymuose ir, be to, neturi savo nuomonės, vis dairosi, ką pasakys kolegos, ypač pirmininkaujantis. Dar blogiau, jei bylą sprendžia vienas teisėjas. Ir tokie tuščiažiedžiai teisėjai toli gražu ne seneliai; pasitaiko tokių, kuriems dar toli iki „amžiaus ribos“. Antra vertus, pasi-

dairę prisiminsime atleistus teisėjus ar net iki šiol tebedirbančius, kurie, kad ir prašokę nustatytą amžių, su ne mažesniu atsidėjimu sprendžia bylas, ir jų sprendimai ne tik nepasižymi amžiaus nuovargiu, bet rodo aštrų, sklandų, įtikinantį galvojimą ir puikų įstatymų žinojimą. Laimingi esti jaunesni teisėjai, kuriems tenka su jais bendradarbiauti ir iš jų pasimokyti. Ir ar teisinga, jei toks dar jėgų pilnas teisėjas atleidžiamas vien dėl to, kad išmušė įstatymo nustatyta valanda. Žinoma, galima raminti, kad įstatymas nenumato mechaniško atsistatydinimo, nes jame pasakyta, kad „gali" būti atleistas, bet čia jau įžengiama į malonės sritį, kuri gali būti ir nesuteikta, nežiūrint amžiaus ribą pasiekusiojo jo gerų teisėjo kvalifikacijų. Visai galima sutikti su Koni, kad „amžiaus riba" gimdo nepasitikėjimą rytojumi, pakerta energiją, nuodija teismo darbininko ramų susikaupimą ir stumia jį prie orumo atžvilgiu smerktinų priemonių ir principų laužymo. Nemažiau rimti Koni sumetimai dėl medžiaginių sunkumų, kurių mūsų teisėjams daugiau tenka patirti, negu rusų laikų teisėjams. Pažymėtinas, be to, ir vienas psichologinis reiškinys: teisėjas, netekęs įprasto darbo, išmuštas iš vagos, ima nuobodžiauti, laikyti save nereikalingu visuomenės nariu, silpnėti dvasiniu ir fiziniu atžvilgiu ir įžengti į priešlaikinį marazmą bei mirtį. Tokia „greitąja džiova" suserga beveik visi nebejauni pensininkai. Tai reikia atsiminti atskiriant juos nuo malonaus darbo jungo. Žinoma, mūsų iždas nėra toks turtingas, kad būtų galima, kaip rusų Senatas manė, palikti tokius teisėjus neposėdžiaujančiais teisėjais, bet vis dėlto jie turi būti atleidžiami tik kraštutiniu atveju. Paskiausia reikėtų atleisti kolegialių teismų narius. Nepamirškime ir tai, kiek kenčia tokių kandidatų į pensionierius savimyla, kai jiems tenka įrodinėti, jog jie dar toli gražu ne balastas ir kad gali būti dar naudingi ir malonės neprivalo. Bet ir apskritai, ar yra logiška nustatyti amžiaus ribą vien teisingumo vadybai (be Vytauto Didžiojo Universiteto), ir tai tik teisėjams ir tardytojams.

Nuosekliau elgėsi minėti rusų projekto autoriai, „amžiaus ribą" taikindami ne tik teisėjams, bet ir vyr. notarams. Senatvės negalima matuoti su metriniu matu, ji yra visai individuali, priklauso, tarp kita ko, nuo paveldėjimo, sveikatos, būdo, gyvenimo sąlygų, įpročių. Prisiminkime a. a. Tumą-Vaižgantą, gyvųjų tarpe esantį J. Šliupą ir kitus. Jei jie būtų buvę teisė-

jai ir kaip pasiekę amžiaus ribos atleisti, būtų buvusi padaryta skriauda ir Teismui ir jiems. Prisiminkime Clemenceau, Joffre, Chamberlain'ą. Jie peržengė „amžiaus ribą", bet niekas jiems neprikišo ir neprikiša jų senatvės. Bene dėl senatvės reliatyvumo mūsų įstatymų leidėjai papildydami B. Pr. 388 str. dėl liudytojų teisėto nestojimo priežasčių, nenustatė minimalinės senatvės ribos, nes ji ne kiekvieną žmogų toj pačioj vietoj užtinka. Todėl ir atrodo, kad 181 str. 3 p., liečiantį amžiaus ribą, reikėtų visiškai išbraukti arba pakeisti ta prasme, kad atleidimas dėl tos priežasties turėtų būti keliamas per aukštesniojo teismo ar net Vyr. Tribunolo visuotinį susirinkimą. Būtų elgiamasi panašiai kaip kad norint atleisti 65 metų amžiaus sulaukusius profesorius ir privatdocentus (V. Ž. Nr. 330). Dėl to atleidimo pirmoji pasisako fakultetų taryba, o paskui Švietimo Ministras. Sakyti mokomojo personalo asmens pasitraukia tik tuomet, jei jų neperrenka fakulteto taryba ar nesutinka kadencijos pratęsti Švietimo Ministras.

Išbraukus nuostatą dėl amžiaus ribos, normalus teismo funkcionavimas bus reguliuojamas 180 str., kuriuo teisėjas, jeigu jis dėl kūno arba dvasios jėgų nusilpnėjimo nesugeba eiti teisėjo tarnybos, atleidžiamas iš pareigų be sutikimo. Vadinas, tai nustatoma kiekvienu konkrečiu atsitikimu, galint čia pasinaudoti ir žinovų konsultacija.

——/——

Dr. S. Gringauzas

Lietuvos teismų vietinė kompetencija užsieniečių civilinėms byloms.

1. *Bylų priklausomybė ir Lietuvos teismų jurisdikcija.*

Daugumas proceso žinovų mano, kad vietos kompetencija yra nustatyta tam, kad suteiktų bylininkams, ypač atsakovui, daugiau patogumo. Iš principo laikoma, kad visi pirmos instancijos teismai yra lygūs ir kad teismo veikimo kvalifikacijos atžvilgiu nėra skirtumo, kuris pirmos instancijos teismas spręs tam tikrą bylą — apylinkės teismas A ar apylinkės teismas B.

Tačiau dažniausiai išleidžiama iš akių tai, kad vietos priklausomybės taisyklės nustato bendras Lietuvos teismų jurisdikcijos ribas užsienio atžvilgiu. Teisėnos įstatymai tiesiogiai nenustato, kurios bylos priklauso tam tikros valstybės teismams spręsti. Kiekvienas pirmos instancijos teismas turi teisę ir prievolę priimti bylą išspręsti, jei ji tam tikru atžvilgiu yra susijusi su to teismo veikimo apylinke. Tą ryšį nurodo nuostatai, liečią vietos priklausomybę. Byla yra tam tikros valstybės jurisdikcijos ribose, jeigu pagal tos valstybės teisenos įstatymą ji priklauso kuriam nors tos valstybės teismui spręsti. Šią mintį įsakmiai išreiškė vyriausias Vokietijos teismas: „Byla, kurią pagal vietos priklausomybės nuostatus gali išspręsti kuris nors Vokietijos teismas, priklauso Vokietijos jurisdikcijai“ (Reichsgerichtsentscheidungen in Zivilsachen, Band 126, S. 199).

2. *Užsienyje gyvenančių asmenų bylos.*

Kadangi bendroji bylų priklausomybė nustatoma pagal atsakovo gyvenamąją vietą (CPĮ 32, 203, 206 str.), tai užsieniečiui (užsienyje gyvenančiam svetimšaliui arba Lietuvos piliečiui) iškeltoji byla priklauso Lietuvos teismui tik tais atvejais, kai ieškovas gali remtis ypatingąja bylų priklausomybe, būtent:

1. nekilnojamojo turto vietos priklausomybe (CPĮ 32^1, 33^1, 34, 212, 213, 214 str.),
2. palikimo vietos priklausomybe (36^4, 215 str.),
3. sutarties vykdymo vietos priklausomybe (36^1, 209 str.),
4. arešto vietos priklausomybe (CPĮ 1092 str.).

Toliau 210 str. nustato ypatingąją priklausomybę bylų, iškeltų asmenims, gyvenantiems užsienyje. Ieškiniai prieš tokius asmenis pareiškiami teismui tos vietos, kur yra atsakovo nekilnojamasis turtas arba ten, kur atsakovas paskiausia gyveno, arba ten, kur buvo sudarytas ar kur turi būti vykdomas pasižadėjimas, dėl kurio yra kilęs ieškinys.

Pirmiausia pabrėžtina, kad šis nuostatas yra antroje CPĮ knygoje, o, įsigaliojus naujam Lietuvos Teismų Santvarkos Įstatymui, visoms byloms taikoma pirmoji knyga. Tačiau net ir taikant pagal CPĮ 80 str. šį nuostatą kaip papildomąjį (Vyr. Tribunolo vis. susirink. nutarimas Nr. 17), reikėtų konstatuoti, kad praktikoje šio nuostato taikymo sritis gana siaura.

Dėl pasižadėjimo vykdymo vietos tenka pasakyti, kad ši priklausomybės rūšis bendra forma jau yra išreikšta CPĮ 36, 209 str. Tuo būdu šios priklausomybės pakartojimas 210 str. yra visai nereikalingas.

Su nekilnojamojo turto vietos priklausomybe praktikoje retai tenka susidurti, nes, svetimšaliams Lietuvoje draudžiama įsigyti nekilnojamojo turto (Laikino įstatymo apie Lietuvos pilietybę 4 str., V. Ž. 26/304 ir Pilietybės įstatymo 25 ir 35 str. V. Ž. 656/4811), o, santoriai su užsieniečiais dažniausia esti sudaromi prekybos reikalais. Užsienio prekybos ir pramonės įmonės, jei jos nėra sudariusios Lietuvoje savarankiškų juridinių asmenų bei skyrių, beveik niekad neturi Lietuvoje nekilnojamojo turto. Tuo būdu nekilnojamojo turto vietos priklausomybė CPĮ 210 str. prasme praktikoje teturi reikšmės tik užsienyje gyvenančių Lietuvos piliečių byloms.

Priklausomybė pagal tą vietą, kurioje sudarytas santoris, praktikoje taip pat neturi didelės svarbos, nes daugumas operacijų su užsieniu atliekamas korespondencijos keliu.

3. Reikia praplėsti ypatingąją priklausomybę užsieniečių byloms.

Kol teisiniai santykiai su užsieniu vystėsi tvarkingai, kol buvo galima be ypatingų kliūčių, išskyrus, gal būt, garantijas dėl išlaidų *(cautio judicatum solvi)*, kiekviename krašte kelti bylas ir ieškoti atiteistų sumų, nepatogumas bylinėtis svetimame krašte nelabai buvo jaučiamas. Vis dėlto ir tada jau daugumas Europos valstybių savo kreditorių interesams apsaugoti žymiai praplėtė savo jurisdikciją užsieniečių atžvilgiu.

Įvedus daugelyje kraštų valiutų suvaržymus, bylinėjimasis svetimose valstybėse praktiškai pasidarė visai neįmanomas arba bent labai apsunkintas. Bylai kelti visų pirma reikia gauti svetimos valstybės valiutų leidimą. Paskui dar reikia gauti valstybės, kur gyvena ieškovas, leidimą išsiųsti valiutos teismo ir bylos vedimo išlaidoms atlyginti. Pagaliau ieškiniui nukreipti į atsakovo turtą bei išieškotoms sumoms išsiųsti ieškovui vėl reikalingas svetimos valstybės valiutų leidimas.

Prasidėjus karui, ši padėtis dar pablogėjo. Kariaujančių šalių teismai beveik sustabdo savo darbą užsieniečių atžvilgiu. Padėtis pasidaro tokia: tuo metu, kai užsieniečiai savo kraštuo-

se gali kelti bylas Lietuvos piliečiams ir kreipti ieškinius į ten esamą jų turtą, Lietuvos piliečiai negali, išskyrus CPĮ 210 str. numatytus atsitikimus, kelti bylų Lietuvoje užsieniečiams. Ypač daug sunkumų atsirado, perleidus Klaipėdos kraštą Vokietijai. Klaipėdos krašte lietuviams bylos buvo keliamos ir vykdomos be jokių sunkumų, o Lietuvoje dėl kompetentingo teismo nebuvimo kelti bylas Klaipėdos firmoms, net ir turinčioms turto Lietuvoje, buvo visai neįmanoma. Yra buvę atsitikimų, kad Klaipėdos firmos, inkasavusios Lietuvoje žymias sumas, atsisakė sumokėti savo skolas Lietuvoje, ir vis dėlto į Lietuvos teismą nebuvo galima kreiptis. Todėl Lietuvos civilinio proceso įstatymo nustatus apie teismų kompetenciją byloms su užsieniečiais (užsieniečių *forum'ą*) jokiu būdu negalima laikyti patenkinamais.

4. Užsieniečių forum'as pagal užsienio teisę.

Nagrinėjant šio klausimo sutvarkymą Europos kraštuose, galima nustatyti dvi kraštų grupes:

a) romanų kraštų grupę su bendra užsieniečių *forum'o* sistema,

b) vokiečių teisės kraštų grupę su apribota užsieniečių *forum'o* sistema.

a) Prancūzija ir Italija.

Prancūzijos teisės nuostatai remiasi Prancūzijos piliečių interesų apsaugojimo principu. Civilinio Kodekso 14 str. nustato, kad kiekvienas Prancūzijos pilietis dėl savo pretenzijos užsieniečiui gali kelti jam bylą Prancūzijos teisme.

„L'étranger, même non résidant en France, pourra être cité devant les tribunaux français pour l'exécution des obligations par lui contractées en France envers un Français. Il pourra être traduit devant les tribunaux de France pour les obligations par lui contractées en pays étranger des Français".

Prancūzijos teisės sutvarkymas yra visai bendro pobūdžio. Kiekvienas užsienietis, išskyrus eksteritorialinius asmenis, gali būti traukiamas teisman dėl kiekvienos pretenzijos, jei tik ieškovas yra Prancūzijos pilietis. Pakanka, jei ieškinio iškėlimo metu ieškovas turi teisę naturalizacijos tikslui pasirinkti gyvenamąją vietą Prancūzijoje. Net ir tuo atveju, kai Prancūzijos

pilietis įgyja savo išieškotiną pretenziją teisių perėmimo keliu (universalinė arba singularinė sukcesija), išskyrus perėmimą *in fraudem lege*, jis gali kelti bylas, pasiremdamas Civilinio kodekso 14 straipsniu. Prancūzijos teismų praktika aiškina Civilinio kodekso 14 str. ta prasme, kad jis apima ne tik ginčus, kilusius iš sutarčių, bet taip pat visus turto teisės ginčus, t. y. ir ginčus dėl prievolių iš įstatymo, dėl daiktinių teisių, net dėl esančio užsienyje nekilnojamojo turto. Jei pagal civilinio proceso įstatymą byla vis tiek priklauso Prancūzijos teismui, tai Civilinio kodekso 14 str. netaikomas. Pagal teismo praktiką, taikant Civilinio kodekso 14 str., ieškinys pareiškiamas teismui tos nuovados, kur ieškovas turi gyvenamąją vietą.

Naujasis Italijos civilinio proceso įstatymas *(Codice di procedura civile)* radikaliu būdu sprendžia užsieniečių *forum'o* klausimą. Jis nustato, kad apskritai byla priklauso tam teismui, kurio nuovadoj atsakovas turi savo *„sede giuridici"*. Jei atsakovas neturi *„sede giuridica"* arba gyvena užsienyje, tai ieškovas gali iškelti ieškinį tame teisme, kurio nuovadoj jis pats turi savo *„sede giuridica"*. Negalint nustatyti ir ieškovo *„sede giuridica"*, ieškinys keliamas bet kuriame Italijos teisme.

b) Vokietija, Austrija ir Vengrija.

Vokiečių teisės kraštų grupės sutvarkymas kilo iš Italijos miestų teisės institutų — draudžiamojo arešto ir užsieniečių arešto. Pagal tą teisę areštą uždėdavo tas teismas, kurio nuovadoj būdavo aprašytinas ieškovo turtas — *forum arresti*. Jei kito kompetetingo teismo nebuvo, tai ieškovas galėjo ir paprastą ieškinį iškelti tame teisme, kuris uždėjo areštą. Kai kuriuose miestuose, ir neuždėjus arešto, galima buvo kelti užsieniečiui bylą tame teisme, kurio nuovadoj buvo kuris nors užsieniečio turto objektas. Iš Italijos miestų šie nuostatai pateko į vokiečių viduramžių *„gemeines Recht"*, o iš ten į atskirų vokiečių kraštų teisės sistemas. Taip 1793 m. liepos 6 d. *Allgemeine Preussische Gerichtsordnung* (§§ 25, 119 ir § 36 priedas) nustato, kad ieškiniai prieš užsieniečius pareiškiami tame teisme, kurio nuovadoj užsieniečiai turi kurį nors turto objektą, nekilnojamąjį arba kilnojamąjį. Panašaus turinio yra Hanovero proceso įstatymo 5 ir 15 str., Bavarijos proceso įstatymo 18 ir

599 str., Braunschweigo proceso įstatymo 25 ir 26 str. ir Würtembergo proceso įstatymo 32, 56 ir 57 str.

Veikiančiojo Vokietijos Civilinio Proceso Įstatymo 23 str., kuris savo laiku galiojo ir Klaipėdos krašte, nustato:

„Bylos dėl turto teisės reikalavimų prieš asmenį, neturintį Vokietijoj gyvenamosios vietos, priklauso tam teismui, kurio nuovadoj yra šio asmens turtas arba objektas, dėl kurio pareikštas ieškinys. Laikoma, kad pretenzija yra ten, kur gyvena skolininkas, o jei pretenzija yra garantuota kuriuo nors daiktu, tai ir ten, kur tas daiktas yra".

Taigi kompetencija pagal ZPO 23 str. priklauso nuo trijų sąlygų:

1) atsakovas neturi gyvenamosios vietos Vokietijoj,
2) ieškinio reikalavimas yra turto teisės pobūdžio,
3) atsakovo turtas arba ginčo objektas yra teismo nuovadoj.

ZPO 23 str. taikomas tiek byloms prieš užsieniečius, tiek ir byloms prieš Vokietijos piliečius, išskyrus asmenis, turinčius eksteritorialumo teises. Taip pat neturi reikšmės ieškovo pilietybė. Turto reikalavimais laikomi tie reikalavimai, kurie, nepriklausomai nuo tikslo ir kilmės, yra pagrįsti turto santykiais arba kurių objektą sudaro pinigai bei piniginės vertybės. Tokiu būdu iš šios sąvokos išskiriami visi asmens teisės ir šeimos teisės reikalavimai. ZPO 23 str. prasme „turtu" laikomi daiktai ir teisės, turinčios piniginę vertę. Atsakovo reikalavimas ieškovui sumokėti jam teismo ir bylos išlaidas, taip pat laikomas turtu ZPO 23 str. prasme. Tokiu būdu praktikoje atsitinka, kad užsienietis (atsakovas) dėl iškeltos jam nekompetentingame teisme bylos, teismui ieškinį atmetus, įgyja teisę reikalauti bylos vedimo išlaidų. Kadangi ši pretenzija ZPO 23 str. prasme pasidaro turtu, tai ieškovo gyvenamosios vietos teismas įgyja kompetenciją svarstyti užsieniečių bylas. Vyriausias Vokietijos teismas šiuo atžvilgiu teismo kompetenciją patvirtino. Pagal Vyriausiojo Vokietijos Teismo praktiką, kuri mano nuomone yra klaidinga, net ir neaprašytini ieškovo daiktai ir reikalavimai ZPO 23 str. prasme laikomi turtu.[1])

---

[1]) Reichsgerichtsentscheidungen in Zivilsachen Band 75, 414 psl. Klaipėdos Krašto teismai buvo kitos nuomonės.

Kaip jau buvo nurodyta, teismo priklausomybė nustatoma ir tuo atveju, kai ginčo objektas esti teismo nuovadoje. Ieškovas, reikalaudamas kurio nors daikto arba teisės, tuo pačiu teigia, kad daiktas arba teisė nepriklausą atsakovui. Tad, be šio įsakmaus nuostato, jis negalėtų kelti bylų, remdamasis ZPO 23 str.

Austrijos įstatymo 99 str. nuostatai yra tokie pat, kaip ir Vokietijos ZPO 23 str. nuostatai. Be to, šio įstatymo 101 str. nustato ypatingą bylų priklausomybę pagal atpildo principą *(Gerichtsstand der Retorsion)*. Vadinas, jei tam tikroje užsienio valstybėje galima kelti ieškinius prieš Austrijos piliečius, pasiremiant priklausomybės principu, numatomu Austrijos įstatymų, tai tuo atveju ir Austrijos piliečiai gali kelti ieškinius prieš tos valstybės piliečius, pasiremdami tuo pačiu principu.

Vengrijos Civilinio Proceso Įstatymo 27 str. savo turiniu atitinka Austrijos įst. 99 str., o 46 str. pakartoja Austrijos įst. 101 str. atpildo principą.

Šia proga paminėtina, kad Japonijos Civilinio Proceso Įstatymo 17 str. pažodžiui atitinka Vokietijos ZPO 23 str.

5. De lege ferenda.

Kaip jau aukščiau buvo išdėstyta, yra būtinas reikalas praplėsti Lietuvos teismų kompetenciją užsieniečių byloms. Tačiau nebūtų tikslu suteikti Lietuvos teismams tokią plačią kompetenciją, kokią turi Prancūzijos ir Italijos teismai. Prancūzų Civilinio Kodekso 14 str. dėsnis kai kurių prancūzų teisininkų buvo ginčijamas, nes esą juo per daug apsunkinami užsieniečiai. Vienas iš naujų Prancūzijos Civilinio Proceso Įstatymo projektų siūlo taikyti šį nuostatą tik tiems užsieniečiams, kurių tėvynės teisė turi panašų nuostatą (retorsiją). Taip pat ir principiniais sumetimais negalima sutikti su tokiu teismo kompetencijos praplėtimu. Jau vien svetimos valstybės suverenumui gerbti reikėtų tam tikru būdu apriboti galėjimą traukti tieson užsienyje gyvenančius asmenis. Kaip ir kiti priklausomybės nuostatai, užsieniečių *forum'o* dėsnis turi būti pagrįstas tam tikru tarp atsakovo ir spręsiančio teismo esančiu santykiu, iš kurio eina prezumpcija, kad atsakovas pasidavė to teismo jurisdikcijai.

Tokiais santykiais laikomi:

a) turto buvimas teismo nuovadoje,
b) pasižadėjimo sudarymas teismo nuovadoje.

Turto buvimas ir pasižadėjimo sudarymas teismo nuovadoje leidžiama manyti, kad atsakovas įgijo santykį su spręsiančiu teismu, sudarydamas tuo pačiu prezumpciją, kad jis pasidavė to teismo jurisdikcijai. Tai neliečia tų atsitikimų, kai turtas patenka į teismo nuovadą prieš savininko norą, pvz., kada pravažiuojantis keleivis užmiršta viešbutyje kurį nors daiktą arba kai vagis atgabena pavogtą daiktą į kitą valstybę. Antra vertus, pageidautina, kad ir ieškovas turėtų tam tikrą santykį su Lietuva (pilietybė, gyvenamoji vieta). Kadangi užsieniečių *forum'as* turi apsaugoti valstybės gyventojų interesus, tai prieštarautų įstatymo tikslui, jeigu užsienietis galėtų kelti bylą užsieniečiui, pasinaudodamas Lietuvos teismų kompetencija užsieniečių byloms.

Teismų santvarkos įstatymui panaikinus teismo organizacijoje dviejų civilinių teismų sistemos kombinaciją ir pakeitus ją vienalyte sistema, reikėtų CPĮ 210 str. visai panaikinti, o jo vietoj papildyti Civilinio proceso įstatymą 36^6 straipsniu, suredaguojant jį taip:

CPĮ 36^6 str.

„Ieškinys prieš atsakovą, kurio gyvenamoji vieta ieškovui nėra žinoma, pareiškiamas teismui tos vietos, kur yra atsakovo nekilnojamasis turtas, o jeigu atsakovas nekilnojamojo turto neturi arba apie jo turtą ieškovas nežino, tai ieškovui leidžiama pradėti bylą teisme tos vietos, kur, jo žiniomis, paskiausia gyveno atsakovas, arba ten, kur buvo sudarytas arba turi būti vykdomas pasižadėjimas, iš kurio yra kilęs ieškinys.

Lietuvos pilietis ir Lietuvoje gyvenantis svetimšalis turto teisės ieškinį prieš atsakovą, kuris yra užsienyje, gali pareikšti teismui tos vietos, kur buvo sudarytas santoris, iš kurio yra kilęs ieškinys, arba ten, kur yra atsakovo turtas bei ginčo objektas. Laikoma, kad pretenzija yra ten, kur gyvena skolininkas, o jeigu pretenzija garantuota kuriuo nors daiktu, tai ir ten, kur tas daiktas yra".

——/——

K. Šalkauskis

Savigalba.

Kai valstybės valdžia buvo nepakankamai stipri, asmens bei turto saugumui laiduoti nuo pasikėsinimo kitų tos visuomenės narių, asmeniui buvo palikta pačiam gelbėtis, o valstybės valdžia eidavo į pagalbą tik tada, kai nuskriaustajam jėgų trūkdavo.

Pirmykštės visuomenės valstybės valdžiai sustiprėjus ir įgijus pakankamai jėgų apsaugoti asmeniui nuo visokių teisių pažeidimo, savigalba galėtų būti palikta ir leista jai plėstis, tik atsiradus kokiam kitokiam pagrindui.

Iš tikrųjų valstybės valdžiai sustiprėjus, visuomeninis gyvenimas privalo visų jėgų įtempimo; kai piliečių energijos ir jų sąmoningumo priklauso kartais valstybės egzistavimas ir jos gerovės, slopinimas, pasmerkiant savigalbą, žmogaus energijos darosi ir netikslingas ir prieštarauja naujoviškos valstybės pradams.

Savigalbos institutas, stiprėjant valstybės valdžiai, galėjo atrodyti ne tiktai nereikalingas, bet tiesiog kliudąs teisėtą santvarką įgyvendinti. Taip ir žiūrėjo į savigalbą kai kurie XVIII ir XIX a. pradžios kodeksai. Bet netrukus buvo tarta, kad būtų neteisinga uždrausti gelbėtis tais atvejais, kai valstybės valdžia nepakankamai greit gali pagelbėti, ypač, kai teisę pažeidžia kito asmens savivalė. Todėl savigalba turėjo būti pripažinta tik, žinoma, tinkamai reglamentuota, kad ji pati nevirstų savivale.

Priežastis, dėl kurios ne iš karto pripažinta savigalba, taip pat glūdi tų laikų visuomenės gyvenimo sąlygose. Pirmykštės kultūros žmogus, kurio teisėtumo jausmas dar nėra pakankamai subrendęs, besigindamas lengvai pereina iš gynimosi į svetimos teisės pažeidimą. Kad suinteresuotas asmuo galėtų spręsti objektyviai, reikalinga aukšta kultūra, aukštas dorovingumas, kurie dažniausiai esti vienas su kitu glaudžiai susiję.

Todėl valdžiai pakankamai sustiprėjus, savigalba pirmaisiais visuomenės kultūros laikais esti labai aprėžta arba net visai neleidžiama, nes tariama, kad toks žmogus besigindamas padaro daug daugiau blogybės, negu jam gali būti padaryta

blogybės dėl valstybinės valdžios pasivėlavimo suteikti jam pagalbą.

Tačiau savigalbos aprėžimas turi negerumų, ypač visuomenei pakilus į aukštesnį kultūros laipsnį. Šis aprėžimas sumažina teisių gynimo energiją, skatina nereikalingą pasyvumą ir graso kartais žmogui nepataisoma žala bei nuostoliais, kurių ginantis galima lengvai išvengti. Aplamai valstybė negali reikalauti, kad asmuo, turėdamas teisės, nusileistų svetimai prievartai ar savivalei.

Todėl kultūringų visuomenių įstatymai eina prieš siaurinimą savigalbos sąvokos ir pasisako už praplėtimą jos ribų. Šių ribų praplėtimą mes matome, pvz., Vok. Civ. Kod. (BGB 229—230) ir Šveic. Civ. Kod. (ZGB 52).

Mūsų civiliniai įstatymai neturi gerai išplėtotos savigalbos sistemos. Savigalbos sąvoką, numatytą mūsų B. St., kuris turi visas jau naujoviško įstatymo žymes, vargu bau turi daug bendra su pasenusių CĮ sąvoka. CĮ 690 str. savigalbą draudžia, ir laiko ją „savivale“. Sakoma, kad visokia savivalė dėl turtų, nors jie būtų neteisėtai turimi, griežtai draudžiama. Gynimasis nuo prievartos, sako toliau CĮ, nėra draudžiamas tais išimtiniais atvejais, kai įstatymas leidžia šį apsigynimą.

Kadangi šis įstatymas nenurodo, kuris įstatymas, civilinis ar baudžiamasis, turi leisti apsigynimo veiksmą, tad, matyti, aukščiau nurodyti padariniai atsiranda tiek iš vienos, tiek iš kitos teisės šakos leidimo gintis.

Savigalbos atvejai mūsų įstatymais.

Savigalba, iš vienos pusės, yra leista mūsų baudžiamųjų įstatymų, o, iš kitos pusės, civilinių įstatymų.

A. *Baudžiamųjų įstatymų leisti savigalbos atvejai.*

Baudž. St. 45 str. mini visą eilę gynimosi ar gelbėjimosi iš pavojaus atsitikimų, kurie „nelaikomi nusikaltimu“, vadinas, negali būti užtraukta ir pareiga gynusiam save ar kitą kurį asmenį atlyginti žalą ir nuostolius užpuolikui. B. St. 46 str. gina asmens ir turto gėrius, žmogaus gyvybę, sveikatą, laisvę (savo ar kito žmogaus), merginos skaistybę.

Baudž. St. skiria: a) būtiną gynimąsi *(inculpata tutela, Notwehr)* nuo b) paskučiausio reikalo būvio *(necessitas, Not-*

stand). Būtiną gynimąsi B. St. 45 str. šiaip nustato: Darbas nelaikomas nusikaltimu, kai žmogus jį padaro priverstas gintis nuo neteisėto kėsinimosi įžeisti jo paties arba kito asmens arba turto gėrybę. Tad, kai besigindamas žmogus padaro žalos ar nuostolių, nesikreipęs į teismą ir neprašęs valdžios leidimo, jis vis dėlto nėra atsakingas.

Paskučiausį reikalą B. St. 46 str. šiaip apibūdina: Savo ar kito žmogaus gyvybės gelbėjimas iš pavojaus, kilusio, pvz., dėl grąsymo, neteisėtos prievartos, arba dėl kitos priežasties, yra leistinas, ir padaręs žalos ir nuostolių nėra už tai atsakingas. Taip pat neužtraukiama atsakomybės, už žalą ir nuostolius, jei gelbėjama savo ar kito žmogaus sveikata, laisvė, merginos skaistybė, arba kita kuri asmens ar turto gėrybė iš pavojaus, kilusio, pvz., dėl grasymo, neteisėtos prievartos arba dėl kitos priežasties.

B. *Civilinių įstatymų leisti savigalbos atvejai.*

Visą eilę savigalbos atsitikimų civiliniai įstatymai nelaiko teisės pažeidimu. Tokie atsitikimai esti tada, kai savigalba yra laikoma tam tikrų civilinių teisių pasireiškimu. Ča pažymėtina:

a) sulaikymo teisė,

b) užstato teisės vieno asmens valia nustatymas,

c) užstato ar įkeitimo teisės vieno asmens valia įvykdymas.

a) *Sulaikymo teisė (jus retentionis)* pasireiškia sulaikymu svetimo daikto iki bus įvykdytas daikto savininko pasižadėjimas. Tačiau laikytojas, naudodamasis sulaikymo teise, neįgyja teisės nei sulaikytąjį daiktą parduoti, nei pasisavinti.

Lietuvos įstatymai nenumato sulaikymo teisės atsitikimų, tačiau Vyr. Tribunolo praktika yra nustačiusi tokių atsitikimų. Pvz., kol asmuo, pirkęs ir valdąs naminiu raštu žemę, bet dar nesudaręs nustatytų žemei perleisti oficialių aktų, negauna atgal už ją sumokėtų pinigų, žemės savininkas neturi teisėto pagrindo reikalauti žemės iš pirkėjo. Tik grąžinęs sumokėtą už žemę sumą, pirkėjas netenka pagrindo toliau naudotis žeme (Vyr. Trib. Civ. Skyr. 1936 m. Nr. 366). Be to, C. įst. 2050, 2051 str. pačiam sulaikymo faktui suteikia juridinės reikšmės, pvz., paskolos gavėjas turi sumokėti sumą kreditoriui nustatytu pa-

skolos rašte terminu. Bet, jei skolininko pareikštas priešingas ieškinys, reikalaujant įskaityti tarp tų pačių asmenų dar kitą skolą, tai teismas vieną skolą panaikina kita skola, atleisdamas abi šalis nuo tenkinimo tarpusavio pretenzijų, ir pinigų mokėjimo sulaikymo faktas virsta teise.

Mūsų įstatymuose nėra skolos įskaitymo bendrų taisyklių, tačiau kalbami įskaitymai yra gerai žinomi, pvz., PTĮ 494, X t. II d. 605 str. 2 d. 6 p. CTĮ 1166 str., Gelž. įst. 73 str.

b) *Užstato teisės vieno asmens valia nustatymas.* Šios teisės nustatymas leistinas yra tokiais atvejais, kai vienai šaliai duodama yra teisė paimti daiktus ir juos laikyti tol, kol daiktų savininkas patenkins daikto turėtojo pretenzijas. O jei nepatenkins, tai suteikiama laikytojui teisė parduoti daiktus ir iš gautosios sumos patenkinti reikalavimą. Tačiau pastaraisiais laikais šis institutas panaikintas (V. Ž. 504/3501). Iki tol buvo gana aiškios normos, kurios buvo nukreiptos prieš žalą laukams ir buvo nustačiusios realių priemonių kovai su nuostolių darančiais gyvulių savininkais. Buvo leista atklydusius gyvulius sulaikyti iki bus atlyginta už jų padarytus nuostolius ir šėrimą. Jei atklydęs gyvulys padarydavo nuostolį, tai žemės savininkas turėjo teisę jį sulaikyti, bet žemės savininkas buvo įpareigotas gyvulį šerti. Už šėrimą buvo leista reikalauti atlyginimo. Nukentėjusis turėjo ne vėliau kaip trečią dieną pranešti seniūnui, kad paskelbtų apie tai gyvulių šeimininkams.

Jei gyvulių šeimininkas per septynias dienas atvyksta ir atlygina nuostolius ir už šėrimą, tai gyvuliai jam grąžinami. Jei šeimininkas septynių dienų bėgyje neatvyksta ar nenori atlyginti, tai gyvuliai parduodami per varžytynes, ir iš gautos sumos tenkinamas nukentėjęs žemės savininkas, o atlikusi suma atiduodama gyvulių šeimininkui. Tai aiškiai nustatyta nuskriaustojo naudai. Kai gyvulius reikia grąžinti savininkui, nelaukiant atlyginimo padarytų nuostolių, nekartą gali būti labai sunku gauti atlyginimą. Panaikinus nuostolių atlyginimo realią gerantiją, ar tik nėra skatinama tam tikra žmonių kategorija daryti nuostolius.

c) *Užstato teisės vieno asmens valia įvykdymas* yra tos rūšies savigalbos atsitikimas, kai laiduota užstatytu turtu obligacija neįvykdoma ir kai įsiteisintam asmeniui randas dvejopa teisė: arba palikti sau užstatytą turtą, arba parduoti ir iš gautos sumos patenkinti savo reikalavimus.

CĮ 1674^1 str. numato tokį atsitikimą užstatant akcijas ir obligacijas, būtent: gaunąs piniginę paskolą, užstatydamas akcijų bei obligacijų, perduoda jas duodančiam tą paskolą su raštu, kuriuo leidžiama jam, nesumokėjus sutartu laiku kapitalo bei nuošimčių, su tomis akcijomis ir popieriais pasielgti kaip tinkamam, t. y. parduoti kitam asmeniui arba pasilikti sau esančia biržos kaina.

Pokariniai įstatymai ypatingas savigalbos teises nustato akciniams bankams. Akciniams bankams yra suteikta teisė, be teismo sprendimo, sulaikyti už skolas indėlius savo reikalavimams patenkinti ir, be to, parduoti per varžytynes įkeistą nekilnojamąjį ar užstatytą kilnojamąjį turtą dėl nesumokėjimo laiku paskolintos sumos. Akcinių Bankų įstatymo § 14 nustato, kad jei sutartu terminu skolininkas negrąžina bankui skolą, tai „bankas gali atsiteisti, pasinaudodamas visokios rūšies skolininko depozitais“. Toji taisyklė suteikia šią teisę visiems akciniams bankams, tiek tiems, kurių įstatai buvo išleisti dar prieš išleidžiant kalbamąjį įstatymą (pvz., Lietuvos Banko), tiek tiems, kurių organizaciniai aktai išleisti, jau paskelbus akcinių bankų įstatymą.

Toliau, Akcinių bankų įstatymo § 13 nustato, kad jei skolininkas, davęs įkaitą neįmokėjo paskolos ir, gavęs registruotu laišku pranešimą įmokėti skolą per 3 dienas, skolos vis dėlto neįmokės, tai visi jo įkaitai arba jų dalis gali būti parduoti biržoje, o jei biržos nėra, tai per varžytynes.

Analogines taisykles randame ir įvairių, daugiausia akcinių, bankų įstatuose.

Lietuvos Bankas turi teisę, skolininkui neįmokėjus laiku paskolintos sumos, įkeistas vertybes ir prekes parduoti rinkos kaina.

Tarptautinis Bankas turi teisę, jei skolininkas, davęs įkaitą, nesumoka paskolos, terminui pasibaigus ir pasiuntus pareiškimą grąžinti skolą per tris dienas, visus įkaitus arba jų dalis parduoti biržoje, arba, jei jos nėra, per varžytynes.

Kredito Bankas turi teisę, jei skolininkas, davęs įkaitą, nesumoka paskolos, terminui pasibaigus ir pasiuntus pareiškimą grąžinti skolą per tris dienas, visus įkaitus arba jų dalis parduoti biržoje, arba, jei jos nėra, per varžytynes.

Centralinis Žydų Bankas kooperacijai remti Lietuvoje turi teisę, jeigu skolos laiku nesumokėtos, įkaitus parduoti rinkos kaina. Įsikūrus fondo biržai Lietuvoje, įkeistus banke vertybinius popierius, laiku neišpirkus, Bankas parduoda biržoje.

Lietuvos Komercijos Bankas savo įstatuose nekartoja akcinių bankų nustatytų įstatymų ir tiesiog nurodo į kalbamų įstatymų 13 str.

Ūkio Bankas turi teisę, jei skolininkas, davęs įkaitą, nesumoka paskolos terminui pasibaigus ir bankui apdraustu laišku pasiuntus skolininkui pareiškimą grąžinti skolą per tris dienas, visus įkaitus ar jų dalis parduoti biržoje, arba, jei jos nėra, per varžytynes.

Žemės Bankas turi teisę, jo kontragentui neįvykdžius savo pasižadėjimų, laiduotų kilnojamojo turto įkeitimu, parduoti tą turtą biržoje, o jei to turto biržoje parduoti negalima, tai per varžytynes. Taip pat Banko Valdyba turi teisę parduoti ir nekilnojamąjį turtą banko statuto nustatytomis taisyklėmis, kurios atstoja civilinio proceso nuostatus ieškojimams į nekilnojamąjį turtą nukreipti.

Pagaliau *Akcinių Bendrovių įst.* § 13 numato, kad užstatytoms prekėms ir popieriams pingant, akciniai bankai gali, nežiūrėdami paskolos termino, reikalauti papildomos maržos. Marža turi būti papildyta per dvi savaites nuo pareiškimo išsiuntimo dienos. Jei skolininkas, gavęs pranešimą apie maržos papildymą, vis dėlto nustatytu laiku neįmokama, tai registruotu laišku siunčiamas jam pareiškimas grąžinti skolą per 3 dienas. Skolą nustatytu laiku neįmokėjus, visi įkaitai arba jų dalis gali būti parduoti biržoje, o jei jos nėra, per varžytynes.

Tas pačias taisykles kartoja visi akciniai bankai savo įstatuose.

Lietuvos Banko Valdyba įkeistų vertybių kainoms krintant arba prekėms gendant, gali iš skolininko pareikalauti padengti dalį paskolos arba grąžinti visą sumą. Per 5 dienas skolininkui neišpildžius banko reikalavimo, įkeistos vertybės ir prekės gali būti parduotos rinkos kaina.

Beveik pažodžiui Akcinių Bankų Įstatymų 12 ir 13 str. kartoja savo įstatuose: Tarptautinis Bankas, Kredito Bankas, Centralinis Žydų Bankas Kooperacijai Remti Lie-

tuvoje, Lietuvos Komercinis Bankas, Ūkio Bankas, Kooperacijos Bankas.

Tuo būdu bankams leidžiama elgtis su įkaitais, jei užstatyto ar įkeisto objekto kaina mažėja, taip kaip jiems yra naudinga. Niekam, be bankų, neleista reikalauti maržos ir niekas, be bankų, nėra įgaliotas, nepavykus maržos išreikalauti, parduoti užstatytą daiktą.

——/——

Č. Butkys

Teismų darbuotojų suskirstymo kategorijomis lentelė.

Finansų Ministerijos Rūmuose posėdžiauja komisija, kurios uždavinys yra parengti naują etatinių valstybės tarnautojų suskirstymo kategorijomis lentelę, pertvarkyti etatus ir sudaryti tarnautojų atlyginimo projektą.

Yra nuomonių, kad reikia visus tarnautojus įjungti į vieną lentelę. Šiandien turime keturias (o gal ir daugiau) lenteles: administracijos tarnautojų, teismų darbuotojų, kariuomenės ir profesūros.

Aš noriu išsitarti dviem klausimais: pirma, ar yra tikslu teismų darbuotojus įjungti į bendrą etatinių valstybės tarnautojų lentelę, ir, antra, ar yra reikalo teismų darbuotojų lentelę reformuoti.

I.

Nepriklausomai Lietuvai susikūrus visi valstybės tarnautojai buvo sugrupuoti vienoj tarnautojų suskirstymo kategorijomis lentelėj. Tačiau jau 1924 metais atsirado reikalas teismo darbuotojus išskirti.

Iš Seimo stenogramų matyti, kuriomis mintimis vadovautasi siūlant šį išskyrimą, būtent, noru teismų darbuotojus aprūpinti geresniu atlyginimu ir jų autoritetą pakelti visuomenės akyse.

Seimo nariai savo kalbose buvo paminėję, kad kai kuriuose kraštuose, sakysim, Anglijoje, teisėjai gauna labai aukštą atlyginimą — 300.000 litų, ir kad tai daroma ne atsitiktinai, bet

turint galvoje tą padėtį, kurią turi užimti valstybės santvarkoj teismai, ir teisėjų darbo ypatybė. Iš teisėjų reikalaujama aukštos moralės, nešališkumo; be sąžinės ir įstatymų, jokia kita įtaka neturi paveikti.

Iš gyvenimo patyrimo ir iš valstybių kūrimosi istorijos mes žinome, kad materiališkai gerai aprūpinti žmonės yra labai savarankiški, jie yra drąsūs atsispirti įtakingų asmenų valiai, be to, tokie žmonės mažiau pavydi kitų žmonių garovės.

Antra vertus, teismų darbuotojų darbas yra kitoniškas, negu kitų valstybės tarnautojų. Teismams yra pavesta stovėti įstatymų sargyboje ir jų negyvą raidą pritaikyti gyventojams, žiūrint tiek viešosios, tiek ir privatinės teisės interesų.

Priminsime Civ. teis. įst. 2 str. Privatūs asmenys arba bendrovės, kurių teisės, kilusios iš įstatymo, bus vyriausybės įstaigų arba tarnautojų paliepimu pažeistos, gali pareikšti teisme ieškinį dėl pažeistų teisių.

Dėl tos ypatingos valstybės santvarkoj teismų funkcijos ir buvo susidariusi teisės mokslininkų tarpe nuomonė, kad teismas yra atskira, savarankiška, valdžia. Montesquieu rado valstybėj tris atskiras valdžias: įstatymo leidimo, teismo ir administracijos. Tačiau, jei ir pripažinsime jo nuomonės klaidingumą ir tarsime, kad valstybėje yra tik viena suvereninė valdžia, tai vis tiek turėsime jos funkcijas suskirstyti į tris rūšis ir leisti jas vykdyti atskiriems organams: įstatymo leidimo, teismo ir valdymo (administracijos).

Toks valdžios funkcijų padalinimas yra būtinas, norint apsaugoti asmens laisvę ir visuomenės gerovę, norint vadintis teisės valstybe.

Mūsų konstitucijoj šių valdžios funkcijų atskyrimas yra užakcentuotas: valdžią sudaro Respublikos Prezidentas, Seimas, Vyriausybė ir Teismas.

Todėl reikia sutikti su atstovo Toliušio Seime pareikšta nuomone, kad būtų netikslu įjungti į Valstybės tarnautojų lentelę Seimo atstovus (įstatymo leidimo organas), kaip būtų netikslu įtraukti ten ir teismo darbuotojus.

Reikia vengti tų trijų atskirų valdžios funkcijų organus jungti draugėn net ir atlyginimo kategorijomis suskirstymo lentele.

Su mintimi, kad teismo darbuotojai nėra valstybės tarnautojai, o teismo organo teisėjai, susigyveno per 15 metų mūsų plačioji visuomenė ir išaugo nauja teisininkų karta. Iš spaudoje pasireiškusių nuomonių, neteko išgirsti rimtos priežasties, kuri verstų suplakti teismų darbuotojus ir administracijos organų tarnautojus į vieną krūvą.

Juk ir reikalavimai teismų darbuotojams yra kitoniški ir jų darbo sąlygos yra kitoniškos, todėl kiekvienoj įstaigoj, atsižvelgiant ir į jos darbo sąlygos, susidaro ne tik kitoniški įpročiai, bet atsiranda ir ydos, sakysim, administracijoje, tas, ką mes vadiname biurokratizmu.

Sujungdami į vieną krūvą teismus ir administracijos organus, mes rizikuojame, kad tuo pakenksime teismų orumui ir autoritetui.

Teismų santvarkos įstatymas draudžia dalyvauti teismo darbuotojams verslovėse, akcinėse bendrovėse, draudžia dirbti pašalinius darbus. Tokio draudimo administracijos tarnautojams nėra. Todėl jie lengvai gali padidinti savo uždarbį.

Todėl visai tikslu šitą uždraudimą atitinkamai kompensuoti, nekalbant apie priežastis, dėl kurių pirmiau buvau pasisakęs.

Pagaliau, nors ir teismai turi gradacijas, tarp jų darbuotojų ierarchijos skirtumo, kuris taip ryškus administracijoje, nėra, nes kiekvieno paties žemiausio teismo darbuotojo darbo savarankiškumą ir nepriklausomumą saugoja nuo kitų teismų darbuotojų teisenų įstatymas, todėl aukštesnė teismo instancija gali žemesnės teismo instancijos darbą tik atitaisyti, bet neprimesti jai savo valios.

Ir administracijos tarnautojai dabar priprato kitaip žiūrėti į teismo darbuotojus, nors teismo darbuotojas atlyginimo atžvilgiu ir būtų žemiausioj savo kategorijoj, o administratorius — savo lentelės aukščiausioj, nes nėra tarp jų palyginimo, ir tai labai palengvina teismų organų darbą.

Manau, kad reikėtų teismo darbuotojų atlyginimo normas reformuoti tokiu pagrindu, kuris nesiderintų su bendra lentele. Iš tos mano siūlomos reformos bus aišku, kad teismo darbuotojai yra tarnautojai vienos iš tų kategorijų, kurios nesiduoda įjungiamos į bendrą valstybės tarnautojų suskirstymo kategorijomis lentelę.

II.

Dabar, susirūpinus valstybės tarnautojų suskirstymo kategorijomis reforma, gal reikėtų reformuoti ir teismo darbuotojų suskirstymo kategorijomis lentelė. Tos reformos pagrindan turi eiti principas, kad ir žymesnis teisėjas, įgavęs didesnį patyrimą, neieškotų kitur pelningesnio darbo ar paaukštinimo, kad, palikdamas savo svarbioje vietoje, tą patyrimą pritaikytų piliečių gerovei.

Visi gerai žinome, kokią didelę reikšmę bylos eigai ir jos sprendimui turi jos pradžia, jos įstatymas į tinkamas vėžes, tinkamas suformulavimas. O kam gi pavesta teismuose tą pradžią vykdyti? — Apylinkės teisėjams ir tardytojams.

Bylų pradžia, pirmoji instancija, nėra koks nors mažavertis darbas, bet ne mažiau svarbus, kaip kad ir tolesnė bylų eiga.

Todėl žmonės, kuriems pavesta tą darbą atlikti, neturi būti būtinai jaunuoliai, kurie žiūri į šias tarnybas kaipo į priemonę aukštesnei vietai gauti.

Teismai yra suinteresuoti turėti tose vietose prityrusius darbininkus. Žinoma, neišvengsime, kad į tas vietas nepakliūtų jaunų, pradedančių darbą, teisininkų, bet vis dėlto galima būtų taip sutvarkyti, kad greta naujo neprityrusio būtų pagyvenęs, prityręs teisininkas, su kuriuo pirmasis galėtų pasitarti.

Kuriuo būdu to pasiekti? Atsakymas gali būti vienas: teismų darbuotojų atlyginimo lentelės kitonišku suskirstymu.

Tuoj pateiksiu tokios lentelės projektą ir paaiškinsiu, kodėl aš laikau tokį suskirstymą naudingesniu, tikslesniu.

Čia aš nesiimu spręsti, koks turėtų būti nustatytas atlyginimas, atsižvelgiant į krašto finansinį pajėgumą; man tik rūpi principas, todėl aš tik nurodysiu, kaip jie turi tarp savęs santykiauti. Žemiausią atlyginimą vertinu 6 taškais, o aukščiausią — 18 taškų, maždaug prisitaikydamas prie dabar skirto atlyginimo proporcijos. Kiekvienas galės kaip tinkamas mano siūlomą proporciją pakeisti į litus, vertindamas tašką pageidaujama suma, sakysim, 90 arba 100.

Pagrindan aš imsiu teisėjų atlyginimą ir paskui prie jo pritaikysiu tardytojų, prokurorų ir teismų pirmininkų.

Tarnybos metai	apyl. teisėjas	apyg. teis.	Apl. R. teis.	Vyr. Tr. teis.
1—5	7	10	12	14
6—10	8,5	11	13	15
11—15	10	12	14	16
16—20	11	13	15	16
21—25	12	14	15	16
26—tolim.	13	14	15	16

Kaip iš šios lentelės matome, visų teismų teisėjų atlyginimas, išskyrus apylinkės teisėjo tarnybą per pirmuosius dešimtį metų, mažai kuo skiriasi nuo aukštesnių įstaigų teisėjų atlyginimo.

Toji pirmųjų dešimties metų išimtis aiškinama tuo, kad apylinkės teisėjo vieta yra pirmoji savarankiška teisėjo vieta, į kurią skiriami žmonės, baigę teisių fakultetą, išbuvę teismuose ne mažiau kaip trejus metus teismo kandidatais ir išlaikę teisėjų egzaminus, vadinasi, palyginti, jauni žmonės, dar neturį didesnio patyrimo. Todėl būtų gal ne visai tikslu juos vienodai atlyginti su kitais teisėjais.

Teismų santvarkos įstatymas nustato, kad apygardos teisėju gali būti skiriamas tas, kas yra ištarnavęs bent trejus metus vietose, ne žemesnėse kaip apylinkės teisėjo; Apeliacinių Rūmų teisėju — kas yra ištarnavęs bent trejus metus vietose ne žemesnėse kaip apygardos teismo teisėjas, ir Vyriausiojo Tribunolo teisėju — kas yra ištarnavęs bent šešerius metus vietose, ne žemesnėse kaip apygardos teismo teisėjo.

Žinoma, per trejus metus labai retai kada būna apylinkės teisėjas skiriamas apygardos teismo teisėju, ir tam paaukštinimui gauti normalus laikotarpis yra 8—10 metų. Todėl ir apylinkės teisėjo vienuoliktieji tarnybos metai prilyginami atlyginimo atžvilgiu apygardos teismo teisėjui.

Be to, negalima visai nuslopinti teisėjų norą pasižymėti bei kilti greičiau ir tuo būdu greičiau gauti geresnį medžiaginį aprūpinimą.

Toliau, juo aukštesnė teisėjo vieta, juo trumpesnis laikotarpis, per kurį pridedami priedai. Ir tas yra suprantama. Pirma, retai pasitaiko, kad aukštesnių teismų teisėjai tarnauja vienoje vietoje ilgiau, kaip 15—20 metų, o antra vertus, 15—20 metų laikotarpis yra pakankamas, kad pasiektų aukščiausią patyrimo laipsnį, todėl tolesni tarnybiniai, atlyginimo priedai būtų niekuo nepagrįsti.

Iš taip pertvarkytos teisėjų atlyginimo lentelės matyti, kad paaukštinimų mėgėjams neužkirstas kelias kilti, o susigyvenusiems su savo apylinke teisėjams nebus ypatingo reikalo laukti paaukštinimo, nes medžiagiški priedai, atlyginimo skirtumai nebus tokie viliojanti. Ir mes turėsime ir apylinkės teismuose, kur dabar pradedamos visos civilinės bylos, senų prityrusių teisėjų.

Toliau, tenka išžiūrėti teismų tardytojų atlyginimą.

Tarnybos metai	apyl. tard.	apyg. tard.	Yp. b. tard.
1— 5	6	8	10
6—10	7	9	11
11—15	8	10	12
16—20	9	11	13
21—25	10	12	14
26— ir kit.	11	13	14

Čia skirtumas tarp penkmečių paliktas tas pats — vienas taškas. Tiesa, apylinkės teisėjų pradžiai skirtumas buvo šiek tiek didesnis — pusantro taško, bet tai aiškinama ypatinga vienasmeninio teisėjo padėtimi visuomenėje. Iš jo daugiau reikalaujama teismo orumui palaikyti. Be to, tardytojas tik parengia bylas, o teisėjas sprendžia bylininkų likimą. Todėl apygardos tardytojas gauna per pirmus dešimtį metų daugiau už apylinkės teisėją, nes jo tarnybinis stažas yra didesnis; juk iš teismo kandidatų apygardos tardytojai, kaip atsitinka su apylinkės teisėjais, neskiriami, reikia patarnauti bent apylinkės tardytoju.

Teisėjų atlyginimo klausimui užbaigti dar nustatysime atlyginimą teismų pirmininkams.

Tar. metai	apygardos teismas		Apel. Rūmai		Vyr. Tribunolas	
	Skyr. p-kai	Pirm.	Sk. pir.	Pirm.	Skyr. p-kai	Pirm.
1— 5	12	13	14	15	15	17
6—10	13	14	15	16	16	18
11—15	14	15	16	17	17	18
16 ir kit.	15	16	16	17	17	18

Pirmininkams šiek tiek pridėta už teismų ar skyrių administravimą, laikantis tos teisėjo kategorijos, prie kurios teismų santvarkos įstatymas juos prilygino pagal vyresnumą, būtent:

Apygardos teismo skyriaus pirmininkas lygus Apeliacinių Rūmų teisėjui;

Apygardos teismo pirmininkas už juos vyresnis, bet žemesnis už Vyriausiojo Tribunolo teisėją.

Vienoj gradacijoj palikti Apeliacinių Rūmų pirmininkas ir Vyriausiojo Tribunolo skyriaus pirmiininkas.

Dabar pamėginsime teisėjų ir tardytojų atlyginimui padėtus pagrindus pritaikyti prokuratūrai.

Tarn. metai	apygardos teismas		Apel. Rūmai		Vyr. Tribunolas	
	Pad.	Prok.	Pad.	Prok.	Pad.	Prok.
1— 5	7	12	11	14	13	16
6—10	8	13	12	15	14	17
11—15	9	14	13	16	15	17
16—20	10	15	14	16	15	17
21— kiti	11	15	14	16	15	17

Prokurorams penkmečių skaičių teko sumažinti, nes pagal teismų Santvarkos įstatymą jie yra prilyginti:

Apygardos teismo prokuroro padėjėjas — apylinkės teisėjui;

Apeliacinių Rūmų prokuroro padėjėjas ir apygardos teismo prokuroras — Apygardos teismo skyriaus pirmininkui;

Vyriausiojo Tribunolo prokuroro padėjėjas ir Apeliacinių Rūmų prokuroras — Apygardos teismo pirmininkui;

Vyriausiojo Tribunolo prokuroras — Vyriausiojo Tribunolo Skyriaus pirmininkui.

Tiesa, prokuroro padėjėjo atlyginimą skaitau 1 tašku žemiau už prokuroro atlyginimą, nors jie ir vienodai būtų prilyginti. Padėjėjams mažiau ir atsakomybės; visa jos našta tenka prokurorams, kaip įstaigų viršininkams.

Kadangi dažnai atsitinka, kad tardytojai tampa prokurorais ir teisėjais arba teisėjai prokurorais ir atvirkščiai, tad pereinantysis iš vieno darbuotės pavadinimo į kitą įskaitomas į tokią atlyginimo kategoriją, kuri atitinka jo buvusį atlyginimą; ta kategorija gali būti aukštesnė, bet ne žemesnė. Pailiustruosim pavyzdžiais. Asmuo, išbuvęs apygardos tardytoju šešis metus, skiriamas apylinkės teisėju. Jo atlyginimas dabar būtų 9 taškai, bet apylinkės teismo lentelėje tokio atlyginimo nėra. Yra 8,5 ir 10 taškų, todėl, perėjęs į apylinkės teismą, įskaitomas

į 10 taškų kategoriją ir laikoma, kad jis pradėjęs vienuoliktus savo teisėjavimo metus. Kitas pavyzdys: Išbuvęs dvidešimt metų apylinkės teisėju, skiriamas apygardos teismo teisėju. Jo atlyginimas buvo 12 taškų, kurie dabar atitinka apygardos teismo teisėjo trečią kategoriją. Tuo būdu ir čia laikoma, kad naujai paskirtasis pradėjo vienuoliktuosius savo apygardos teismo teisėjo teisėjavimo metus.

Pagaliau tarkime, kad apygardos teismo prokuroras, išbuvęs penkiolika metų prokuroru, skiriamas apygardos teismo pirmininku. Jo atlyginimas jau buvo 15 taškų, tai ir čia jis įeina į pirmininko trečiąją kategoriją su 15 taškų ir laikoma, kad jis yra pradėjęs vienuoliktus metus savo apygardos teismo pirmininkavimo.

Tokių santykių nustatymas yra būtinas, nes, jei būtų kitaip, tai labai reikalingi aukštesnėse instancijose teisininkai vien dėl medžiaginių sumetimų atsisakytų nuo paaukštinimo.

Tokiu principu pertvarkyta teismų darbuotojų atlyginimo lentelė būtų daug naudingesnė, atitaisytų daromą žemesniems teismų darbuotojams skriaudą ir žymiai pakeltų tardytojų bei apylinkės teisėjų darbo kokybę, nes tą darbą mielai dirbtų ir prityrę teisininkai.

Taip suskirstę teismų darbuotojus, gauname 14 kategorijų lentelę. Čia nesu patiekęs teismo kandidatų, sekretorių padėjėjų ir teismų sekretorių.

Užbaigsiu palyginimu, rodančiu, kurį atlyginimą galėtų susilaukti atskirų pavadinimų teisėjai, tardytojai ir prokurorai.

11 taškų — Apylinkės tardytojas ir apygardos teismo prokuroro padėjėjas. Jų atlyginimas mažesnis už kitų, nes labai retai atsitinka, kad teisininkai baigia savo karjerą šioje tarnyboje.

13 taškų — Apylinkės teisėjas ir apygardos tardytojas.

14 taškų — Apygardos teismo teisėjas, ypatingoms byloms tardytojas, Apeliacinių Rūmų prokuroro padėjėjas.

15 taškų — Apygardos teismo skyriaus pirmininkas, apygargardos teismo prokuroras, Apeliacinių Rūmų teisėjas, Vyriausiojo Tribunolo prokuroro padėjėjas.

16 taškų — Apeliacinių Rūmų Skyriaus pirmininkas, Apeliacinių Rūmų prokuroras, Vyriausiojo Tribunolo teisėjas.

17 taškų — Vyriausiojo Tribunolo Skyriaus pirmininkas, Apeliacinių Rūmų pirmininkas, Vyriausiojo Tribunolo prokuroras.

18 taškų — Vyriausiojo Tribunolo Pirmininkas.

Būtų pravartu, kad ir kiti šiais klausimais išsitartų.

—/—

Adolfas Bieliauskas.

Papildomojo Lietuvos Notariato Sutv. įst. 11 str. ir jo paaiškinimas Vyr. Trib. 1932.II.25 d. vis. susirinkimo nutarimu.

Abu suminėti šaltiniai liečia činšo ir neterminines nuomos teisėmis valdomų sklypų perleidimą ir įkeitimą.

Centriniu klausimu yra činšo ir neterminio valdymo sutartyse įrašytoji klauzulė, pagal kurią tų teisių turėtojai, be formalaus savininko sutikimo, negali nei įkeisti nei perleisti kitiems jų tomis teisėmis valdomų žemės sklypų. Tuo reikalu 1919. XII. 23., t. y. pačioje valstybės kūrimosi pradžioje, buvo išleistas Pap. Lietuvos Notariato Sutvarkymo Įstatymas (V. Ž., Nr. 18), pagal kurį neterminines nuomos ir činšo teisėms perleisti ar įkeisti nereikia žemės savininko sutikimo, bet perleidęs tas teises asmuo turi apie tai per notarą pranešti žemės savininkui.

Įstatymą paskelbus, taip ir buvo daroma. Ginčų ir nesusipratimų dėl jo nebuvo. Bet, praslinkus 12 metų, Teisingumo Ministras 1932. II. 4. raštu kreipėsi į Vyriausiąjį Tribunolą, prašydamas išaiškinti, ar „Papild. Lietuvos Notar. Sutv. Įst.“ 11 str. naikina galią tų sutarties straipsnių, kurie expressis verbis nurodo, kad neterminines nuomos nuomininkas ar činšininkas negali perleisti savo teisių, be žemės savininko sutikimo, ar ne.

Vyr. Trib. visuot. susirinkimas 1932. II. 25. išaiškino, kad kalbamojo įst. 11 str. nenaikina tų sutarčių galios, kuriose expressis verbis pasakyta, kad neterminines nuomos nuomininkas ar činšininkas negali perleisti ar įkeisti savo teisių, be formalaus savininko sutikimo. Vyr. Trib. šią išvadą padarė, remda-

masis Civ. Įst. X. 514 str., pagal kurį nekiln. turto savininkas galįs atskirti nuo nuosavybės teisės valdymą ir perduoti jį kitam asmeniui sutartimi, ir tada šitas valdymas sudaro atskirą teisę, kurios turinys pareina nuo sukūrusios ją sutarties. Dėl to, esą, tais atvejais, kai sutartyje pasakyta, kad nuomininkas ar činšininkas, be žemės savininko sutikimo, negali perleisti ir įkeisti savo teisių kitam asmeniui, tai sutarties prasme jis jų ir neturįs, todėl ir negalįs perleisti ar įkeisti kitam asmeniui, nes bendru civilinės teisės dėsniu niekas negali perleisti kitam daugiau teisių, negu pats turi. Todėl, esą, Papild. Lietuv. Not. Sutv. Įst. 11 str. negalima aiškinti ta prasme, kad jis tokią teisę yra suteikęs neturėjusiems jos nuomininkams ir činšininkams, nes, taip suprantant šitą įstatymą, išeitų, kad įstatymas naikina kai kurias teisėtai sudarytų sutarčių sąlygas vienos šalies nenaudai, o kitos šalies naudai. Apie tokį vienos šalies teisių susiaurinimą ir kitos praplėtimą turėtų būti įstatyme aiškiai pasakyta, o jei tokio nuostato nėra, tai įstatymą tenką aiškinti siaura prasme, būtent, kad jis taikomas tik tais atsitikimais, kai sutartyje nėra sąlygos dėl reikalingumo gauti savininko sutikimą neterminines nuomos ar činšo teisėms perleisti ar įkeisti.

Tačiau atrodo, kad suminėti argumentai neturi tvirto pagrindo ir privalo revizijos.

Kiekvienu atvėju, susidūrus su činšo ir neterminines nuomos (iš esmės juridiniu atžvilgiu tai yra ta pati teisės sąvoka, tik skirtingais žodžiais išreikšta) klausimu, pravartu pažvelgti, kas yra toji činšo teisė ir kuriais pagrindais tos rūšies santykiai buvo tvarkomi seniau.

Neliesdamas činšo ir neterminio valdymo istorinės kilmės klausimo*), tepažymėsiu, kad činšo teisė yra seniausia (daugiausia miestuose ir miesteliuose) smulkių žemės sklypų valdymo forma. Ta teisė, praeity vaidinusi tokį svarbų ekonominį ir socialinį vaidmenį, nenustojo savo reikšmės ir šiandien. Veikiančiuose civiliniuose įstatymuose činšo teisės nėra. Tačiau teismo praktika, ypač rusų senato, šios rūšies sprendimų yra gana gausi. Rusų senatas įvairiais laikais daugelyje savo sprendimų (1904 m. Nr. 54; 1877 m. Nr. Nr. 109, 110, 113; 1880 m. Nr. 20, 147; 1884 m. Nr. 141) činšo ir neterminines nuomos teisės sąvoką yra taip apibudinęs: činšo teisė yra amžinas, pavel-

*) Ž. adv. V. Bojevo „Činšo ir amžinos nuomos žemė“ Teisė, Nr. 25.

dimas naudojimasis žeme už tam tikrą visados vienodą mokestį — činšą. Kitaip tariant, činšo teisė yra su turto valdymu susijusių teisių visuma, t. y. teisė turtą tvarkyti, parduoti, įkeisti ir perduoti įpėdiniams. Be to, toji teisė yra daiktinė teisė, o kaip neterminine ir amžina visais atžvilgiais, turi būti traktuojama taip, kaip ir nuosavybės teisėmis valdomi turtai, ir jai, činšo teisei, turi būti taikomi visi pagrindai, kuriais yra tvarkoma nuosavybės teisė. Tačiau tiksli ir aiški šios teisės sąvoka pirmą kartą pasirodė tik 1886 m. rusų valdžios išleistame įstatyme, pavadintame „Balgudžių ir vakarų gubernijų amžinų činšininkų žemės ūkio sutvarkymo įstatymu" (IX. t. IV kn. VII sk.). Šio įstatymo 667 str. amžinais činšininkais laiko tuos, kurie valdo žemės sklypus paveldėjimo, neterminio naudojimo bei disponavimo teisėmis ir už tai turi atlikti savininkui nustatytas pinigines arba natūralines prievoles, kurių dydžio savininkas pats negali keisti.

Kaip matome, činšo ir neterminio valdymo teisė tesiskiria nuo nuosavybės teisės tik tuo, kad činšininkas turi mokėti visuomet ir amžinai buvusiam savininkui tam tikrą, visą laiką vienodą, atlyginimą — činšą.

Perleidžiant šia teise valdomus turtus ištisais šimtmečiais tarp šios ir grynos nuosavybės teisės nebuvo daroma veik jokio skirtumo.

Taip buvo ligi 1932. II. 25. Vyriausiojo Tribunolo išaiškinimo.

Svarbiausieji to išaiškinimo pagrindai du:

a) atskiras valdymas sutartimi pagal Civ. Įst. X. т. 514 str. ir

b) Papild. Lietuvos Not. Sutv. Įst. 11 str. neaiškumas.

Civil. Įst. X. t. 514 str. atskiro valdymo teisė nėra lygi činšo ir neterminio valdymo teisei. Pirmoji yra obligacine ir terminine (ilgiausiai ligi gyvos galvos) teisė, o antroji — daiktinė ir neterminine. Atvirkščiai, civiliniai įstatymai (X t.) činšo teisės visiškai nenumato ir pagal juos ji negali atsirasti. Be to, ir pats aiškinamasis įstatymas kalba tik apie činšo ir neterminį valdymą.

Dabar Lietuvoje (miestuose ir miesteliuose) yra* dviejų

---

*) Įst. miestų ir miestelių... nusavintoms (V. Ž. Nr. 226) činšo ir nuomos teisėmis valdomoms žemėms sutvarkyti.

rūšių činšas: 1) činšas, kurio formaliais savininkais yra juridiniai asmenys — miestų sav-bės ir 2) privatus — fizinių asmenų (pvz., Kaune Dobrovolskio) činšas. Tarkime, kad abiejų rūšių činšo sutartyse yra įrašyta sąlyga, jog perleidžiant ar įkeičiant ta teise valdomus turtus reikia savininko formalaus sutikimo. Pirmuoju atveju (savininkas yra juridinis asmuo — miesto sav-bė) tokiam leidimui gauti gal ir nebūtų kliūčių. Bet, kaip gausi leidimą antruoju atveju, kai savininko būta fizinio asmens, kurio ir ainiai jau seniai išmirę? Juk nereikia pamiršti, kad jau visas šimtmetis (1840 m. rusų valdžiai įvedus Lietuvoje bendruosius civil. įstatymus), kaip činšo teisė Lietuvoje negali atsirasti. Iš tikrųjų, dažniausiai turima reikalo su činšu, kurio steigimo pradžia siekia viduramžių, o kartais ir senesnius laikus. Kokią išeitį turime rasti susidūrę su šiuo klausimu gyvenime, nes Vyr. Trib. taip dalyką išaiškinus, dabar negalima vadovautis Papild. Liet. Not. Sutv. Įst. 11 §, o reikiamo leidimo nėra iš ko gauti? Čia kaip tik ir yra didelė išaiškinimo spraga. Ji didelė dėl to, kad Tribunolas tokią didelę reikšmę suteikė šiai, galima sakyti, tik deklaracinei činšo teisės sutartyje įrašytai sąlygai.

Iš tikrųjų, kaip galima rimtai žiūrėti į įrašytą činšo sutartin sąlygą dėl daikto, kuris atiduotas visiems laikams paveldėtinai valdyti asmeniui, nepalikus buv. savininkui teisės reikalauti to daikto atgal? Rusų senato 1899 m. sprend. Nr. 53 nurodyta, kokią reikšmę turi činšo arba neteminınės nuomos sutarties klauzulė, kad činšininkas ar neterminınės nuomininkas negali, be savininko sutikimo, perleisti savo teisių. Sprendime sakoma: „Jeigu ir tarsime, kad toks perleidimo aktas, sudarytas be savininko sutikimo, negalioja, tai vis dėlto, panaikinus aktą, činšo teisė nebūtų nutraukta ir žemė nebūtų grąžinta savininkui, o būtų panaikintas tik pats perleidimas ir žemė būtų grąžinta pirmutiniam činšininkui. Bet, jei sudarant aktą apskritai laikytasi visų reikiamų formalių sąlygų, kad aktas būtų privalomas abiem kontrahentam, t. y. pirmutiniam ir naujam činšininkui, tai žemės savininkas, jei jo sutikimo perleisti nebūta, tegali reikalauti, kad pripažintų aktą negalint jo teisių pažeisti, kitaip tariant, savininkas gali ir toliau laikyti pirmutinį činšininką neatleistą nuo prievolių, susietų su ta činšo teise.“. Rusų senatas tuo sprendimu formaliam savininkui tepripažino tik likusią tuščią, jokios realios reikšmės bei materialinio turinio neturinčią teisę

— *nudum jus*. Šis sprendimas padarytas anais laikais, kada vienintelė šiuo klausimu teisės norma tebuvo sutartis.

Antras Vyr. Tribunolo argumentas — tai Papild. Lietuvos Notar. Sutv. Įst. 11 str. neaiškumas. Straipsnio tekstas toks: „Perleidžiant ar įkeičiant neterminines nuomos ir činšo teises (§§ 1 ir 2), nereikalaujama žemės savininko sutikimo, bet perleidęs teises žmogus privalo apie tai per notarą pranešti žemės savininkui". Aiškinimo motyvai, kad šį „įstatymą tenka aiškinti siaura prasme, būtent, kad jis taikomas tiktai atsitikimais, jei sutartyje nėra sąlygos apie reikalingumą gauti savininko sutikimą perleisti ar įkeisti nuomos ar činšo teises", atrodo be reikalo įrašyti. Jei sutartyje nėra sąlygos, kad reikia gauti savininko sutikimą činšo teisėms perleisti ar įkeisti, tai to sutikimo ir nereikia. Bet šis įstatymas išleistas ne be reikalo. Ir, be to, jis išleistas ne vien činšo ir neterminės nuomos teisių perleidimui ar įkeitimui reguliuoti, bet taip pat ir perleidžiamiems ar įkeičiamiems įkeistiems kredito įstaigoms ar privatiems asmenims turtams reguliuoti. Šio įstatymo 1, 2 ir 11 str. str. yra tas pats tikslas, sąryšis (matyti iš 11 str.) ir vienoda redakcija. Pirmame str. sakoma, kad „tvirtinant aktą dėl įkeisto kredito įstaigoje ar privatiems žmonėms nekilnojamo turto nuosavybės perleidimo ar aprėžimo arba jo įkeitimo, nereikalaujama skolintojo sutikimo..." 11 str. taip pat sakoma: „Perleidžiant ar įkeičiant neterminines nuomos ir činšo teises (§§ 1 ir 2), nereikalaujama žemės savininko sutikimo". Kaip matome, čia pacituoti (1 ir 11) straipsniai yra adekvatiniai. Aiškinant pagal analogiją, reikėtų pripažinti tą pat ir pirmąjam, būtent, kad ir jis taikomas tik tais atsitikimais, kai akte nėra sąlygos, jog reikia gauti skolintojo sutikimas. Tačiau jokių abejojimų nėra, kad įstatymo leidėjas turėjo galvoje ne tai, kas nedraudžiama, bet, atvirkščiai, tai, kas sutartimis buvo draudžiama ir varžoma. O jei taip, tai Vyr. Tribunolo išaiškinimas prieštarauja to įstatymo raidei ir dvasiai.

Baigdamas noriu atkreipti dėmesį į praktišką reikšmę, kurią šis Tribunolo išaiškinimas turėjo ir turi činšo teisei, ypač Kauno mieste, kur ta teise valdomas 256 ha žemės plotas. Kauno Miesto Savivaldybė, pasiremdama kalbamuoju išaiškinimu, kiekviena proga, perleidžiant ar įkeičiant ta teise valdomus sklypus, stačiai naikindavo činšo teisę. Pašaliečiui gali atrodyti, kad leidimo gavimas tėra tik tuščio formalumo atlikimas. Iš tikrųjų

tas leidimas ir yra činšo teisės panaikinimo aktas. Ta proga Miesto Savivaldybė ne tik kieliasdešimt kartų padidina činšo mokestį, bet taip pat įrašo ir kitas sąlygas, kurios savo esme visiškai naikina činšo teisę. O apsiginti nuo to dalyko činšininkai neturi priemonių. Seniau dar buvo galima pasiremti rusų senato 83/106 sprendimu, pagal kurį činšo teisė turi būti saugoma, kad jos niekas nepažeistų ir nelaužytų ir kad ji gali būti panaikinta, pakeista ar aprėžta tik įstatymu. Nesu šalininkas tos teisės; ją ne tik reikia, bet jau seniai reikėjo likviduoti. O ją likviduoti nėra sunku, nes miestų ir miestelių sienose činšo ir nuomos teisių panaikinimo įstatymas jau yra paskelbtas 1926 m. Tad tik belieka jį papildyti, kad jis apimtų ne tik valstybės ir nusavintas žemes, bet ir formaliai priklausančias miestams ir privatiems asmenims činšo žemes. Šis dalykas dėl tos nenormalios padėties, kuri vargina ne tik tūkstančius činšininkų, bet taip pat sunkina ir miesto reikalus, yra didžios reikšmės ir skubus.

——/——

Petras Stravinskas

Civilinių įstatymų kūrybos metodas.

Įvairių tautų civiliniai teisynai ar jų projektai, kuriais šiandien ir mums tenka naudotis kaip šaltiniais civilinės teisės kūrybos darbe, yra parengti m e t o d i š k u darbu. Metodo klausimas, kuriant savą originalinį įstatymą ar teisyną, turi būti išspręstas paties darbo pradžioje. Bet kol įstatymo ar teisyno kūryba nėra baigta, tol ir metodas gali būti taisomas ir tobulinamas.

Lietuvoje rengiamas civilinis teisynas ir yra aktuali civilinių įstatymų kūrybos metodų problema. Norėdamas savo trupiniu prisidėti prie šios problemos suaktyvinimo, ryžausi nors keliomis mintimis ją nušviesti.

Įstatymo ar teisyno rengėjui, pradedant teisinės kūrybos darbą, tenka numatyti klausimus, kuriuos jis užsibrėžia įstatymu išspręsti. Iš daugybės gyvenimo santykių, jis atrenka tuos, kuriuos r e i k i a įstatymu išspręsti ir palieka įsakmiai neišsprendęs ir įstatymu nesuvaržęs tuos, kurių n e r e i k i a ar

netikslinga įstatymu spręsti. Tai, kuriuos gyvenimo santykius reikia ir kuriuos nereikia įstatymu sunormuoti ir apskritai, ar yra tokių gyvenimo santykių, kuriems nereikėtų įsakmios įstatymo normos, sudaro įstatymų leidybos problemą. Šią problemą išsprendus, nustatomas pagrindinis ir tiesioginis įstatymo kūrybos tikslas, o tuo nustatoma ir kelias, tiksliau sakant, metodas tam tikslui siekti.

Sprendžiant civilinių įstatymų kūrybos metodų klausimą, nustatoma pirmiau įstatymo, kaip teisės šaltinio, vertė. Reikia pasakyti, kad įstatymas, kaip teisės šaltinis, įstatymų kūrėjų vertinamas nevienodai. Vieni, (vad. pozityvistai), įstatymą, kaip teisės šaltinį, vertina taip daug, jog laiko jį visais atžvilgiais ir visais atvejais tikslingiausia priemone žmonių gyvenimui tvarkyti, o kitoms, neįstatyminėms normoms, nepripažįsta teisės šaltinių galios; kiti teisininkai, priešingai, iškelia įstatymo, kaip teisės šaltinio, netobulumus ir daugeliu atvejų pripažįsta pranašumus nerašytosios teisės, kuri glūdi tautos sąmonėje ir pasireiškia, pvz., papročių ar doropročių pavidalu.

Pozityvistai savo pažiūras į įstatymą, kaip teisės šaltinį, paprastai išreiškia Prancūzų egzegetinės mokyklos klasiškais posakiais: „aš nežinau civilinės teisės, aš žinau tik civilinį kodeksą", „skaitau visą įstatymą, bet tiktai įstatymą". Vadinasi, pozityvistai nepripažįsta kitų teisės šaltinių, tik įstatymą. Jų nuomone, įstatymų leidėjas, yra aukščiausioji galia, kuri turi visą žmonių gyvenimą sutvarkyti įsakmiai įstatyminėmis teisės normomis. Įstatymas yra vienintelis teisės šaltinis, turįs atsakyti kiekvienam žmogui į visus gyvenimo klausimus. Ta pažiūra, be įsakmių įstatymo taisyklių, žmogus tiesiog negalėtų gyventi, nes jis nežinotų, kaip jam elgtis, prie ko derintis.

Prof. J. A. Pokrovskis*), štai ką sako dėl įsakmaus įstatymo reikšmės: „Jeigu atskiras žmogus turi klausyti teisės, jei jis turi savo elgesį suderinti su jos reikalavimais, tai pirmoji tvarkingo gyvenimo sąlyga yra šių reikalavimų tikslumas. Bet kuris tų santykių neaiškumas prieštarauja pačiai teisinės santvarkos sąvokai ir žmogų stumia į labai keblią padėtį: nežino-

---

*) J. A. Pokrovsky, Osnovnyje problemy graždanskago prava. Petrograd, 1917 m.

ma, kas reikia vykdyti, prie ko prisiderinti". Kiekvienas žmogus, turįs santykių su kitais žmonėmis ir visuomene bei valstybe, turi teisę reikalauti, kad jam būtų nurodyta, ko iš jo norima ir kokios laisvo veikimo ribos jam yra nustatomos. Ši teisė reikalauti, kad būtų nustatytos teisinės normos, esanti „viena iš pačių neatimamiausių žmogaus asmens teisių, kokią tik galima sau išsivaizduoti", ir, be jos, apskritai, negalima kalbėti apie jokią „teisę". Toliau prof. J. A. Pokrovskis griežtai pasisako prieš bet kokias įstatymo spragas, paliktas normuoti doropročiams, gerai sąžinei, o taip pat prieš teisėjo nuožiūrą.

„Pozityvistinis metodas, — sako prof. A. Egger, — yra paremtas tikėjimu, kad įstatymų leidėjui yra įmanoma teisinės bendruomenės t e i s ę suimti į techniškai suformuotą tvarką. Įstatymų leidimas — modernių valstybių konstitucijų pripažinta teisė formuojanti galia — sudaro savarankišką, paskutinę instanciją. Šitos išvados pagrindas gali glūdėti absoliutinio monarcho, krašto valdovo valioje arba, demokratine koncepcija, konstitucinio įstatymdavėjo suverenume"*).

Įsitikinę, kad visas žmogaus gyvenimas g a l i ir t u r i būti sunormuotas įstatymu, pozityvistai stengiasi į kiekvieną gyvenimo ar teisės klausimą atsakyti a i š k i ą, į s a k m i a į s t a t y m o n o r m a, nepalikdami nė mažiausių spragų, kad teisinės bendruomenės nariui neliktų nei vieno klausimo, į kurį nebūtų atsakyta aprioriškai nustatyta taisykle.

Pozityvistai, norėdami įstatymu atsakyti į v i s u s gyvenimo klausimus ir negalėdami tatai padaryti bendro pobūdžio nuostatais, griebiasi kazuistikos. Jie ne tiek rūpinasi iškelti bendrąsias idėjas ir nustatyti bendruosius principus, kiek konkrečiai numatyti ir išspręsti k u o d a u g i a u s i a atsitikimų. „Kuo-daugiausia sprendžiamųjų teisės normų" — yra pozityvizmo devizas. Todėl ir šiuo metodu parengti teisynai yra prigrūsti nuostatų ar straipsnių. Pvz., Terezijos civilinio teisyno projekte yra 8000 straipsnių, o bendrame Prūsijos teisyne (Das Preussische Allgemeine Landrecht) net 19.000 straipsnių. Daugelis šių straipsnių nėra normatyvinio pobūdžio, o tėra tik interpretaciniai, kuriais apibrėžiamos teisinės sąvokos arba aiškinami teisės teorijos dalykai. Kai kurie iš jų,

*) Das Schweizerische Ziwilgesetzbuch, Zürich, 1930. Allgemeine Einleitung, 23 ir 24 psl.

pvz., minėtas bendr. Prūsijos teisynas, parašyti, nevartojant teisinių terminų ir ne technišką ja teisės kalba. Į teisės doktrinos klausimus yra plačiai įsileidęs, pvz., Pabaltijo civ. teisynas, veikiąs ir Lietuvos teritorijos dalyje.

Atrodo, kad pozityvistinis civ. įstatymų kūrybos metodas gyvenimo reikalavimų nepatenkina.

Visų pirma reikia pasakyti, kad įstatymas, kad ir kažin kiek nuostatų jame būtų, negali aprėpti v i s ų gyvenimo santykių, nes jie tiek dinamiški ir sudėtingi, jog jų visų iš anksto numatyti, suklasifikuoti ar išskaičiuoti ir statiška teisės norma susaistyti neįmanoma. Todėl net prieš įstatymų kūrėjo norą lieka įstatyme spragų, vadinas, neišspręstų gyvenimo ir teisės klausimų. Jei šalia įstatymo nėra kitų teisės šaltinių, tai šių klausimų praktikoje sunormuoti neįmanoma ir todėl tam tikros gyvenimo sritys palieka už teisės ribų.

Antra, individualiams gyvenimo santykiams, apskritai, yra sunku a priori nustatyti t e i s i n g ą teisės taisyklę. Antai, žinomas civilistas Andreas von Tuhr*) sako, kad „teisės gyvenimas tiktai išimtinais atvejais leidžiasi sunormuojamas, nelanksčia taisykle. In abstracto neįžiūrimas santykių įvairumas, ypač kai mūsų apyvartos santykiai esti plačiai išsivystę, sudarytų tai, kad nelankstus nuostatas dažniausiai būtų neteisingas". Todėl ir pozityvistinis metodas, kuriuo stengiamasi visus gyvenimo santykius — net ir individualiausius — sunormuoti įsakmiai nustatyta įst. taisykle, yra netikslingas.

Trečia, gyvenimo santykiai kasdien keičiasi, derinasi prie naujų sąlygų ir reiškiasi naujomis formomis, todėl ir teisės norma turi būti lanksti, turi atitikti naujus gyvenimo reikalavimus ir sąlygas. Įstatyminė teisės norma yra nelanksti. Todėl ji greit pasensta, pasidaro nebetinkama, ypač tais atvejais, kai ji tvarko individualinius ir dinamiškus santykius. Įstatymų leidėjas, išleidęs tokią normą, turi būti budrus, kad laiku, kai ta norma pasens, ją pakeistų. Tačiau praktika rodo, kad įstatymų leidėjas nespėja sekti gyvenimo ir dažnai nepastebi, kad įstatymo raidė gyvenimui jau netinka. Būna juk atsitikimų, kad įstatymo kūrėjas iš kurio seno teisyno perrašo į savo kuriamąjį įstatymą dėsnius, kurie jau senai yra savo amžių atgy-

---

*) A. v. Tuhr. Der Allgemeine Teil des Deutschen Bürgerlichen Rechts, Leipzig, 1910. Einleitung, 29 psl.

venę. Pvz., žinomas teisininkas prof. S. V. Pachmanas*), štai, kaip atsiliepia apie Pabaltijo civilinį teisyną, veikiantį ir Lietuvos dalyje: „Negalima nepaminėti, kad Pabaltijo krašto įstatymų rinkinyje, nors Pabaltijo civilinis teisynas neseniai išleistas, yra tiek daug pasenusių, savo amžių atgyvenusių principų, jog tuose santykiuose jis atrodo net anachronizmas, palyginus su tais kodeksais, kurie galėjo būti jam pavyzdžiu ir su tais principais, kurie seniai nustatyti ir pripažinti civilinės teisės moksle“.

Sprendžiamųjų teisės normų gausumas, kuriuo pasižymi pozityvistiniu metodu sukurti teisynai, teisinę praktiką pasunkina. Tokiuose teisynuose sunku įžiūrėti ir nustatyti vadovaujamuosius teisės principus ir idėjas, nes tie principai ir idėjos yra užtemdyti kazuistikos. Juo daugiau leidžiamasi į kazuistiką, juo daugiau atsiranda nepateisinamų prieštaravimų, ir teisynas darosi neaiškus, nesuprantamas. Štai kodėl teisyno trumpumas ir aiškumas yra neatskiriami gero teisyno privalumai. Jau XVI amž. Dumoulinas reikalavo, kad įstatymai būtų trumpi, aiškūs ir bendro pobūdžio. XVIII amž. pradžioje Leibnicas siūlė Vokietijai civilinį teisyną, kuris būtų trumpas, aiškus ir pakankamas (codex brevis, clarus et sufficiens). Pagaliau ir Montesquieu nurodė, kad įstatymai neturi būti subtilūs.

Pozityvistinis metodas dėl paminėtų jo trūkumų šių dienų įstatymų leidėjų yra paneigiamas. Ieškoma tokių įst. kūrybos metodų, kuriais minėtų netobulumų būtų išvengta. Pažymėtinas čia vad. kritiškas įstatymų kūrybos metodas, kuriuo stengiamasi įstatymu sunormuoti ne visus gyvenimo santykius, bet tik pačius svarbiuosius. Šiuo metodu rūpinamasi nustatyti tik pagrindinius principus, pagrįstus tam tikra teisės idėja. Šio metodo šalininkai sako, kad civiliniame teisyne turi būti ne kuo daugiausia sprendžiamųjų teisės normų, bet kuo daugiausia bendrų principų ir kuo mažiausia kazuistikos.

Kritiškojo metodo šalininkai sako, kad nėra būtino reikalo išspręsti įstatymu visus gyvenimo klausimus, o, priešingai, — reikia tam tikrus, individualinius, įstatymo taisyklei saistyti nepasiduodančius gyvenimo santykius įstatymo taisykle nenor-

*) S. v. Pachman, Istorija kodifikaciji graždanskago prava, S. Peterburg, 1876 m. II t. 413 psl.

muoti, ir palikti juos kitoms, pagelbinėms teisės normoms tvarkyti. Pirmoje eilėje čia paminėtini, kaip pagelbiniai teisės šaltiniai, papročiai (Gewohnheit, coutume), doropročiai (gute Sitten, bonnes moers, dobryje nravy), apyvartos įpročiai (Verkehrsitte, usage). Svarbiu teisinio gyvenimo santykių reguliatorium turi būti ir geroji sąžinė (guter Glaube, bonne foi, bona fides), o taip pat didesnė teismo laisvė — teismas tam tikrais atvejais turi galią net pats sukurti atskiram atvejui teisės normą (plg. Šveicarijos Civ. stat. 1 str. 2 p.). Teisės pažinimo šaltiniu laikomas ir teisės mokslas — tatai pabrėžiama pačiame įstatymo tekste (Šveic. Civ. stat. 2 str. 3 p.).

Pripažinęs čia paminėtus pagalbinius teisės šaltinius, įstatymo kūrėjas gali būti ramus, kad visi gyvenimo santykiai bus susaistyti ta ar kita teisės norma: pagrindiniai klausimai yra išsprendžiami paties įstatymo betarpiškai, o šalutiniai, individualūs, pernelig dinamiški, žodžiu sakant, tokie, kurių įstatymine taisykle tvarkyti yra negalima ar netikslinga, pavedami tvarkyti paminėtais pagalbiniais teisės šaltiniais. Tenka čia dar pavaizduoti, kaip tas pagalbinių normų įgalinimas veikti su teisės sankcija techniškai įstatymu išreiškiamas.

Pagalbiniai teisės šaltiniai įgalinami veikti vadinamomis blankinėmis įstatymo normomis (Blankettnorm). Pvz., Šveicarijos Civ. statuto 2 str. 2 p. nustato, kad „jeigu iš įstatymo taisyklės nustatyti negalima, tai teisėjas turi spręsti pagal papročio teisę, o kur ir šios trūksta, tai — pagal taisyklę, kurią jis nustatytų, būdamas įstatymo leidėju“, Šveicarijos prievolinės teisės 41 str. 2 p. nustato, kad „nuostolius turi atlyginti taip pat ir tas, kas doropročiams priešingu būdu tyčia juos padaro“. Kaip matome, nei vienas, nei antras čia paminėtų straipsnių įsakmios taisyklės, pagal kurią tiesiogiai galima būtų išspręsti tam tikras gyvenimo santykis, neduoda, o tik nurodo kitus, pagalbinius teisės šaltinius (paprotį, teisėjo nuožiūrą, doropročius), kuriais nustatytina konkrečiam atvejui teisės taisyklė.

Įstatymų kūrėjas, kurdamas šiuo metodu teisyną, turi kritiškai vertinti jo numatytus teisės klausimus ir problemas: jis turi suvokti problemos esmę ir išspręsti, kuriuo būdu tikslingiausia tą problemą spręsti. Jei jis ras, kad toji problema turi būti paties įstatymų leidėjo išspręsta, nustatant tiksliai teisės

taisyklę, tai jis turės ją išspręsti įsakmia įstatymo raide, o jei bus rasta tikslinga tą teisės klausimą pavesti spręsti kitais kuriais, neįstatyminiais dėsniais, tai teks tą klausimą išspręsti blankine norma, nurodant tiktai tą normų rūšį, kuria gyvenime teisinė praktika turės vadovautis (pvz., papročius, doropročius, apyvartos įpročius).

Šiuo metodu kuriamo įstatymo ar teisyno idėjinis veidas esti aiškesnis, nes čia kiekvienas nuostatas būna bendro pobūdžio ir pagrįstas kuria nors idėja. Toks įstatymas būna, palyginti, trumpas, juo labiau, kad visa eilė individualinių santykių ir teisės teorijos klausimų paliekama spręsti pagalbiniams teisės šaltiniams. Be to, toks įstatymas aukštesnės kultūros teisininkui esti visai aiškus, sutrauktas į tikslią sistemą. Šiuo metodu yra sukurtas, pvz., Austrijos civilinis teisynas, kuris turi 1500 straipsnių. Jo kūrėjas Zeilleris yra pareiškęs, kad jis visuomet rūpinęsis „išvengti pavojingų toli siekiančios ir vis dėl to gyvenimo nepatenkinančios kazuistikos uolų"*). Austrijos civ. teisyno pavyzdžiu buvo parengtas Čekoslovakijos Civilinio teisyno projektas, kuriame yra 1369 straipsniai. Kritiškuoju metodu vadovaujantis yra parengti ir Šveicarijos civiliniai įstatymai: Civilinis statutas, turįs 977 straipsnius, ir Prievolinės teisės įstatymas, turįs 880 str. Bendrais nuostatais, be jokios kazuistikos, yra parašytas SSSR Civilinis teisynas, turįs tiktai 436 straipsnius, neskaitant šeimos teisės, kuri į šį teisyną neįeina.

Apskritai, reikia pasakyti, kad naujųjų laikų įstatymų leidyba yra pasinešusi kritiškojo metodo principų kryptimi. Rengiant įstatymus rūpinamasi kiek galima sumažinti nuostatų skaičių ir pačius nuostatus suabstraktinti, subendrinti. Štai, pvz., Latvijos civilinio teisyno rengėjai, nors ir paėmė pagrindu Pabaltijo civilinį teisyną, bet savąjį, iš ano teisyno gimusį, tiek sutrumpino, jog iš Pabaltijo civ. teisyno 4600 straipsnių naujame teisyne bepaliko tiktai 24000 straipsnių, priskaitant ir naujai sukurtus nuostatus.

Pripažindami kritiškojo metodo pranašumą, vis dėlto turime pastebėti, kad šis metodas tinka rengti tik tokio krašto teisei, kur yra aukštas kultūros lygis. Bendrais principais ir tech-

---

*) Egger. Das Schveizerische Zivilgesetzbuch, Zürich, 1930 m., 8 psl.

niškąja teisės kalba išreikšta civilinė teisė gali būti suprasta ir tinkamai interpretuojama tiktai teoriškai pasirengusio ir moksliškai subrendusio teisininko. Todėl šalia įstatymo turi būti gerai išsivysčiusi ir teisės doktrina, savąja kalba. Kadangi šiuo metodu parengti įstatymai suteikia teisėjui savo darbe daugiau laisvės, tai teisėjai turi būti aukštos moralės asmens ir turi gerai pažinti gyvenimo sąlygas, nes, antraip, jie galėtų suteiktą jiems teisę panaudoti piktam, o dėl nesugebėjimo suprasti gyvenimo santykių individualumo, negalėtų tikslingai pritaikyti tikram gyvenimui pagal gyvenimo santykių individualumą vad. „kaučukinių" įst. normų. Savaime aišku, kad turi būti dora ir pati tauta. Reikia, kad tauta kiek galint vienodžiau suprastų tą nerašytą dorovės įstatymą, kuriame formalinis įstatymas minėtomis blankinėmis normomis suteikia teisės sankciją.

——/——

J. Undraitis

Administracinės baudos per 1938 metus.

Visa eilė mūsų įstatymų numato administracines baudas. Asmenis, nusižengusius įstatymui arba įstatymu išleistoms taisyklėms, baudžia apskričių viršininkai tam tikra pinigine bauda arba areštu.

Bausti administraciniu būdu pagal įstatymus dažniausia pavedama apskričių viršininkams. Šiuo atžvilgiu apskrities viršininkas padaromas lyg ir teisėju, nes įstatymai jam paveda skirti tam tikras baudas. Apeliacinė instancija spręsti skundams dėl apskričių viršininkų paskirtų administracinių baudų yra Vidaus Reikalų Ministras, kurio nutarimas dažniausiai esti galutinis, nors kai kurie įstatymai Vidaus Reikalų Ministro nutarimus dar leidžia skųsti Vyriausiajam Tribunolui.

Tiesa, veikia keletas specialių įstatymų, pagal kuriuos administracine tvarka baudžia ir kiti pareigūnai, pvz., miestų burmistrai, valsčių viršaičiai, mokesčių departamento direktorius ir kt. Tačiau šios rūšies įstatymų yra nedaug, ir todėl tenka konstatuoti tendenciją, kad administracinis baudimas koncentruojamas apskričių viršininkų rankose.

Išsamiai nenagrinėjant priežasčių, kurios dėl tam tikrų įstatyminių nuostatų peržengimų numato baudimą administracine tvarka, tenka paminėti, kad šiai sistemai įsigyventi, berods, didžiausios reikšmės turi šios aplinkybės: 1) nusižengimų pobūdis ir 2) komplikuota teisminė procedūros tvarka bei reikalas greito sprendimo.

Paprastai administracine tvarka pavedama bausti dėl tokių nusižengimų, kurie nėra dideli, bet gali dažnai atsitikti. Antra vertus, dažnai esti svarbu, kad bylos dėl tų nusižengimų būtų greitai išspręstos. Jei jas spręstų teismas, tai dėl nelanksčios procedūros tvarkos sprendimas teisme galėtų ilgai užtrukti. Piliečiai įvairiomis tariamai legaliomis pretenzijomis dėl tų nusižengimų galėtų taip apsunkinti teismus, jog šie tikrai nebeapsidirbtų. Galų gale sunku būtų ir susigaudyti, nes juk nuolat vyksta gyventojų kilnojimasis.

Šios ir dar visa eilė kitų aplinkybių kaip tik ir verčia ieškoti tokios tvarkos, kuri sudraudimą nusižengimo įstatyminiams nuostatams padarytų reikiamai efektyvų ir realų. Tam tikslui ir įvedamas baudimas administracine tvarka. Ši tvarka daugiau ar mažiau yra įsigyvenusi visose valstybėse.

Įdomu yra paanalizuoti apskričių viršininkų vykdymo administracinio baudimo statistiką, pasinaudojant bent paskutinių metų duomenimis.

1938 metais apskričių viršininkų uždėtų administracinių baudų duomenys apskritimis taip atrodo:

Eil. Nr.	Apskritis	Bylų skaičius	Nubaustų asmenų skaič.	Bendra baudų suma	
				Litais	Paromis arešto
1.	Alytaus	867	984	13.959	2.102
2.	Biržų	700	799	16.000	2.323
3.	Kauno	9.575	10.211	230.647	24.397
4.	Kėdainių	641	813	23.647	5.173
5.	Kretingos	1.536	1.822	69.164	9.940
6.	Marijampolės	1.835	2.231	30.825	5.514
7.	Mažeikių	552	626	25.248	2.777
8.	Panevėžio	1.503	1.856	70.945	7.426
9.	Raseinių	931	1.580	22.448	3.580
10.	Rokiškio	668	780	16.689	2.998
11.	Seinų	502	564	24.255	1.956

Eil. Nr.	Apskritis	Bylų skaičius	Nubaustų asmenų skaič.	Bendra baudų suma	
				Litais	Paromis arešto
12.	Šakių	1.115	1.236	25.042	6.451
13.	Šiaulių	2.012	2.342	64.606	9.399
14.	Tauragės	1.811	2.100	67.606	19.764
15.	Telšių	935	1.079	31.657	4.067
16.	Trakų	1.014	1.123	24.562	4.020
17.	Ukmergės	1.780	2.000	80.291	7.254
18.	Utenos	633	697	19.825	2.680
19.	Vilkaviškio	1.185	1.336	34.705	4.771
20.	Zarasų	405	453	7.180	1.345
Iš viso 1938 m.		30.200	34.632	899.301	127.937
Iš viso 1937 m.		24.336	26.927	783.504	108.220

Taigi vidutininiškai vienas apskrities viršininkas per 1938 metus turėjo išspręsti daugiau kaip 1500 bylų. Turint galvoje tai, kad administracinių bylų sprendimas sudaro tik mažą dalelę viso darbo, kuris priklauso apskričių viršininkų kompetencijai, ir 1500 bylų išsprendimą per metus tenka laikyti nemažu darbu.

Iš patiektos administracinių baudų lentelės apskritimis matyti, kad vienoje apskrityje esti daugiau nubaudimų, kitoje mažiau. Skirtumas daugiausia esti todėl, kad ne visose apskrityse yra vienodas gyventojų skaičius, o, antra vertus, administracija, gal būt, ne visur yra vienodai budri. Be to, ir patys gyventojai vienoje apskrityje yra linkę dažniau nusižengti, o kitur ir pačių nusižengimų skaičius, gal būt, yra retesnis. Žodžiu, nusikaltimui ir nusižengimų susekimui įtakos daro įvairios aplinkybės.

Klausimas šiek tiek labiau išryškėja paėmus gyventojų skaičių apskritimis (1938. I. 1) ir palyginus jį su naubaustųjų asmenų skaičiumi. Įdomu pažiūrėti, kas kelintas asmuo toje ar kitoje apskrityje per 1938 metus buvo nubaustas. Tatai matyti iš žemiau dedamos lentelės, kurioje, be to, yra apskaičiuota, kiek litų ir parų arešto vidutiniškai tenka vienam nubaustajam asmeniui.

Apskritis	Kas kelintas asmuo nubaustas	Kiek vidutiniškai vienam nubaustam tenka	
		Litų	Parų arešto
1. Alytaus	140	14	2
2. Biržų	137	20	3
3. Kauno m. ir apskr. ..	23	23	2
4. Kėdainių	123	28	6
5. Kretingos	62	38	5
6. Marijampolės	53	14	2
7. Mažeikių	133	40	4
8. Panevėžio	95	38	4
9. Raseinių	81	14	2
10. Rokiškio	122	21	4
11. Seinų	84	43	3
12. Šakių	63	20	5
13. Šiaulių	101	28	4
14. Tauragės	64	32	9
15. Telšių	89	29	4
16. Trakų	87	22	4
17. Ukmergės	74	40	4
18. Utenos	182	28	4
19. Vilkaviškio	70	26	4
20. Zarasų	111	16	3
Vidutiniškai	66	26	4

Kaip matome, daugiausia asmenų nubaudžiama Kauno apskrityje (ir mieste), nes čia per 1938 metus buvo nubaustas kas 23 gyventojas. Mažiausia nubaudimų buvo Utenos apskrityje, nes ten buvo nubaustas tik kas 182-as gyventojas.

Įstatymai, kurie suteikia teisę bausti administracine tvarka, dažniausia nustato, kad galima bausti ligi 1000 litų pinigine bauda arba areštu ligi vieno mėnesio. Tik vos keletas įstatymų numato mažesnę baudimo ribą ir, galima sakyti, tik keli įstatymai numato didesnę baudimo ribą.

Kaip iš lentelės matyti, vidutiniškai vienam asmeniui didžiausia piniginė bauda išeina Seinų apskrityje, būtent: 43 litai, o daugiausia parų arešto — Tauragės apskrityje, būtent: 9 paros. Kadangi nubaustasis gali pasirinkti arba sumokėti pi-

nıginę baudą arba atlikti ją areštu, tad santykis tarp tų baudų yra baudą dedančiojo, t. y. apskrities viršininko nuožiūros dalykas. Jis tik negali išeiti iš įstatyme numatytos aukščiausios baudos ribų, o tose ribose jis gali elgtis kaip tinkamas. Jei nori, kad nubaustieji baudas mokėtų daugiausia pinigais, baudžia, palyginti, didesnėmis arešto normomis ir atvirkščiai. Tačiau, nors įstatymai leidžia dėti ir dideles baudas, bet pas mus elgiamasi gana humaniškai, nes vidutiniškai per 1938 metus vienam nubaustajam teko 26 litai arba 4 paros arešto.

Atskirai įstatymais ir privalomais įsakymais per 1938 metus apskričių viršininkų uždėtų administracinių baudų duomenys taip atrodo:

Eil. Nr.	Įstatymų ir privalomųjų įsakymų pavadinimas	Bylų skaičius	Nubaustų asmenų skaičius	Bendra baudų suma	
				Litais	Paromis arešto
	A. *Įstatymai.*				
1.	Viešaisiais keliais judėjimo įstatymas	7.827	8.439	205.642	26.681
2.	Svetimšaliams gyventi įstatymas	1.024	1.111	28.464	2.983
3.	Skerdyklų ir mėsos priežiūros įstatymas	836	870	26.430	4.741
4.	Švenčių ir poilsio įstatymas	707	757	14.306	1.976
5.	Gyvuliams globoti įstatymas	527	553	9.245	1.764
6.	Kelių įstatymas	143	160	8.014	928
7.	Pasų įstat. str. 21	637	658	49.419	5.407
8.	Susirinkimų ir pramogų įstat.	48	72	10.097	.451
9.	Pradžios mokyklų įstatymas	33	203	12.310	206
10.	Sėklų prekybos kontrolės įstat.	44	48	3.698	295
11.	Veterinarijos įst.	52	55	3.680	611
12.	Nakties darbo kepyklose įstatym.	33	33	398	62

Eil. Nr.	Įstatymų ir privalomųjų įsakymų pavadinimas	Bylų skaičius	Nubaustų asmenų skaičius	Bendra baudų suma	
				Litais	Paromis arešto
13.	Veterinarijos praktikos teisių įstatymas	6	6	320	34
14.	Spaudos įst.	7	9	185	—
15.	Knygynų įst.	15	15	190	42
16.	Vietos savivaldyb. įstatymas	2	2	50	—
17.	Svetimšalių samd. įstatymas	11	11	630	25
18.	Mėsos perdirbimo ir prekybos įmonėms tvarkyt įst.	4	4	100	25
19.	Spaustuvių ir spausdinimo reikmenų įstat.	1	1	10	—
20.	Su apkrečiamomis augalų ligomis ir kenkėjais kovoti įstatymas	1	1	5	—
21.	Kinoteatrų įst. ..	1	1	5	1
	Iš viso	11.959	13.009	373.198	462.14
	B. *Privalomieji įsakymai*				
1.	Viešosios tvarkos, ramybės ir padorumo palaikymo reikalu	6.231	9.316	368.752	64.222
2.	Šunų rišimo reikalu	1.196	1.225	17.365	2.958
3.	Švaros palaikymo reikalu	3.864	4.020	67.928	12.229
4	Vėliavų kabinimo	381	383	4.315	785
5	Kovai su snukio ir nagų liga	225	238	2.311	487

Eil. Nr.	Įstatymų ir privalomųjų įsakymų pavadinimas	Bylų skaičius	Nubaustų asmenų skaičius	Bendra baudų suma	
				Litais	Paromis arešto
6	Išviečių tvarkymo reikalu	242	247	2.440	600
7	Gyventojų registracijos reikalu	37	65	1.182	220
8	Iškabų reikalu ..	7	8	125	24
9	Aukų rinkimo reikalu	5	10	2.175	175
		5	10	2.175	175
10	Mirusių laidojimo reikalu	1	1	25	5
11	Už griežimą šarmanka be leidimo	1	1	15	3
12	Už lošimą saldainiais be leidimo	1	1	50	5
13	Kitais reikalais..	5	5	147	10
	Iš viso	12.196	15.520	466.830	81.723
	C. *Įstatymai ir privalomieji įsakymai*				
1	Pasų įstatų 6 ir 7 str. str. ir gyventojų registracijos reikalu privalomieji įsakymai..	6.045	6.103	59.273	—
	Iš viso	30.200	34.632	899.301	127.937

Taigi, didžiausią nusižengusiųjų asmenų skaičių sudaro įvairūs viešosios tvarkos, ramybės ir padorumo trukdytojai, t. y. visokie triukšmadariai. Jie sudaro daugiau kaip vieną ketvirtadalį visų nubaustųjų. Antra vieta tenka nusižengimams eismo taisyklėms. Šie nusižengimai, kaip matyti iš lentelės, taip pat sudaro bemaž vieną ketvirtadalį visų nubaustųjų. Toliau eina nusižengimai švaros palaikymo nuostatams. Tai nusižengimai miestuose nešvara kiemuose ir gatvių nevalymu.

Iš visų nubaustųjų (34.632 asmenų) 5290 apskričių viršininkų nutarimus buvo apskundę Vidaus Reikalų Ministrui, kuris 169 asmenims baudas panaikino ir 435 asmenims sumažino. Iš to galima padaryti išvadą, kad apskričių viršininkai, skirdami administracines baudas, elgiasi labai apdairai ir gana retai suklysta.

——/——

Dr. G. Rutenbergas

Skandinavijos valstybės ir jų tarptautinės teisės klausymai.

Turint gana glaudžius kultūrinio, ekonominio ir net politinio pobūdžio ryšius su vad. šiaurės valstybėmis, būtų įdomu susipažinti su tų valstybių svarbiausiomis tarptautinėmis problemomis. Tos valstybės drauge su Suomija, kuri sakosi irgi priklausanti Skandinavijos valstybių blokui, nors šiaipjau gana artima 3-jų Pabaltijo valstybių grupei, sudaro beveik 1.300.000 kv. km plotą su maždaug 16 milijonų gyventojų. Nors ir yra daug bendrų kultūros ir ekonomikos bruožų, kurie tas valstybes artina, tačiau politiniu atžvilgiu beveik kiekviena iš jų turi savo atskiras problemas. Čia paliesiu grynai teisinio pobūdžio klausimus. Visų pirma dėl Danijos ir Islandijos santykių.

I. *Danija ir Islandija.*

Danijos tarptautiniai ginčai su kitomis valstybėmis laikomi galutinai likviduoti.

Po Didžiojo Karo Danijai atiteko iš Vokietijos pagal Versalio sutartį, atlikus atitinkamą plebiscitą, šiaurės Šlezvigo dalis, kurią 1864 m. buvo prisijungus Prūsija. Sudarydami su Danija nepuolimo sutartį, vokiečiai lyg ir atsisakė nuo bet kurių pretenzijų tai teritorijos daliai. Danija yra turėjusi kolonijų. 1917 m. ji pardavė Virginijos salas (Vest-Indijoj) Jungtinėms Amerikos Valstybėms už 25 milijonus dolerių. Jungtinės Amerikos Valstybės savo ruožtu atsisakė nuo pretenzijų į Grenlandijos salą. Grenlandija tebėra vienintelė Danijos kolonija. Dėl tos salos buvo kilęs ginčas tarp Danijos ir Norvegijos.

Jis buvo likviduotas 1924 m. vasario 9 d. konvencija, kuria, palikus atvirą Grenlandijos suverenumo klausimą, buvo išspręsta eilė praktinių klausimų dėl bendros norvegų ir danų eksploatacijos rytų Grenlandijoje, pavedant visus ginčus spręsti Nuolatiniam Tarptautinio Teisingumo Teismui Hagoje.

Paliečiant Danijos ir Islandijos teisinius santykius, tenka pažymėti, kad Danijos plotas yra arti 44.000 kv. km. ir turi apie 4 milijonus gyventojų, o Islandija, užimdama 103.000 kv. km. turi iš viso tik 102.000 gyventojų. Danija ir Islandija laikomos visiškai savarankiškomis valstybėmis, sujungtomis vad. personalinės unijos ryšiais pagal atitinkamą tarptautinę sutartį. Tą padėtį Islandija iškovojo tik po Didžiojo Karo. Ligi tol ji buvo Danijos teritorijos dalimi.

Danų islandų 1918 m. lapkričio 30 d. sąjungine sutartimi Islandija tapo „suverenine“ valstybe, kurią su Danija sieja abiems valstybėms bendras monarchas (Danijos Karalius). Bendri abiejų valstybių reikalai sprendžiami arba jų savitarpio sutarimu, arba kiekvienos valstybės skyrium. Danija Islandijai atstovauja svetimose valstybėse. Dėl tokio Danijos atstovavimo Islandijai, kad ir Islandijos vardu, Danijos ir Islandijos susijungimas yra tam tikra realioji unija. Jeigu per 3 metus, pradedant nuo 1941 metų, tarp Danijos ir Islandijos nebūtų sudaryta naujo sutarimo, tai kiekviena iš jų galėtų paskelbti aukščiau minėtą unijos sutartį nebegaliojant.

Kyla klausimas, ar Danijos ir Islandijos santykiai yra panašūs į Didžiosios Britanijos dominijų tarpusavio santykius ir į jų santykius su metropolija. Danijos ir Islandijos 1918. XI. 30 sąjunginis įstatymas, priimtas abiejų šalių parlamentų (tekstas vienodas) iš esmės yra tarptautinės teisės sutartis, sudaryta tarp dviejų suvereninių valstybių. Ta sutartimi nustatomi Danijos ir Islandijos sąjungos santykiai, paliekant kiekvienai jų visišką suverenumo teisę tvarkyti savo reikalus.

Islandiją liečiančius aktus Danijos karalius leidžia kaip Islandijos karalius, o Daniją liečiančius reikalus atlieka kaip Danijos karalius. Danija ir Islandija turi savo atskiras konstitucijas, kurioms karalius turi prisiekti ir jas vykdyti. Kiekviena valstybė turi savo įstatymų leidžiamuosius organus, savarankiškus teismus, savas ministerijas ir kitas administracines įstaigas. Tuo būdu vienos katros valstybės ministrų kabineto atsistatydinimas antrosios vyriausybės neliečia. Tiek Danija,

tiek Islandija turi savo atskirus pilietybės įstatymus. Taip pat yra visiškai atskirtos danų ir islandų finansų ir muitų vadybos. Islandija neturi jokios kariuomenės ir apskritai apsiginklavimo, nes ji yra pasiskelbusi amžinai neutralia valstybe, o Danija, kaip žinoma, turi visų ginklų rūšių pajėgas.

Būdamos finansiniu atžvilgiu visiškai nepriklausomos, viena katra iš jų netur prisidėti prie antrosios ekonominių reikalų tvarkymo. Vienintelė išimtis yra dėl vad. karaliaus civilinio lapo ir, be to, Islandija turi atlyginti Danijai už Islandijos atstovavimą užsienyje.

Danijos ir Islandijos piliečių teisinė padėtis antrojoje šalyje štai kaip atrodo:

„Danijos piliečiai Islandijoje visais atžvilgiais naudojasi tomis pačiomis teisėmis kaip vietos gyventojai ir atvirkščiai. Kiekvienos valstybės piliečiai yra atleidžiami nuo karinės prievolės antroje valstybėje. Žuvininkystė yra laisva abiejų valstybių jūros srityje tiek Danijos, tiek Islandijos piliečiams, vis tiek kur jie gyvena. Danijos laivai Islandijoje turi tas pačias teises kaip islandų laivai ir atvirkščiai. Danijos ir Islandijos prekės negali būti kitaip traktuojamos kaip tos pačios valstybės prekės."

Pagal unijos įst. § 7 Danija atstovauja Islandijos užsienio reikalams. Tačiau tas atstovavimas yra suvaržytas tam tikromis sąlygomis. Antai, jei Islandijos vyriausybė nori ir sumoka išlaidas, tai prie Danijos pasiuntinybių bei konsulatų užsienyje gali būti paskirti tam tikri attachės rūpintis Islandijos reikalais. Islandijos vyriausybė taip gali, jei yra svarbus reikalas, susitarus su Danijos užsienių reikalų ministru, siųsti savo atstovus į užsienį. Iki šiol Islandijos vyriausybė šia savo teise naudojosi ir paskyrė prie įvairių Danijos pasiuntinybių užsienyje savo atstovus, kurie vedė derybas su kitomis valstybėmis. Islandijos prekybos sutartys su įvairiomis valstybėmis buvo sudarytos Islandijos atstovų.

Jau pačiais nuostatais, kurie po tam tikro laiko gali nustoti veikę, Islandija įgalioja Danijos užsienių reikalų ministeriją jai užsienio reikalus tvarkant. Praktikoje Islandija kreipiasi į svetimą valstybę arba svetima valstybė kreipiasi į Islandiją per Danijos užsienių reikalų ministeriją. Kai Danijos užsienių reikalų ministerija arba jos valdininkai, Islandijos vyriausybei pavedus, sudaro su svetima valstybe sutartį, tai galutinis sprendimas dėl sutarties ir jos turinio priklauso

nuo Islandijos vyriausybės aprobacijos. Danijos susitarimas arba derybos su svetima valstybe, be Islandijos vyriausybės sutikimo, negali turėti galios Islandijai.

Bendradarbiaudama su šiaurės valstybėmis, Islandija paprastai varo tokią pat užsienio politiką kaip Danija, bet jokių teisinių kliūčių negali būti Islandijai vesti ir visai kitokią politiką savo nuožiūra, kaip praktikoje kartais ir atsitinka.

Pažymėtina, kad Islandija niekad nebuvo ir nėra Tautų Sąjungos nariu. Italijos Etiopijos karo metu Danijos Italijai taikytos sankcijos Islandijos visai nelietė. 1936 metų pradžioje, dar sankcijas tebetaikant, Islandija sudarė su Italija prekybos sutartį. Danija to, žinoma, nebūtų galėjusi padaryti.

Taigi Danijos ir Islandijos santykiai yra pagrįsti visišku politinės lygybės principu ir tarptautinės teisės nustatais, taikomais nepriklausomoms ir suvereninėms valstybėms. Aukščiau minėtas unijos įstatymas — sutartis (18 §) įsakmiai nustato, kad po 1940 metų sutartis galės būti peržiūrėta. Tą reikalavimą gali iškelti bet katros valstybių parlamentas. Jei per trejus metus pradėtos tuo reikalu derybos nepasibaigs susitarimu, tai unijos santykiai bus laikomi nutraukti. Tokiam nutarimui reikalinga parlamento atstovų kvalifikuota dauguma ir, be to, gyventojų pritarimas balsavimu. Vadinasi, jei iki 1944 metų nebus sudaryta naujo susitarimo unijos sutarčiai atnaujinti, tai abidvi valstybės bus atleistos nuo ligšiolinių savo unijos santykių ir galės visai savarankiškai tvarkyti savo reikalus.

Čia išdėstyti Danijos Islandijos santykiai žymiai skiriasi nuo santykių, atsirandančių dėl dviejų valstybių vad. personalinės ar realios unijos. Jie taip pat nėra panašūs į santykius tarp valstybės centro vyriausybės ir jos autonominės dalies.

Personaline unija laikoma valstybių sąjunga, kur kiekviena valstybė pasilaiko savo atskirą egzistavimą, bet kartu turi su kita valstybe vieną bendrą monarchą, kuris nėra unijos galva, bet atskirai kiekvienos valstybės galva. Valstybių bendrumas reiškiamas tuo, kad tų valstybių galvos atsitiktinai sutampa su viena asmenybe.

Esminis personalinės unijos pažymys yra tas, kad monarchas toje ar kitoje valstybėje, arba bent vienoje iš valstybių, yra ne aukščiausias jos organas, o tiktai dalyvauja sistemoje valstybinių organų, kuriančių vyriausią valdžią.

Realinė unija sudaroma ne tiktai vieno monarcho bendrumu, bet bendromis nuolatinėmis politinėmis įstaigomis, kurios vadovauja bendram valstybiniam gyvenimui. Istoriniuose šių susijungimų pavyzdžiuose kiekviena iš realinės unijos dalių neturėdavo atskiros tarptautinės asmenybės. Realinėj unijoj tereikia matyti savotiškos federalinės valstybės rūšis.

Danijos ir Islandijos unija negali būti gretinama su personaline ar realine unija. Ta unija yra greičiau savotiškas federalinio pobūdžio valstybių susijungimas, kuris, tam tikram laikui praėjus, visuomet gali būti vienos šalies nutrauktas arba pakeistas, išskyrus, žinoma, tų valstybių bendrumą, liečiantį jų karalių.

2. Alandų salos.

1918 m. lapkričio mėn. Švedija pareikalavo, kad Suomija surengtų Alandų salų gyventojų plebiscitą, kuriame jie galėtų pasisakyti, kuriai valstybei nori priklausyti. Tačiau Suomija tą švedų reikalavimą atmetė ir pareiškė, kad Alandų salų gyventojams bus suteikta autonomija suomių valstybės rėmuose. Dėl dviejų salelių gyventojų vadų, skatinusių separatistinį judėjimą, suėmimo ir dėl suomių kariuomenės siuntimo Alandų salose buvo pasidariusi labai įtempta padėtis. Tautų Sąjungos Taryba savo 1920. VII. 12. posėdyje priėmė rezoliuciją, kuria buvo paskirta trijų juristų komisija spręsti klausimui, ar pagal T. S. pakto 15 str. 8 p. Suomija turi teisės, galiojant tarptautiniams pasižadėjimams dėl Alandų salų demilitarizavimo, siųsti į salas savo kariuomenę.

1920. VIII. 5 pranešime komisija pasisakė, kad šitam ginčui negali būti taikomas Suomijos iškeltas T. S. pakto 15 str. 8 p. ir nurodė, kad 1856. III. 30 konvencijos nuostatai, draudžią Alandų salas sustiprinti, galioja.

Tautų Sąjungos Taryba, vadovaudamasi komisijos pranešimu, 1920. VIII. 20 posėdyje sudarė naują juristų komisiją iš barono Beyens (Belgija), Calonder (Šveicarija) ir Elkus (J. A. V.). Ši komisija turėjo nuodugniai ištirti Alandų salų problemą ir pasisakyti dėl visų ginčijamų klausimų. Reikia dar pažymėti, kad buvo pripažintas ypatingas Sovietų Rusijos interesas dėl Alandų salų likimo ir pabrėžta, kad tų salų reikalu turi tarti savo žodį ir Sovietų Rusija.

Komisija savo pranešime nurodė, kad Alandų salos pagal jų gyventojų tautybę turi priklausyti Suomijai. Suomija savo ruožtu turi suteikti Alandų salų gyventojams daugiau teisių, negu ligi šiol jie turėjo. Paliesdama Alandų salų apsiginklavimo klausimą, komisija pasisakė, kad Suomija turi susitarti su Švedija dėl tų salų neutralizacijos. 1921 metų pabaigoje Tautų Sąjungos Taryba pripažino Suomijai Alandų salų suverenumą, bet kartu gavo iš jos pasižadėjimą salų gyventojų naudai, būtent: kad mokyklose bus dėstoma švedų kalba, kad bus saugojamos gyventojų nuosavybės teisės, kad bus suvaržyta emigrantų balsavimo teisė ir kt. T. S. Taryba paliko sau tų pažadų įgyvendinimo kontrolę. Suomija neturi teisės Alandų salų sustiprinti. Toliau 1856 metų sutartis dėl Alandų salų nestiprinimo buvo peržiūrėta tarptautinėje konferencijoje, kuri buvo sušaukta T. S. sekretoriato. Sovietų Rusija toj konferencijoj nedalyvavo, ir Suomijai su Švedija pavyko 1856 m. nuostatus dėl salų nestiprinimo sušvelninti. Dėl dabartinių tarptautinės politikos įvykių tas reikalas vėl pasidarė aktualus. Suomija ir Švedija savo neutralumui apsaugoti ir taikai Baltijos jūros pakrantėse išlaikyti 1939 metų pradžioj susitarė Alandų salas sustiprinti.

Nors 1921. X. 20 konvencijos signatarai (Vokietija, Prancūzija, Anglija, Lenkija ir Pabaltijo valstybės) dėl Alandų salų sustiprinimo savo prieštaravimų nepareiškė, vis dėlto T. S. Taryboj šį pavasarį kilo ginčas dėl Sov. Rusijos griežto pasipriešinimo tam suomių švedų susitarimui. Sovietų Rusijos atstovai T. S. Taryboj prašė šio klausimo svarstymą atidėti.

Sovietų Rusija yra susirūpinusi dėl Alandų salų sustiprinimo, nes karo atveju tuo sustiprinimu galėtų pasinaudoti puolančioji šalis. Dėl šio Sovietų Rusijos nusistatymo Alandų salų sustiprinimas paliko kyboti ore. Tuo tarpu Švedijos vyriausybė pranešė apie savo atsisakymą nuo Alandų salų sustiprinimo, ir reikia tarti, kad visas reikalas greičiausia suirs.

Svarstant Alandų salų problemą, Suomija pasisakė prieš T. S. pakto 11 str. 2 p. taikymą ir nurodė į 15 str. 8 p., kuria ginčijamasis klausimas, priklausąs pagal tarptautinę teisę tik vienos kurios šalies kompetencijai, neturi būti Tautų Sąjungos sprendžiamas. Bet T. S. Taryba 15 str. 8 p. Alandų klausimui nesutiko taikyti. Tiesa, beveik visai negalima nustatyti, kiek Alandų klausimas pagal tarptautinę teisę priklauso išimtinai vienos kurios šalies kompetencijai. Kiekvienas klausimas, kuris

kitos šalies yra ginčijamas ir gali būti pavojingas taikai, turi būti tarptautinės teisės sprendimo objektas. Suomijos tvirtinimas, kad ji yra Alandų salų suverenas, nepašalina galimumo pasinaudoti 11 str., nes šiuo atveju kilęs konfliktas tarp Suomijos ir Švedijos gali sudaryti pavojų taikai.

Pats suverenumo klausimas taip pat yra labai ginčijamas. Būtų buvę geriau Alandų salų klausimui pritakyti tautų apsisprendimo teisę. Bet Tautų Sąjungos paktas dėl politinių motyvų nepripažino tautų apsisprendimo teisės tarptautinės teisės dalyku. T. S. Taryba, spręsdama Alandų salų klausimą, tautų apsisprendimo teisės paisė tik tiek, kad palenkė Suomiją pasižadėti suteikti Alandų salų mažumoms teisę ugdyti savąją kultūrą.

3. Skandinavijos valstybių neutralumo įstatymai.

1912 metų gruodžio mėnesį buvo išleisti Švedijos, Norvegijos ir Danijos vienodo teksto neutralumo įstatymai ir paskelbta deklaracija, kuria jos pasižadėjo nepasitarusios nekeisti išleistų neutralumo įstatymų.

1938 m. Švedija, Norvegija ir Danija (Islandija kaipo suvereninė valstybė taip pat išleido atskirą neutralumo įstatymą) paskelbė naujus neutralumo įstatymų tekstus, kurie yra pagrįsti senojo prieškarinio neutralumo įstatymo nuostatais, prisitaikant prie pasikeitusių po Didžiojo Karo politinių aplinkybių. Tuo įstatymu nustatyta, kad kariaujančių šalių karo laivai leidžiami į Švedijos, Norvegijos ir Danijos uostus bei kitus jų teritorinius vandenis, išskyrus karo uostus ir pakrančių ginamųjų įtaisymų zonas. Kariaujančių šalių karo laivams taip pat draudžiama įplaukti į vidaus vandenis, į kuriuos įplaukimas yra užkirstas povandeninėmis minomis arba kitomis ginamosiomis priemonėmis. Vidaus vandenimis laikomi uostai, įėjimai į uostus, įlankos ir įlankėlės. Kariaujančių šalių karo reikalui paruoštiems povandeniniams laivams draudžiama plaukioti arba būti Skandinavijos valstybių teritoriniuose vandenyse. Šis draudimas netaikomas povandeniniams laivams, kurie dėl jūros stovio arba dėl avarijos yra priversti įplaukti į draudžiamuosius vandenis ir kurie tarptautiniu signalu nurodo jų šiuose vandenyse buvimo priežastį. Tie povandeniniai laivai turi išplaukti iš draudžiamųjų vandenų, kai išnyksta įplaukimo priežastis. Te-

ritoriniuose vandenyse povandeniniai laivai turi būti nuolatos iškėlę savo tautinę vėliavą ir turi plaukioti vandens paviršiumi. Švedų, norvegų ir danų karaliai ypatingų aplinkybių atvejais savo šalių suvereninėms teisėms apsaugoti ir neutralumui išlaikyti gali, laikydamiesi bendrųjų tarptautinės teisės principų, uždrausti įplaukti ir į kitus uostus bei teritorinių vandenų zonas, o taip pat gali uždrausti įplaukti į savo šalių uostus ir inkarvietes tiems kariaujančių šalių karo laivams, kurie bus nesilaikę atitinkamų valdžios įstaigų išleistų nuostatų arba bus pažeidę Švedijos, Norvegijos ar Danijos neutralumą. Korsarams visai neleidžiama nei įplaukti į Skandinavijos uostus, nei būti jų teritoriniuose vandenyse. Draudžiama įplaukti į Skandinavijos uostus arba būti jų teritoriniuose vandenyse apginkluotiems kariaujančių šalių prekybiniams laivams, jei jų apginklavimas yra skirtas kitiems, ne apsaugos tikslams. Kariaujančių šalių karo laivams draudžiama likti Skandinavijos uostuose ir inkarvietėse arba kituose jų teritoriniuose vandenyse ilgiau kaip 24 valandas, išskyrus avarijų arba seklumon patekimo, blogo jūros stovio ir kitus atvejus. Šiais atvejais jie turi išplaukti, kaip tik jų pavėlavimo priežastis esti išnykusi. Skandinavijos valstybių valdžios organai nustato laiką, kurį galima laikyti pakankamu avariniams sugedimams pataisyti arba laivui į vandenį nustumti. Tačiau nepratęsiamas laikas būti ilgiau kaip 24 valandas, jei aiškiai matyt, kad laivas įmanomu laiku negalės būti padarytas tinkamas plaukti arba kai jo avarijos padarytos priešo karo veiksmų.

Tuo pačiu laiku viename Skandinavijos valstybių uoste ar inkarvietėj gali būti vienos kariaujančios valstybės arba kelių kariaujančių valstybių sąjungininkių ne daugiau kaip du karo laivai. Jei dviejų kariaujančių šalių karo laivai tuo pačiu laiku yra kuriame nors Skandinavijos uoste arba inkarvietėje, tai tarp išplaukimo vienos kariaujančios šalies laivo ir išplaukimo kitos kariaujančios šalies laivo turės praeiti ne mažiau kaip 24 valandos. Kariaujančios šalies karo laivas negali išplaukti iš Skandinavijos uostų arba inkarviečių, kur stovi su priešo vėliava plaukiojantis prekybinis laivas, anksčiau kaip po 24 valandų nuo to prekybinio laivo išplaukimo.

Skandinavijos uostuose arba inkarvietėse kariaujančių šalių karo laivai gali pataisyti savo avarinius gedimus tiek, kiek yra būtinai reikalinga jų navigacijos saugumui, bet jie jokiu

būdu negali didinti savo karinio pajėgumo. Darytinų pataisymų pobūdį nustato atitinkami Skandinavijos valstybių valdžios organai. Kariaujančių šalių karo laivams draudžiama naudotis Skandinavijos valstybių uostais ar kitais jų teritoriniais vandenimis savo karinėms atsargoms arba apginklavimui papildyti ar padidinti arba savo įgulai papildyti. Kariaujančių šalių karo laivai Skandinavijos valstybių uostuose gali paimti maisto tik normaliai taikos meto atsargai papildyti. Skandinavijos valstybių uostuose kariaujančių šalių karo laivams kuru aprūpinimo atžvilgiu taikomi tie patys nuostatai, kurie yra taikomi kitiems svetimų kraštų laivams. Tačiau, ten jie gali prisikrauti tik tiek kuro, kiek reikia nuplaukti į artimiausią savo krašto uostą.

Kariaujančių šalių karo laivai turi naudotis Skandinavijos valstybių diplomuotais locais pagal taisykles, taikintinas karo laivams taikos metu; šiaipjau tokiais locais jie gali pasinaudoti tik nelaimės atvejais jūros pavojui išvengti. Draudžiama atgabenti į Skandinavijos uostus arba inkarvietes pagrobtus svetimų kraštų laivus, išskyrus tuos atvejus, kai laivas daugiau nebetinka plaukti, kai jūra siaučia, kai trūksta kuro arba maisto.

Kariaujančioji šalis negali sudaryti jokio prizų teismo nei Skandinavijos teritorijoje, nei kuriame nors jos teritoriniuose vandenyse esančiame laive. Taip pat draudžiama Skandinavijos uostuose parduoti pagrobtuosius laivus. Į Skandinavijos teritoriją neįleidžiami kariaujančių šalių karo lėktuvai, išskyrus sanitarinius lėktuvus, gabenamus karo laivais. Kariaujančių šalių karo laivais gabenamiems lėktuvams draudžiama palikti tuos laivus, kol jie yra Skandinavijos teritoriniuose vandenyse. Skandinavijos teritorijos ribose draudžiami visi kariniai veiksmai, neišskiriant neutralių arba priešui priklausančių laivų ir lėktuvų sulaikymo, tikrinimo ir pagrobimo. Skandinavijos teritorijoje pagrobtasis laivas arba lėktuvas turi būti tuojaus paleistas drauge su jo karininkais, įgula ir kroviniu.

Kariaujančioms šalims draudžiama panaudoti Skandinavijos valstybių teritoriją bazei savo kariniams veiksmams su priešu, draudžiama įtaisyti arba naudoti radiotelegrafo stotis arba bet kuriuos kitus prietaisus, skirtus susisiekti su kariaujančiomis sausumos, jūros arba oro pajėgomis, draudžiama vartoti pranešimams siųsti savo kilnojamąsias radiotelegrafo stotis.

Paliesdamas neutralumą ore, įstatymas draudžia, vis tiek kam, rinkti Skandinavijos teritorijoje žinias, liečiančias vienos

kurios kariaujančios šalies kariuomenės judėjimą, karo veiksmus arba apsaugos darbus, norint apie tai painformuoti kitą kariaujančią šalį. Kariaujančioms šalims draudžiama steigti Skandinavijos teritorijoje arba jų teritoriniuose vandenyse stovinčiuose laivuose degmenų sandėlius. Laivams ir lėktuvams, kurie plaukioja ar skraido su tikslu perduoti kariaujančių šalių karinėms pajėgoms degamosios medžiagos ar kitokių reikmenų, draudžiama jų prisikrauti Skandinavijos teritorijoje daugiau, negu jiems patiems reikia. Neutralumo įstatymas draudžia Skandinavijos teritorijoje aprūpinti reikmenimis arba apginkluoti bet kurį laivą, draudžia išvykti iš tos teritorijos laivams, kurie būtų skiriami vienam kuriam iš aukščiau numatytų tikslų ir kurie visai arba iš dalies būtų Skandinavijos teritorijoje pritaikyti karo reikalams.

Pagaliau minėtu įstatymu draudžiama išvykti iš Skandinavijos teritorijos kiekvienam lėktuvui, kuris yra tinkamas pulti vienai kuriai kariaujančiai šaliai, arba kuriame yra prietaisų ar medžiagos, kurių sumontavimas arba panaudojimas įgalintų jį pulti, jei yra pagrindo tarti, kad tas lėktuvas skirtas panaudoti prieš vieną iš kariaujančių valstybių. Taip pat draudžiama atlikti lėktuve darbus, kuriais lėktuvas rengiamas išskristi aukščiau nurodytu tikslu.

Tokie svarbiausi Skandinavijos valstybių neutralumo įstatymo nuostatai.

Literatūra ir šaltiniai:

1) *Sveinn Björnsson,* Das Koenigreich Island, Sonderdruck von „Le Nord“ 1—2, Kopenhagen, 1938.

2) *Richard Sandler,* Le neutralités nordigne, „Le Nord“ Nr. 2.

3) *Erik Bruel,* Die daenische Beltsperre 1914—1918, Leipzig, 1938.

4) *Torsten Gihl,* Nya nordiska neutralitets reglen (švedų kalba), Stockholm, 1938.

5) La question des îles d'Aland, Helsingfors, 1920.

6) Les îles d'Aland, Stockholm, 1920.

7) *van der Vlugt,* La question des îles d'Aland, Leyde, 1921.

8) Švedų, danų, norvegų neutralumo įstatymų oficialūs tekstai.

——/——

Pr. Gužauskas

Ipotekos įstatymo 207 ir 212 str. str.

„Teisėje" buvo rašyta dėl kai kurių „Ipotekos įstatymo" nuostatų. Kaip ir kiekviename naujame įstatyme, taip ir šiame yra neaiškumų, kuriuos, kaip teigė rašiusieji, galima būtų išsiaiškinti ipotekos teisėjų ir knygų vedėjų suvažiavime bei Vyriausiojo Tribunolo nutarimais.

Iš tiesų, ipotekos įstaigose nėra vienodumo. Iki Vyr. Tribunolas nebuvo išaiškinęs, kiek imti už išieškojimo bylų draudimo registravimą (C. T. įst. 1096 str.), įstaigos ėmė po 4, 6, 8 ir net po 15 Lt. Nevienodai aiškinami to įstatymo 207 ir 212 str. nuostatai. 212 str. pasakyta: „Mokesčių inspektorius, nustatydamas paveldėtam turtui palaikų mokestį, jei paveldėta ir nekilnojamojo turto, praneša atatinkamai ipotekos įstaigai paveldėjimo atsiradimą. Ipotekos įstaiga, gavusi tokį pranešimą, jei įpėdinis nėra paprašęs įrašyti jo teisių į ipotekos knygas arba jeigu ir suinteresuotas asmuo nėra prašęs paraginti tai padaryti, siunčia įpėdiniui gautojo pranešimo nuorašą, paskirdama terminą ir įspėdama, kaip nurodyta 210 str.

Jei įpėdinis nepasinaudotų paskirtu terminu, tai ipotekos teisėjas, įsakydamas išieškoti piniginę baudą, paskiria naują terminą, grąsindamas nauja pinigine bauda, ir t. t.

Bendra baudų suma negali būti didesnė kaip 3000 litų".

Mokesčių inspekcijos pranešinėja apie kiekvieno palikimo atsiradimą, t. y. vistiek, ar palikimas atsirado prieš pradedant veikti ipotekos įstatymui, ar vėliau. Taip pat, nedaroma skirtumo, ar palikimas buvo ipotekuotas, ar ne. Jų ir Mokesčių Departamento teigimu, mokesčių inspektoriai turį pranešti ipotekos įstaigoms apie atsiradimą palikimo, kuriam palaikų mokesčio nustatymas svarstomas jau remiantis ipotekos įstatymu, t. y. po 1938 m. sausio m. 1 d. Ipotekos įstaigos, gavusios tokius pranešimus, turi paraginti įpėdinius, kad turtą ipotekuotų. Tokią nuomonę galima susidaryti žiūrint tik į įstatymo tekstą, o ne į jo dvasią. Bet ta nuomonė yra klaidinga.

Visų pirma, Ipotekos įst. 212 str. taikytinas tik tais atvejais, kai palikėjo turtas esti įrašytas į ipotekos knygas ir reikia tik priversti jo įpėdinius turtą persirašyti savo vardu. Paaiškinsime, kodėl taip yra. Ipotekos įstaiga, gavusi iš inspekcijos

pranešimą apie palaikų atsiradimą, praneša įpėdiniams, kad šie turtą ipotekuotų. Jeigu palikėjo vardu turtas nėra buvęs ipotekuotas, tai jį galima ipotekuoti tik pradiniu turto įrašymu. Tačiau, kas verčiamas pradiniu įrašymu turtą ipotekuoti, yra išvardyta ipotekos įst. 364 str., kurio tekstas toks: „Nekilnojamojo turto savininkas gali kiekvienu metu prašyti įrašyti jo turtą į ipotekos knygas.

Turtas turi būti įrašytas į ipotekos knygas:

1) kai turtas perleidžiamas sutartimis arba įgyjamas iš viešų varžytynių,

2) kai turtas atiteisiamas teismo sprendimu,

3) kai sutartimi nustatomas turto nuosavybės teisės aprėžimas (35 str.) arba kai turtas įkeičiamas,

4) pareikalavus bendrosios nuosavybės dalininkui arba asmenims, kurių naudai, prieš pradedant ipotekos įstatymui veikti, turtas yra įkeistas arba sutartimi turtui yra nustatyta atskirtinio valdymo teisė arba teisė statytis trobėsius,

5) kai išduodami nuosavybės žemės perleidžiamieji dokumentai žemės reformos įstatymą vykdant,

6) kai išduodami žemės nuosavybės dokumentai žemės tvarkymo įstatymą vykdant".

Šitame straipsnyje nenumatyta, kad palikimus reikia ipotekuoti pradiniu turto įrašymu. Reikia manyti, kad įstatymo leidėjas tą dalyką sąmoningai išleido. Jis numatė, kad daugumas nekilnojamųjų turtų savininkų nuosavybės dokumentų neturi. Todėl tokių turtų įpėdiniai pirma turėtų įsigyti dokumentus, o tik vėliau galėtų turtą ipotekuoti. Dėl to nusistatyta neformalią žemės nuosavybę išveisti tik palaipsniui, t. y., kaip iš aukščiau pacituoto straipsnio matyti, verčiant tik tuos turtus ipotekuoti, kurių nuosavybės klausimas sutvarkomas (atiteisiama teismo sprendimu, įgyjama per varžytynes, kaimą išskirsčius vienasėdžiais ir t. t.) arba jau buvo sutvarkytas (buvo įkeistas, priklauso keliems savininkams) ir t. t.

Tiesa, įstatymo 207 str. („Kas nekilnojamąjį turtą įgyja paveldėdamas, viešomis varžytynėmis arba kitais įstatymų nustatytais įgijimo pagrindais, išskyrus įgijimą sutartimis, turi prašyti ipotekos įstaigą įrašyti jo nuosavybės teisę į ipotekos knygas") sakoma, kad ir palikimas turi būti įrašytas į ipotekos knygą. Tačiau, čia ir turima galvoje palikimas, kuris yra įrašytas į ipotekos knygas palikėjo ar jo teisių davėjo vardu. Jei

būtų kitaip, tai tas straipsnis prieštarautų įst. 364 str., o patį įstatymą tektų laikyti netiksliu ir nepilnu, jei jis, numatydamas tvarką ir būdą turtui ipotekuoti pradiniu įrašymu (pvz., įgijus viešomis varžytynėmis), nebūtų numatęs, kad, savininkui mirus, turtas gali likti neperrašytas įpėdinių vardu, t. y., vėl būtų palikta neformalia nuosavybe. Tą pat tektų pasakyti ir tada, jei įstatymas nebūtų numatęs būdo priversti persirašyti savo vardu tokį įpėdinį turtą, į kurį kitas asmuo turi pretenzijų ir nori jas apsaugoti atatinkamais įrašais bei pažymiais ipotekos knygose.

207 str. numatyta, kad ipotekuotas turtas, perėjęs kito asmens nuosavyybėn, turi būti pastarojo vardu perrašytas, o 212 str. tam perrašymui tik pagelbsti. Jame aiškiai pasakyta, kad ipotekos įstaiga, gavusi inspektoriaus pranešimą apie palikimo atsiradimą, ragina įpėdinį turtą persirašyti tik tada, jei jis pats arba suinteresuoti asmens nėra prašę to padaryti. Juk gali atsitikti, kad ir tokių suinteresuotų asmenų nebus ir pats įpėdinis neprašys turtą perrašyti. Tada, jei nebūtų 212 str. nuostato, palikimas vėl liktų neformalia nuosavybe. Taigi, įstatymas stengiasi panaikinti neformalią žemės nuosavybę, bet tik jame numatytais atvejais.

Padarius išvadą, kad pagal įstatymo 212 str. inspektoriai turi pranešinėti tik apie ipotekuoto palikimo atsiradimą, tai savaime atkristų nuomonė ir teigimas, kad pranešinėti reikia net apie tuos palikimus, kurie atsirado prieš pradedant veikti ipotekos įstatymui, nors inspektoriai tik dabar nustato jiems palaikų mokestį.

Daugelis ipotekos įstaigų į tai nepkreipia dėmesio ir kiekvieno palikimo įpėdinius ragina jį ipotekuoti. Tuo jos labai apsunkina save: apskrityje per metus miršta keli šimtai asmenų, paliekančių nekilnojamojo turto; todėl kiekvienam palikimui reikia pradėti bylą, siųsti įpėdiniams pranešimus, kad turtą ipotekuotų, susirašinėti su jais ir t. t.

Įstaigose yra daug nevienodumo aiškinant ir taikant įstatymo 198, 216, 364 str. 4 p. ir kt. Todėl būtų labai naudinga, jei ipotekos teisėjų ir knygų vedėjų suvažiavimas tikrai įvyktų.

——/——

K. Laucius

Dėl straipsnio „Rengiamojo tardymo pagreitinimas".

Nagrinėdamas priežastis, dėl kurių ilgai užtrunka įžanginis tardymas („Teisės" Nr. 46, „Rengiamojo tardymo pagreitinimas") p. Veteikis, tarp kitko, nurodo, kad administracijos organai tardytojams labai maža tepadeda, kad viltys, kurių buvo turėta, suteikiant administracijos organams teisę atlikinėti apygardos teismui priklausančių bylų kvotas, visiškai nepasitvirtinusios.

Iš autoriaus pateiktų pasiūlymų įžanginiam tardymui pagreitinti, mano nuomone, mažiausiai tikslingas yra stengimasis šį darbą dar daugiau palengvinti administracijos organų pagalba. Man atrodo, kad šios srities dabartinė padėtis privalo reformų, tik, deja, priešingų p. Veteikio siūlomoms. Nurodęs, kad policija stengiasi kaip galima greičiau kvotos nusikratyti, straipsnio autorius mano, jog reikėtų policiją truputį „spustelėti", kad ji tardytojams siųstų tik visiškai baigtas kvotas. Iš esmės reikia sutikti su autoriumi, kad administracijos organai, jų skaičiuje ir policija, apskritai imant, blogai atlieka kvotas. Tačiau man yra tekę skaityti nemaža policijos kvotų ir aš galėčiau pasakyti, kad kartais ji kvotą atlieka labai gerai, ne blogiau už kai kuriuos teismo tardytojus. Policija kiek galėdama stengiasi greičiau kvotą perduoti teismo tardytojui, nes ji turi tiek daug darbo, jog neįstengia apsidirbti. Jau dvylikti metai, kaip aš turiu progos iš labai arti stebėti viešosios policijos darbą ir jos atliekamas kvotas. Todėl tariuos galįs drąsiai teigti, kad policija turi daugiau darbo, negu kad gali normaliai atlikti. Žmonės dirba ne po 6—7 valandas, bet vidutiniškai beveik dvigubai tiek. Tenka dirbti daug tokio darbo, kuris nieko bendra su policijos pareigomis neturi. Todėl policijos pareigūnams nėra kitos išeities, kaip daugelį darbų atlikti paviršutiniškai ir darbo dalimi stengtis kiek galima greičiau nusikratyti. Aš būčiau linkęs policijos pareigūnus, žinoma sąžiningus, dėl to pateisinti, nes niekas negali dirbti daugiau nei pajėgia.

Imkime, kad ir tą pačią nusikalstamųjų darbų tyrimo sritį. Štai truputis statistikos duomenų, kurie rodo, kiek darbo poli-

cijai čia tenka atlikti. Tai pavaizduoja ir paskutinių trejų metų kvotų skaičius:

B y l o s			
metai	apyl. teismo	apyg. teismo	Iš viso
1936	33.009	7.814	40.823
1937	33.904	7.224	41.128
1938	32.406	6.628	39.034

O kur baudžiamųjų bylų kvotos, atliekamos administraciniu būdu? Jų esti irgi ne mažiau, kaip teismams priklausančių bylų kvotų.

P. Veteikis sako, kad policija nedaranti kvotų, kur yra daug techninio darbo (išeikvojimų, suklastojimų, melagingų parodymų ir tolygios kvotos. Jei kartais prokuratūros pavesta tokias kvotas ir drausti, tai stengiantis atlikti tik pačius būtiniausius veiksmus ir nusiųsti teismo tardytojui. O policijos pareigūnai skundžiasi, kad prokuratūra pavedanti jiems atlikti nemaža kvotų, kurių žymią dalį sudaro kaip tik tokios, kur reikia atlikti daug techninio darbo. Kokia iš tikrųjų yra padėtis, neturint tikslių statistinių duomenų, sunku ką nors tikra pasakyti. Tačiau šiek tiek statistinių duomenų aš turiu ir iš jų turiu pagrindo teigti, kad ne mažiau kaip 10% policijos atliekamų apygardos teismui priklausančių bylų kvotų atliekama prokuratūros pavedimu. Pvz., kriminalinės policijos Kauno apygardai 1938 metais prokuratūra buvo pavedusi atlikti 99 apygardos teismo bylų kvotas. Vien Kauno miesto teismo reikalams policijai buvo pavesta atlikti 45 tokias kvotas; daugumas iš jų lietė nusikaltimus B. St. 158 ar 613 str., kur reikia apžiūrėti, atlikti ekspertyzas, taigi, dirbti grynai techninį darbą. Iš 117 kvotų 1938 metais atliktų Šiaulių apskrities policijos, 111 apygardos teismui priklausančių bylų kvotų buvo atlikta prokuratūros pavedimu. Panašus santykis tarp savo iniciatyva ir prokuratūros pavedimu padaromų kvotų yra Marijampolės ir Alytaus apskrityse.

Iš „Teisės“ 45 numery paskelbtų statistinių duomenų matyti, kad 1938 metais visi teismo tardytojai atliko 7398 įžanginius tardymus. Viešoji ir geležinkelių policija per tą patį laiką padarė, kaip matyti iš aukščiau duodamos lentelės, 6628 apygar-

dos teismui priklausančių bylų kvotas. O kur kriminalinės policijos atliktos kvotos? Viena Kauno apygarda 1938 metais jų atliko 1133. Iš viso yra 5 apygardos.

Kalbant apie įžanginio tardymo bylas reikia nepamiršti tos aplinkybės, kad tardytojų bylų dauguma sudaro iš policijos gautos kvotos. Dėl kai kurių tardytojui dar tenka daug padirbėti, tačiau yra daug ir tokių, kur tardytojui pakanka tik dar kartą išklausti nukentėjusį ar kokį liudytoją ir jau galima rašyti nutarimą kvotai nutraukti ar patraukti kaltinamuoju. Neseniai teko išsikalbėti su vienu tardytoju, turinčiu per mėnesį vidutiniškai 15—18 bylų. Jo betarpiškai gaunami skundai sudarą ne daugiau kaip 10% visų bylų, o likusios esančios policijos kvotos. Yra rimto pagrindo manyti, kad panaši padėtis yra daug kur. Kiek teismo tardytojai gauna iš policijos kvotų, šiek tiek pavaizduoja kad ir šie duomenys: kriminalinės policijos Kauno apygarda 1938 metais atliko 1133 kvotas. Iš jų 490 betarpiškai nusiuntė teismo tardytojams, o likusias 643 — prokuratūrai. Aišku, dalis pastarųjų kvotų iš prokuratūros taip pat buvo nusiųsta tardytojams. Taigi apie pusė šios policijos atliktų kvotų pateko tardytojams.

Turint galvoje tai, kad visų rūšių policija per metus atlieka daugiau kvotų, negu tardytojai įžanginių tardymų ir tai, kad ne mažiau kaip pusė policijos atliktų kvotų patenka pas tardytojus, galima neperdedant pasakyti, jog policijos pareigūnų nusiskundimas, kad jiems tenka per daug atlikti apygardos teismui priklausančių bylų kvotų, turi pagrindą. Atsižvelgiant į esamą padėtį, nebegalima svarstyti klausimo, kaip sumažinti tardytojų darbą policijos ar kitų administracijos organų pagalba, bet reikia ieškoti būtų, kaip šį darbą sumažinti poilcijai.

Suteikiant policijai teisę atlikinėti kvotas, prilygstančias įžanginiam tardymui, nenorėta iš policijos padaryti lygiagretų teismo tardytojams organą, o norėta išvengti nereikalingo darbo — policijos gerai atliktų nusikalstamojo darbo tyrimo veiksmų kartojimo. Policija paprastai pirmiausia sužino apie įvykusį nusikaltimą ir turi tuojau imtis jį aiškinti. Aišku, netikslu būtų, jei teismo tardytojas turėtų kartoti visus policijos veiksmus, nors jie ir visai gerai būtų atlikti, kaip tai buvo iki 1929 metų. Atrodo, jog buvo manyta, kad policija atliks tik skubius nusikalstamojo darbo aiškinimo veiksmus, o toliau jį aiškins specialistas — teismo tardytojas.

Tačiau gyvenimas eina kitu keliu. Policija atlieka kvotas ne tik tų nusikalstamųjų darbų, apie kuriuos ji pati sužino, bet ir prokuratūrai pavedama pagal jos gautus iš piliečių skundus.

Bet šiuo keliu dar toliau eiti negalima ir reikia pasukti net šiek tiek atgal, nes neigiamos pasekmės kaskart labiau ryškėja. P. Veteikis, manau, visai teisingai nurodo, kad policija stengiasi kvotomis kaip galima greičiau nusikratyti ir dėl to jas paviršutiniškai atlieka. O juo daugiau kvotų policijai reikės atlikti, juo blogiau jos bus atliekamos, nes policijos pareigūnai taip apkrauti įvairiais darbais, jog ir geriausių norų būdami, sunkiai begalės kvotas tinkamai atlikti, ypač tokias, kur reikia apžiūrėti daug dokumentų.

Policijos įpareigojimas pateikti teismo tardytojams tik „visai baigtas kvotas", kaip siūlo p. Veteikis, mano supratimu, čia nieko nepadėtų, o tik sudarytų nereikalingų nesusipratimų, nes būtų sunku nuspręsti, kada kvota yra galutinai baigta. Jei būtų suteikta tardytojams teisė grąžinti policijai kvotas papildyti, tai galėtų atsitikti taip, kad didžioji tardytojų darbo dalis būtų perkrauta ant policijos pečių, o tas sudarytų pagrindą rimtiems nusiskundimams. Sutvarkius taip, kad kvotas tardytojams policija siųstų tik per prokuratūrą, kaip vienoje apygardoje jau esą praktikuojama, ir prokuratūra grąžintų jas policijai papildyti, susidarytų prokuratūrai sunkiai pakeliamas darbas. Manau, kad tada jau prokuratūra pradėtų ieškoti būdų, kaip greičiau „nusikratyti" policijos kvota ir perduoti ją tardytojui. Žinoma, aš tuo nenoriu pasakyti, kad policijos darbas, susijęs su kvotų atlikimu, neturėtų būti kontroliuojamas. Kontrolė ir nurodymai policijai reikalingi, bet tai yra visai įmanoma ir nekeičiant dabartinės padėties taip, kaip minėto autoriaus siūloma. Pastebėjęs kvotoje svarbių trūkumų, tardytojas visuomet gali apie juos painformuoti prokuratūrą, kad ši duotų policijai reikiamų nurodymų.

Norint, kad policija daugiau padėtų teismo tardytojams, reikia mažinti policijai kitus darbus arba didinti jos etatus, nekalbant jau apie tinkamų šiam darbui žmonių parinkimą ir paruošimą. Tardymo darbas privalo gero teisės dalykų išmanymo ir prityrimo. Negalima norėti, kad jį visai tinkamai atliktų policijos tarnautojai (ne teisininkai), kurių daugumo ir bendras išsilavinimas kol kas dar „sukasi" apie 4—6 gimnazijos klases. Kol nebus pertvarkytas palankesne prasme atlyginimas, vargu

bau galima tikėtis, kad į policiją eis baigę aukštuosius mokslus žmonės. Todėl man atrodo, kad didinti policijos etatus tam, kad ji galėtų gerai kvotas atlikti ir tuo palengvinti teismo tardytojams darbą, nebūtų tikslu.

Reikia persitvarkyti taip, kad policija atlikinėtų kvotas tik jos pačios sužinomų nusikalstamųjų darbų ir tik tokius, kur reikia skubiai veikti (vagystės, žmogžudystės, plėšimai, padegimai). „Neskubias kvotas prokuratūra policijai turėtų pavesti tik išimtinais atsitikimais, kada prokuroras taria, kad dėl tam tikrų priežasčių policija gali nusikaltimą išaiškinti geriau, negu tardytojas, arba kad įvykis toks menkas, jog neapsimoka tardytojo gaišinti.

Teismo tardytojų darbo sumažinimas turi eiti jų etatų didinimo, vienodesnio darbo paskirstymo ir baudžiamosios teisenos įstatymo atitinkamų nuostatų pakeitimo keliu. Tiktai taip tvarkantis nenukentėtų teisėtumas ir teisingumas.

Grįžtant prie kitų autoriaus nurodytų priežasčių, trukdančių įžanginio tardymo eigą, tenka panagrinėti prokuratūros vaidmenį.

Nors straipsnio autorius ir pripažįsta, kad teismai ne be pagrindo nusiskundžia paviršutinišku tardymų atlikimu, nesurinkimu visų įrodymų bei nevisišku atlikimu kai kurių tardymo veiksmų, vis dėlto nurodo, kad prokuratūra trukdanti įžanginio tardymo darbą, dažnai be pagrindo grąžindama bylas tardymui papildyti. 1938 metais visiems tardytojams buvusios grąžintos net 628 bylos. Kadangi tais metais visi tardytojai turėjo 8353 bylas, tai grąžintų tardymui papildyti bylų skaičius sudaro apie 7,5%. Autoriaus nuomone, nepateisinamas atrodo bylų grąžinimas tais atvejais, kai prokuroras ir tardytojas gyvena tame pačiame mieste. Žinoma, teoriškai galima pasakyti, kad tokiais atvejais bylų grąžinti nereikėtų, nes prokuroras, gyvendamas tame pačiame mieste, gali teikti tardytojui reikalingų nurodymų ir žodžiu, bet praktiškai tokia bylų priežiūra neįmanoma, nes prokuroro padėjėjas negali sėdėti pas tardytojus ir skaityti jų bylas.

Nežinant visos Lietuvos prokuratūros darbo, aišku, negalima pasakyti, kiek pagrįstai prokuratūra grąžina bylas tardytojams. Antra vertus, šiuo klausimu sunku būtų ir ginčytis, nes čia negali būti jokio objektyvaus kriterijaus: vienam kuri nors aplinkybė gali atrodyti bereikšmė ar labai menkos vertės, o ki-

tam — gana svarbi. Tačiau man atrodo, kad prokuratūra, apskritai imant, vengia grąžinti tardytojams bylas be būtino reikalo. Taip yra dėl kelių priežasčių: pirma, nenorima didinti tardytojams darbo, kurio jie turi pakankamai, antra, vengiama gadinti asmeninius santykius, nes kiekvienas tardytojas nepatenkintas, jei jam daugiau bylų grąžinama; trečia, nenorima ir sau susidaryti nereikalingo darbo, nes papildžius tardymą, vėl tenka bylą antrusyk skaityti. Žinoma, išimčių visur pasitaiko. Jei prokuratūroje ir yra žmonių, kurie perdaug formaliai žiūri į bylas, tai iš to dar negalima daryti bendros išvados. Sprendžiant iš tų bylų, kurias teko skaityti, atrodo, kad grąžinamų tardymui papildyti bylų procentas galėtų būti net didesnis už aukščiau nurodytąjį. Žinoma, tai subjektyvi nuomonė. P. Veteikis pripažįsta, kad teismas pagrįstai nusiskundžia netinkamu tardymo atlikimu, nors prokuratūra, autoriaus nuomone, ir per daug bylų grąžina. Taigi atrodo, kad prokuratūra net per uoliai žiūri, kad tardymas būtų tinkamai atliktas, bet jis vis dėlto dažnai neatliekamas taip, kaip reikėtų.

Tarus, kad prokuratūra turėtų būti daug atsargesnė su bylų grąžinimu tardymui papildyti, kaip dabar kad yra, susidarytų rimtas pavojus, kad tardymo atlikimas galėtų gerokai pablogėti. Tardytojui, kuris pats betarpiškai susiduria su visais bylos dalyviais, byla dažnai atrodo visai aiški dėl to, kad jis žino nemaža tokių dalykų, kurių negalima byloje užfiksuoti. Bet kitiems, kuriems tenka skaityti tardytojo surinktą medžiagą, susidaro visai kitoks vaizdas.

Baigdamas noriu pažymėti, kad p. Veteikis iškėlė svarbų klausimą, kurį reikia rimtai ir neatidėliojant apsvarstyti. Daugelis jo pasiūlymų, kaip pagreitinti įžanginį tardymą, yra rimti ir gyvendintini. Tik tie, kuriuos čia išžiūrėjau, atrodo nepraktiški ir dėl jų reikėtų rimtai pagalvoti.

——/——

J. Kairys

Dėl Civilinės Teisenos istatymo 145^{3} straipsnio.

Pagal Civilinės Teisenos Įstatymo 145^{3} str., jei abi šalys neatvyksta į teismo posėdį ir jei nė viena iš jų nebūna prašiusi spręsti bylą be jos, tai byla išimama iš eilės ir gali būti vėl paskirta žiūrėti tik vienos ar antros šalies prašymu. Taigi, iš eilės išimamų bylų didesniuose teismuose esti gana daug. Mat, ieškinių prašymus rašyti nevaržoma. Juos surašo kas nori ir kas tik moka šiek tiek rašyti. Dėl jų surašymo į specialistus — advokatus tesikreipama tik, kai byla esti nemaža. Todėl ieškinių prašymuose dažniausiai teiškeliama tik viena kita aplinkybė ir nevisada vykusiai išdėstomas pats prašomasis punktas. Apie tai, kad teismas spręstų bylą, jei ir neatvyktų patys bylininkai, paprastai, nutylima. Taip prašymai surašomi greičiausiai dėl nežinojimo.

Neretai atsitinka, kad posėdžio dieną tokių bylų šalys į teismą neatvyksta. Kartais bylininkai neatvyksta į teismo posėdį dėl kokių svarbių, netikėtai atsiradusių, kliūčių. Bet daugiausia neatvyksta todėl, kad dar prieš teismo posėdžio dieną susitaiko. Mat, dažnai pasitaiko, kad atsakovas, gavęs šaukimą stoti į teismą, arba kitu kuriuo būdu sužinojęs apie pareikštą jam ieškinį, vengia nereikalingų išlaidų, ir atsiskaito su ieškovu geruoju. Toks ginčų likvidavimas dažniausiai įvyksta tais atvejais, kai bylų ieškiniai esti maži ir pagrįsti neabejotinais įrodymais. Taigi, tokios bylos bylininkų laikomos baigtomis prieš teismo posėdį, ir teismas jau daros jiems nebereikalingas. Bet apie susitaikymą bylose žinių nebūna, ir pačios bylos išimamos iš eilės. Todėl, kai kurie teismai, nujausdami tokių bylų tikrąją padėtį ir per trejus metus nuo jų išėmimo iš eilės dienos nesulaukdami bylininkų prašymo bylą žiūrėti arba kitokio jų pareiškimo, pasirėmę Civ. Teis. Įst. 80 ir 689 str. str. iš eilės išmestas bylas nutraukia. Bet, gali atsitikti, kad bylininkai neatvyksta į teismo posėdį ar neįteikia savo bylų reikalu jokių pareiškimų ir ne dėl blogos valios, o tik, kaip jau minėta, dėl susidėjusių aplinkybių. Dėl bylų nutraukimo, o ypač ieškovams, gali susidaryti žalos, nes, pagal Civ. Teis. Įst. 690 ir 692 str. str., sustabdytų bylų nutraukimas senaties nestabdo. Kai

kas gal ir iškelia bylas tik tam, kad pertrauktų senėjimą ir tuo netiesiogiai paragintų atsakovus atsiskaityti geruoju, ir paskui kurį laiką tomis bylomis visai nesirūpina. Kad nenukentėtų ieškovai ir kad ilgai negulėtų nebaigtos bylos teisme, atrodo, jog ir iš eilės išimamoms byloms galima būtų taikyti aukščiau minėtų Civ. Teis. Įst. 80 ir 689 str. str. nuostatus. Tik, žinoma, tai reikėtų paminėti Civ. Teis. Įst. 145^3 str. ir įdėti dėsnį dėl senėjimo nutraukimo. Tada ieškovas, keldamas bylą iš naujo, senėjimo pertraukimo aplinkybei įrodyti galėtų prijungti ir iš eilės išmestą bylą.

Turint galvoje tai, kas pasakyta, atrodo, jog reikėtų papildyti Civ. Teis. Įst. 145^3 str. Galima būtų jį papildyti taip:

Iš eilės išimtos bylos teisena panaikinama, jei per trejus metus nuo jos išėmimo iš eilės bylininkų nebus įteiktas prašymas skirti ją į posėdį. Bylos iškėlimas senėjimą pertraukia.

——/——

V. Burkevičius

Notarų egzaminai ir notarų užstatai.

Notaro darbas valstybėje yra svarbus ir atsakingas tiek medžiaginiu, tiek ir moraliniu atžvilgiu. Veikiančiais įstatymais notaras ne tik atlieka įvairius paliudijimus ir kitus veiksmus, bet taip pat redaguoja aktus (Not. Įst. 65 str., Ipotekos Įst. 297 str. ir kt.). Kad tą darbą galėtum tinkamai dirbti, žinoma, reikia nusivokti daugeliu teoretinio bei praktinio pobūdžio, bendrų ir specialių juridinių klausimų. Valstybės iždo ir piliečių interesai reikalauja, kad notarai būtų išėję atitinkamą mokslą ir atlikę reikiamą stažą. 20 metų notariato veikimo praktika parodė, kad yra reikalinga ir šiokia tokia garantija galimiems dėl notaro netaisyklingų veiksmų atsiradusiems nuostoliams atlyginti, t. y. reikalingi notaro piniginiai užstatai (įkaitai).

Kaip šie svarbūs viešojo gyvenimo dalykai sutvarkyti veikiančiais Notariato Įstatymais? „Laikinasis Lietuvos Notariato Sutvarkymas" (V. Ž. 2—3) buv. rusų nuostatą apie įkaitą (Not. Įst. 8 str.) visai panaikino, o 15 str. nuostatuose egzami-

nus pakeitė taip: „Notarais yra skiriami žmonės, pakankamai mokyti ir prityrę notaro darbe". Kaip tas „prityrimas" turi reikštis ir kas bei kuria tvarka tai konstatuoja, nepasakyta. Kadangi per visą laiką šis nuostatas apskritai nebuvo vykdomas, tai tokių klausimų ir nėra kilę. Not. Įst. 8 ir 15 str. str. numatyti užstato ir egzaminų klausimai buvo paliesti „Teisės" 15 nr. Kad yra reikalingi notarų egzaminai, 1926 m. pasisakė ir apygardos teismai. Rusų „Položenije o notarialnoj časti" buvo lopytas per 1919—1936 m., taikant jį Lietuvos gyvenimui, pakeitimais, papildymais, taisyklėmis ir kt., paskelbtais V. Ž. Nr. Nr. 2—3, 5, 18, 34, 103, 123, 145, 213, 399, 502, 516 ir 536. Nuo 1932 m. gruodžio 1 d. panaikinus „Laik. Liet. Not. Sutv.", nustojo galios ir jo 15 st. Taigi, naujo šiuo reikalu nieko nesukūrėme, o atgaivinome senus rusų notariato įstatymų straipsnius: visai panaikintąjį 8 str. (dėl užstato) ir reformuotąjį 15 str. (apie notarų egzaminus). Tenka konstatuoti, kad nuo 1932 m. gruodžio 1 d. šie nuostatai veikia, kaip veikė iki 1919 m. sausio 9 d., nors apie jų veikimą įsakmiai naujajame Notariato Įstatymo pakeitime nieko nepasakyta, kaip kad apie kitus Not. Įst. straipsnius (37, 41, 44, 59, 64, 71, 84, 91—98 ir 192). Žinoma, tas veikimas tegali reikštis besiderindamas mūsų gyvenimo santvarkai, pvz., galima kalbėti apie užstato dydį centre ir provincijoje, apie egzaminų komisijos sudėtį, programą, bendros taisyklės išimtis ir pan. Iš esmės vargu bau rastųsi rimtesnių argumentų užstato ir egzaminų nereikalingumo pozicijoms ginti. Iš senesnių laikų yra likę nemaža notarų, neturinčių juridinio mokslo cenzo. Šiandie jau galime kalbėti apie jaunųjų teisininkų perteklių. Tegu notaro vietos pretendentai tam darbui pasiruošia, vienas su kitu pakonkuruoja. Teisingumo ministras lengviau galėtų tinkamą kandidatą pasirinkti. Kad notarų tarpe, kaip ir visur kitur, atsiranda piktos valios žmonių, apsileidėlių ir pan., kurie pridaro piliečiui ir valstybės iždui nuostolių, nereikia stebėtis ar piktintis, o reikia tik tvarkytis taip, kad tuos nuostolius atlygintų patsai nusikaltėlis, o ne kas kitas už jį. Jei bus įsteigta Lietuvos Notarų Draugija (jos įstatai pateikti tvirtinti), mūsų notarų profesinė etika, solidarumo ir tarnybinio atsakingumo jausmas, be abejonės, galės sutvirtėti. Tuo būtų einama prie tarnybinių nusižengimų panaikinimo ar ryškaus jų sumažinimo. Bet kol kas užstatas galėtų būti, tam tikra prasme, normuojantis faktorius.

Negalima, pagaliau, nurodytame Not. Įst. pakeitime (V. Ž. 399) nepastebėti vieno neaiškumo, būtent: 208 str. yra įsakmiai išvardinta eilė rusų Not. Įst. veikiančių straipsnių. Toks išvardinimas gali sukelti minčių, kad kiti šio įstatymo nuostatai, be pakeičiamųjų, yra panaikinti ir nebeveikia. Kad yra kitaip, matyti, pvz., iš Ipotekos Įst. 297 str. Veikia visa eilė ir kitų nuostatų. Sudaro neaiškumų ir korektūros klaidos, esančios „Laik. Liet. Not. Sutvarkymo" (L. V. Ž. 2—3 nr.), būtent: dėl parašyto po 92 str. kablelio („92,—98") neašku, straipsnių sąraše, ar ten turėta galvoje 92—98 str. str., ar brūkšnelis nereikalingas, kaip ir tarp 43 ir 44 bei 192 ir 193 („43,—44", „192,—193").

Keliant notarų egzaminų bei užstato klausimus, reikėtų nurodytus neaiškumus pašalinti ar dėl jų pasisakyti.

——/——

Teisinės terminijos projektas.

Valstybės Taryboje yra sudaryta Terminologinė Komisija jau vartojamiems teisiniams terminams persvarstyti ir naujais papildyti. Šiai komisijai pirmininkauja Valstybės Tarybos Pirmininkas B. Masiulis, o nariais pakviesti Valstybės Tarybos narys K. Jablonskis, Valstybės Tarybos bendradarbis doc. Dr. A. Salys ir Valstybės Tarybos referentas P. Stravinskas. Komisijos posėdžiuose, esant reikalui, dalyvauja ir kiti Valstybės Tarybos bendradarbiai, įstatymams ruošti komisijų nariai.

Terminologinė Komisija savo darbą pradėjo 1939 m. vasario mėn. 13 d. Ligi tų pačių metų birželio mėn. 12 d. ji yra padariusi 25 posėdžius ir apsvarsčiusi 307 terminus. Didesnė tų terminų dalis yra apsvarstyta jau dviem skaitymais. Tuo tarpu svarstyta daugiausia tik civilinės teisės terminai.

Komisijos darbas yra, galima sakyti, tik pradėtas ir jos priimtieji terminai dar bus peržiūrimi ir taisomi. Komisijos trimis skaitymais priimtieji terminai bus perduoti Lituanistikos Institutui, kad juos peržiūrėtų ir galutinai nuspręstų. Tiktai tada priimtoji teisinė terminija turės praktikai privalomos galios.

Dabar Terminologinė Komisija savo projekto pati neskelbia, o tiktai, „Teisės“ redaktoriaus paprašyta, leidžia jos svarstomus terminus paskelbti kaip medžiagą diskusijoms. Tik tuo tikslu „Teisės“ žurnale šie terminai ir skelbiami.

Valstybės Tarybos Terminologinė Komisija yra apsvarsčiusi ir vienu ar dviem skaitymais priėmusi šiuos teisinius terminus:

1. **Civilinė téisė**	Zivilrecht, Bürgerliches Recht, častnoje pravo, graždanskoje pravo
2. **civilinis teisýnas**	Zivilgesetzbuch, Bügerliches Gesetzbuch, graždanskoje uloženije
3. **objektyvinė téisė**	das objektive Recht, objektivnoje pravo
4. **subjektyvinė téisė**	das subjektive Recht, subjektivnoje pravo
5. **asmeninė téisė**	Personenrecht, Recht an der eigenen Person
6. **šeiminė téisė**	Familienrecht, semeistvennoje pravo
7. **daiktinė téisė**	Sachenrecht, veščnoje pravo
8. **autorinė téisė**	Recht an Geistesprodukten, Urheberrecht, avtorskoje pravo
9. **príevolinė téisė**	Recht der Schuldverhältnisse, obiazatelstvennoje pravo
10. **paveldimóji téisė**	Erbrecht, nasledstvennoje pravo
11. **absoliutinė téisė**	das absolute Recht, absoliutnoje pravo
12. **reliatyvinė téisė**	das relative Recht, otnositelnoje pravo
13. **paprotinė téisė**	Gewohnheitsrecht, obyčnoje pravo

14. **teisìnis sándaras**	Rechtsgeschäft, juridičeskaja sdelka
15. **vienašãlis teisìnis sándaras**	einseitiges Rechtsgeschäft
16. **sántoris**	mehrseitiges Rechtsgeschäft
17. **sutartìs,-iẽs, sùtartį**	Vertrag, dogovor
18. **sándėris**	Vorvertrag, predvaritelnaja sdelka
19. **príevolė**	Schuldverhältnis, Obligation, obiazatelstvo, obligatio
20. **reikalãvimas**	Forderung, Recht der Forderung, trebovanije
21. **reikinỹs, reĩkinį**	Anspruch
22. **ãtieškas, -aĩ**	Rückgriff, regres
23. **ãtieško téisė**	Rückgriffsrecht, obratnoje trebovanije
24. **įtéisintinis**	der Berechtigte, upravomočennyj
25. **pareigà, -õs, pãreigą** ..	Pflicht, obiazannost'
26. **įpareigóti**	verpflichten, obiazyvat'
27. **išpareigóti**	von der Plicht erlassen
28. **įpareigótinis**	der Verpflichtete, obiazanny
29. **atsakomýbė**	Schuld - Haftung, Verantwortlichkeit, otvetstvennost'
30. **príevolinis veĩksmas** ..	Leistung
31. **príevolinis ãtveiksmis** ..	Gegenleistung
32. **atsikirtìmas**	Einrede
33. **príeštara**	Einwendung
34. **pasirinktìnė príevolė** ..	Wahlobligation, alternativnoje obiazatelstvo
35. **išvienìninė príevolė**	Solidarobligation, Gesamtschuldverhältnis, solidarnoje (sovokupnoje) obiazatelstvo
36. **išvienìnė atsakomýbė** ..	Solidarschuld, Gesamtschuld, solidarnaja otvetstvennost'
37. **dãlomoji príevolė**	teilbare Verpflichtung, delimoje obiazatelstvo, l'obligation divisible

38. **nedãlomoji prievolė**	unteilbare Verpflichtung, nedelimoje obiazatelstvo, l'obligation indivisible
39. **termininė prievolė**	befristete Verbindlichkeit, sročnoje obiazatelstvo, obligation à terme
40. **neterminìnė prievolė** ..	unbefristete Verbindlichkeit
41. **tešminas, -aĩ**	Frist, Zeitpunkt, srok
42. **senatìs, -iẽs, sẽnatį**	Verjährung, davnost'
43. **įsisenė́jimas**	erwerbende Verjährung, davnost' vladenija
44. **pasenė́jimas**	erlöschende Verjährung (Anspruchsverjährung), iskovaja davnost'
45. **senė́jimas**	tečenije davnosti
46. **sutartiẽs susidãrymas** ..	Zustandekommen des Vertrages, soveršenije dogovora
47. **akivaizdìnis sutartiẽs sudãrymas**	Vertragschluss unter Anwesenden, zakliučenije dogovora meždu prisutstvujuščimi
48. **neakivaizdìnis sutartiẽs sudãrymas**	Vertragsschluss unter Abwesenden, zakliučenije dogovora meždu otsutstvujuščimi
49. **akìvaizdininkas**	Anwesender, prisutstvujuščij
50. **neakìvaizdininkas**	Abwesender, otsutstvujuščij
51. **akivaizdìnė sutartìs** ..	Vertrag unter Anwesenden, dogovor meždu prisutstvujuščimi, contractus inter presentes
52. **neakivaizdìnė sutartìs** ..	Vertrag unter Abwensenden, dogovor meždu otsutstvujuščimi, contractus inter absentes

(b. d.) P. Stravinskas.

A. A. Mečislovas Bortkevičius.

Po miestą vis dažniau braidau,
Regiu vis mirtį ir šypsaus
Šypsniu protingu „Na, tai kas?“
Taip noriu. Lemta man žinot,
Ji skirtą valandą ateis.

(Iš Bloko eilėraščio „Apie mirtį“)

Tą valandą velionis pasirinko pats. Pernai rugsėjo mėn. 17 d. jis, nuo 1924 m. Kauno Apygardos Teismo Teisėjas, 53 m. amž., iš pažiūros dar pajėgus gyventi ir dirbti, visai netikėtai nutraukė savo gyvenimo siūlą. Svarbiausiąją mirties priežastį velionis nusinešė į kapus. Neišaiškina jos nė priešmirtinis raštelis (atrodo, rašytas kartu su testamentu dar pavasarį, prieš važiuojant į Rygą pasigydyti), kuriuo jis, bendrais stereotipiniais posakiais nusiskųsdamas gyvenimo ir darbo sąlygomis, nepasisekimais ir klaidomis suardžiusiais jo nervus, atsisveikina su visais, tarp kitų ir su bendradarbiais. Sumanymas atsiskirti su šiuo pasauliu rimtai subrendo; tai liudija taisytas po grįžimo iš Rygos sakytas raštelis. Antroje jo pusėje skubiai paišeliu prirašyta: „likimas nugalėjo mane“. Nors aš pats ir nieko nežinojau apie velionies saulėlydį, bet tai nujaučiau. Štai jis, visada užsidaręs, vienišas, pavasarį ūmai atsileido ir ėmė mūsų kiekvieną atsiprašinėti dėl galimų padarytų nemalonumų, kartodamas, kad ieškąs sklandžių santykių. Tuo rūpinosi jis ir prieš mirtį. Tai rodo minėtas raštelis. Mes tai nuoširdžiai priimame ir jo paties dvasios prašome mums atleisti, jei kuo jį nuskriaudėme. Esame bent tuo kalti, kad nesistengėme sutirpdyti ledo kevalą, kuriuo jis dangstė spalvingą sielą, nebandėme bent dirbtinai šiltu žodžiu įtraukti jį į mūsų minčių ir interesų ratą ir tuo, jei nenustumti, tai bent atitolinti tragišką finalą. O jo asmenybė buvo verta didesnio dėmesio. Kaip ir daugelis lietuvių, jis buvo keliaveidis. Gal daugiau už savo tiesioginį profesinį darbą mylėjo dailę; iš posėdžio irgi eidavo namon piešti. Mokėsi Petrapilio Dailės Akademijoj, bet jos nebaigė. Buvo suruošęs Kaune net meno parodą. Prieš karą buvo išėjęs ir farmaceuto mokslą. Taigi matome, kad darbštumo jam nestigdavo. Juk ir teisių fakultetą puikiai baigė. Nutapytus paveikslus paliko pasirinktinai savo gimtojo krašto Šiaulių Aušros Muziejui. Buvo

toli gražu „nevisuomeniškas“, alkoholinių gėrimų negerdavo, nerūkydavo, nekortodavo, žirantu ant vekselių nesirašydavo. Buvo nevedęs. Eilę metų, greta savo tiesioginio darbo, dalyvavo Verslo Pelno Mokesčių Komisijos gerai apmokamuose posėdžiuose, buvo taupus, į svečius nevaikščiodavo ir jų nelaukė, tat nenustebkime, jei paliko stambią pinigų sumą, berods apie 200.000 Lt, laikomus banke. Tačiau tai nebuvo pinigo vergas ir fanatikas, prieš mirdamas kilniai juos paskirstė: 30% Vytauto Didž. Universitetui gabesniesiems ir neturtingiems studentams teisininkams šelpti; po 10% Šv. Vincento a Paulo Draugijai ir Vaikelio Jezaus Draugijai, tėvo paminklui statyti 3000 Lt, likusį turtą giminėms, jų tarpe broliui Stasiui, taip pat Apyg. Teismo Teisėjui, deja, Varšuvos. Net tarnaitės nepamiršo — paliko jai 500 Lt, jo žodžiais, už gerą patarnavimą. Atseit, testamentas atskleidžia jo jautrią ir gerą širdį ir pilietišką susipratimą. Gausiai apdovanotų įstaigų ir asmenų atžvilgiu velionies gyvenimas buvo ne visai „beprasmiškas“, be tikslo, kaip jis rašė. Ką jis iš gyvenimo gavo, jam ir grąžino, užjausdamas moksleiviją ir likimo nuskriaustuosius ir nekartą išsižadėdamas sau pačiam malonumų ir patogumų. Velionis buvo palaidotas Kauno kapinėse, nors priešmirtiniam raštely prašėsi būti kremuojamas. Prie velionies palaikų susirinkę kazuistai ir graboriai nutarė palaidoti jį Romos katalikų apeigom, vykdydami jau pakeisto tuo rašteliu testamento punktą, kuriuo jis buvo prašęs pastatyti jam paminklą. Kaip teisėjas velionis buvo labai gabus, pasižymėjo tiesumu, greita orientacija, teismo prestižo ir orumo saugojimu. Dėl to nesirūpino įsigyti srovinį bilietą. Piktinosi laiko gaišintojais, jų tarpe, kai kuriais advokatais. Beje, pats buvo karjeros pradžioj keletą metų advokatu.

Mylėjo gamtą, saulės spindulį. Gal dėl to ir pats nutarė prabilti džiaugsmo spinduliu į vargšo studento ir senelių našlaičių sielas. Tuo pasielgimu jis nusipelnė didelės pagarbos ir pastatė sau gražų paminklą.

Sudiev, taurusis kolega.

St. Vazbys

—/—

Recenzijos.

1. DARBAM UN TIESIBAM (Darbui ir teisei). Ryga, 1939. 310 pls. Latvijos Baudžiamosios Teisės Draugijos leidinys.

Veikalas išleistas ryšium su šiais metais minimomis „Latvijos teisininkų tėvo“ Gubenio 60 m. amžiaus sukaktuvėmis. Jame nagrinėjamų klausimų antraštės ir autorių pavardės rodo, kad veikalas yra rimtas ir skaitytinas. Savo turiniu jis gali būti suskirstytas į dvi dalis: pirmoje nagrinėjami bendrieji teisės ir tarptautinės teisės klausimai, o antroje — Latvijoj veikiančios teisės klausimai. Pirmosios dalies klausimais teisininkas gali rasti literatūros įvairiomis kalbomis, o antrosios — beveik vien latvių kalba. Todėl tą dalį čia ir paliečiu.

Daugiausia mus gali dominti Ozolinš'io ir Apsičio straipsniai. Pirmasis rašo apie civilinės teisės Latvijoje reformą. Šiuo klausimu „Teisės“ 45 nr. buvo įdėtas to paties Ozolinš straipsnis. Teisingumo Ministras Apsitis kalba apie teismų santvarkos įst. projektą. Latvijos teismai suorganizuoti pagal 1918 m. gruodžio mėn. 6 d. išleistą laikiną teismų sutvarkymo įstatymą, kurio pagrindu paimtas 1864 metų įstatymas. Latvijoj visą laiką veikė apylinkės ir apygardos teismai, rūmai (palata) ir senatas. Sakytu įstatymu Latvijoj buvo įsteigti valsčiaus teismai. Naujo teismų santvarkos įstatymo išleidimo klausimas jau senai svarstomas. Ypač jis iškilo 1934 m. gegužės mėn. 15 d., kai Latvijoj buvo nustatytas autoritetinis rėžimas. Autorius savo straipsnyje nurodo vien tik gaires, pagal kurias naujasis įstatymas turėtų būt sukurtas. Autoriaus nuomone, valstybės tikslas yra geriau pasiekiamas, jei visi jos organai dirba suderintą darbą ir klauso to, kas vadovauja ir rūpinasi tautos reikalais, t. y. to asmens, kuriam tauta pavedė vadovauti kraštui. Apsičio žodžiais, „ateities teisėjas, nors ir nespręs bylų pagal paliepimą, bet jis turės būt priklausomas ir susietas su savo valstybe ir tauta, o taip pat su jos aukščiausiais tikslais ir paskirtimi; jis turės suprasti, kad jei nebus stipri valstybė, kuri galėtų garantuoti kiekvienam gyvenimo teisę, tai ir subjektyvių teisių piliečiai neturės“ (18—19 psl.). Naujuoju įstatymu numatoma padidinti kolegialinių teismų pirmininkų teises ir pareigas, panaikinti privatinių advokatų instituciją, privatinius advokatus priimti advokatais.

Straipsnyj „Individualios ipotekos“ teisėjas Vitinš nagrinėja vien tik laivų ipotekų klausimą. Latvijoj veikia 1928 ir 1932 m. išleisti įstatymai apie laivus ir jūrinius ieškinius. Kiekvienas prekybos laivas, turįs 20 ar daugiau br. t., turi būti įtrauktas į laivų registrą. Laivai gali būti užstatomi arba ipotekuojami.

Senatorius Kalacs rašo apie disciplinarinį atsakingumą Latvijoj. Visi valdinių, autonominių ir savivaldybės įstaigų tarnautojai dėl tarnybinių nusižengimų, jei nėra baudžiami baudžiamąja tvarka, atsako disciplinariniame teisme. Tasai atsakingumas taikomas tik tuo atveju, jei drausmės bylos iškėlimo metu tarnautojas tebeina savo pareigas. Teisė kelti drausmės bylas priklauso tiems administracijos organams, kurie tarnautojus

skiria. Teisėjai, prokurorai ir advokatai drausmės tvarka atsako 1864 m. teismų santvarkos įst. nuostatais.

Įdomus teisės istorikams prof. Švabes straipsnis „Latvių giminių teisės“. Čia išdėstyta Kuršo ir Livonijos gyventojų XIII—XV amž. teisių istorija. Iš tarptautinės teisės įdomiausias yra senatoriaus Ducmanio straipsnis teisinės kultūros ir moderniosios diplomatijos klausimais. Jame nušviečiamas pokarinis tautų decentralizacijos procesas ir augimas bei vystymasis idėjos, kuri vadinama taika. Buvo manyta, kad Ženevos organizacija ir Kelogo paktas visai sankcionavo taikos laikotarpio pastovumą. Bet pasirodė, jog tai būta iliuzijos. Autorius sako, kad iškilęs karas gali įtraukti visas tautas, o tai reikštų baltosios rasės viešpatavimo galą. Bet ir šiame karinio psichozo apimtame pasaulyje pasigirsta balsų, kurie gina taiką ir artimo gerbimą. Čia nurodomas šiaurės valstybių — Danijos, Islandijos, Norvegijos, Švedijos ir Suomijos užsienių reikalų ministerių konferencijos 1938 m. balandžio mėn. nutarimas įsteigti žurnalą „Le Nord“ (vokiečių, prancūzų ir anglų kalbomis), kuriame keliamas aikštėn ir mažųjų tautų kultūriniai nuopelnai žmonijos gerovei ir reiškiama mintis, kad kiekviena tauta turi teisę gyventi ir dirbti.

Prof. Dišlers, kalbėdamas apie valstybės ir individo santykius, prieina išvadą, kad tauta yra tai aukščiausioji sintezė, kurioje būtinai turi jungtis valstybė ir individas. Tuo jis griauna Coudenhove-Kalergi ir kitų atstovaujamą nuomonę, kad žmogus yra tikslas, o valstybė priemonė.

Paminėtini yra senatoriaus Skudres, prof. Mincs ir Teismo Rūmų (Palatos) pirmininko straipsniai. Juose nurodoma ankstyvesnė rusų ir dabartinė latvių praktika nagrinėjamais klausimais.

Šis leidinys skirtas Senato pirmininkui Gubeniui pagerbti. Gubenis gimė 1879 m. kovo mėn. 13 d. Krauklių val., kur jo tėvas buvo mokytoju. 1904 metais baigė Maskvos universiteto teisių fakultetą ir nuo to laiko dirbo advokato darbą Petrapilyje ir Rygoj. 1918 m. gruodžio mėn. 19 d. Gubenis buvo paskirtas Teismo Rūmų nariu, 1920 m. lapkričio mėn. 29 d. — Senato nariu, o 1931 m. vasario mėn. 13 d. — Senato baud. skyriaus pirmininku. Jis eina ir Senato skyriaus susirinkimų pirmininko pareigas. Gubenis daug nuveikė organizuodamas teismus. Jis taip pat daug dirba ir visuomenės organizacinio darbo. Gubenis yra apdovanotas aukštais Latvijos ir Estijos ordenais. Valstybės Prezidentas Ulmanis paskyrė jį Ordenų Kapitulos Kancleriu.

V. Domeika.

2. TIESLIETU MINISTRIJAS UN TIESU VESTURE 1918—1938. (Teisingumo Ministerijos ir teismų istorija 1918—1938), Ryga, 1939 m., 516 psl. Spaudai paruošė Teisių ir Kriminalinės Politikos Departamentų Direktoriai Mengelsons ir Veitmanis.

Knygos turinį galima paskirstyti į šiuos skyrius: 1) Teisingumo Ministerija, 2) Teismai, 3) Advokatūra, 4) Notariatas, 5) Teisininkų draugija ir 6) Atsiminimai.

1. *Teisingumo Ministerija.*

Latvijos nepriklausomybė buvo paskelbta 1918 m. lapkričio mėn. 18 d. Lapkričio 19 d. adv. Juraševskis buvo paskirtas Teisingumo Ministru, o adv. Strautnieks — jo padėjėju.

Prie Ministerijos yra Teisių ir Kriminalinės Politikos Departamentai ir juriskonsultūra. Pastaroji paruošė įstatymų vertimus į latvių kalbą, o taip pat bendradarbiavo sudarant Civilinį Kodeksą, Notariato ir kitus įstatymus. Kriminalinės Politikos Departamentui priklauso kalėjimai ir arešto namai. Iš esamų žinių matyt, kad didžiausias latvių kalėjimuose laikomų asmenų skaičius buvo 1934 m. birželio 1 d. (4.597 asmenys).

2. *Teismai.*

Senato įkūrimo diena turėtų būti laikoma 1918 m. gruodžio mėn. 7 d.; tą dieną buvo paskirti pirmieji senatoriai — Graudinis ir Valteris.

Senato yra trys departamentai: baudžiamasis, susidedąs iš pirmininko ir 3 teisėjų; civilinis — pirmininko ir 6 teisėjų, ir administracinis — pirmininko ir 4 teisėjų. Senato yra prokuroras ir du padėjėjai.

Teismo Rūmų yra civilinis ir baudžiamasis skyriai susidedą iš pirmininko, skyriaus pirmininko ir 15 teisėjų. Prokuratūroje dirba prokuroras ir du jo padėjėjai.

Apygardos teismai. Iš viso yra 4 apygardos teismai: Rygos, Mintaujos, Liepojos ir Daugavpilio. Rygos Apygardos teisme yra pirmininkas, 6 vicepirmininkai ir 37 teisėjai; Prokuratūroj — prokuroras, 4 kameros padėjėjai ir 10 nuovados padėjėjų.

Visoj Latvijoj taikos teisėjų yyra 84, o tardytojų — ypatingai svarbioms byloms — 1, svarbesnėms byloms — 4 ir teismo tardytojų — 46.

3. *Advokatūra.*

Latvijos teismų organizaciniame darbe advokatūra suvaidino svarbų vaidmenį. Visas aukštesnių teismų personalas sukomplektuotas beveik tik iš advokatų. Valstybės kūrimo metu latviai turėjo didesnį advokatų procentą, nei mes. Buvo ir tokių advokatų, kurie visai nemokėjo latvių kalbos. Pvz., 1920 m. liepos 22 d. susirinkime paaiškėjo, kad iš 33 advokatų latviškai moka 9, visai nesupranta latviškai — 8, o kiti — tik šiek tiek supranta.

Dabar Latvijoj yra (1938 metų daviniai) — 283 advokatai, (iš jų 31 moteris) ir 128 advokatų padėjėjai. Privatinių advokatų yra 78.

4. *Notariatas.*

1933 m. buvo sukviestas notarų suvažiavimas ir įsteigta profesinė draugija. Iš bendro notarų skaičiaus (61) draugijai priklauso 59 notarai.

5. *Teisėjų draugija.*

Teisėjų materialiams ir profesiniams reikalams ginti įsteigta teisėjų draugija, kuriai priklauso 259 nariai. Draugijos pirmininku yra senatorius

Škudre. Draugija palaiko artimus santykius su Lietuvos ir Estijos teisininkais.

6. *Atsiminimai.*

Knygos gale yra Strautnieko, Leitanso, Balodžio, Paulukso, Sumbergso, Kalacso ir Krievanso atsiminimai, susiję su teismų organizavimu, darbuote ir sąlygomis.

Apskritai reikia pasakyti, kad knyga išleista gražiai. Veikalo medžiaga surinkta ir suredaguota kruopščiai. Leidėjas patarnavo savo krašto istorijos medžiagai rinkti.

V. Domeika.

3. GIMTOJI KALBA. *1939 met. rugsėjo mėn. nr.* išspausdintas P. Joniko straipsnis „Apie teisės kalbą". Jame, be kita ko, rašoma: „Apskritai, įvairių specialistų kalba — tiek šnekamoji, tiek rašomoji — daugiau ar mažiau skiriasi ir gali skirtis; ji prisitaiko prie to specialaus uždavinio, kuriam ji skiriama. Bet, žinoma, tai nepasako, kad ji gali nepaisyti tam tikrų pagrindų, kurie yra bendri tiek bendrinei kalbai apskritai, tiek įvairioms specialistų kalboms. Taip atsiranda sava specialinės kalbos terminologija, sava frazeologija, savi posakiai, kurie daugiau ar mažiau skiriasi nuo nespecialistų kalbos. Vis dėlto pabrėžtina, kad frazeologijos ir sintaksės, taip pat žodžių darybos klaidų mūsų teisės kalboje netrūksta. Tokios lytys kaip „... l i k u s i o j e d a l y j e i e š k i n į atmesti" (= likusią ieškinio dalį atm.), „išieškoti s u m o j e 100 litų" (= 100 litų sumą...) yra dar dažnos.

Vyriausias teisinės kalbos tikslas — kiek galint didesnis tikslumas ir aiškumas. Svarbiausias dalykas čia tikslumas, griežtas kalbinių lyčių reikšmės apibrėžimas, vienareikšmiškumas. Aiškumas, žinoma, irgi svarbus. Bet paprastai teisės kalbos lytys, kaip neretai ir kitos specialinės kalbos, aiškios pirmiausia testi specialistams, bet ne šiaip žmonėms, nors vis dėlto ir teisės kalbai yra labai svarbu būti suprantamai kiekvienam piliečiui arba bent didžiausiai jų daliai, nes įstatymai juk rašomi visiems, ir, kaip sakoma, nė vienas negali pasiteisinti nežinojęs įstatymo.

Bet šitas klausimas, arba geriau, kalbinių teisės lyčių vienareikšmiškumas, ne visada pavyksta išreikšti tam tikromis gimtosios kalbos liaudinėmis arba ir šiaip bendrinės kalbos lytimis. Tai atsitinka dėl to, kad tos liaudinės ar šiaip bendrinės kalbos lytys pačios nėra tikslios, pačios nėra vienareikšmės. Jų reikšmė neretai esti neaprėžta, svyruoja, kartais tiksliau tesuvaikoma iš konteksto arba net nekalbinės pašnekesio ar kalbėjimo aplinkos. Pvz., posakis „Tvarkomosios žemės v a l d y t o j a i yra p r a n e š a m i bei šaukiami dėl pareiškimo jiems žemės tvarkymo projekto, taigi žemės tvarkymas eina jiems dalyvaujant", nors lietuviškas, bet nėra visai tikslus. Būtų aiškiau: „Tvarkomosios žemės v a l d y t o j a m s yra pranešama ir jie šaukiami..." Ne labai tikslus, nevienareikšmis ir šis pasakymas: „Žinioms įrašyti pasiremiama paskutine t u r t o į g y t ą j a kaina arba mokesčių inspektoriaus įkainojimu". Mat. čia ga-

lima būtų suprasti, kad turtas įgijo kainą, o iš tikrųjų turima galvoje, kad kas nors turtą yra įsigijęs už tam tikrą kainą.

Yra nemaža atsitikimų, kada teisės dalykai formuluojami neaiškiai. Ir patys teisininkai kartais tuo nusiskundžia. Čia tinka pacituoti kad ir šitą sakinį: „Įkeitimo arba kitos kurios turto sunkinamosios ipotekinės teisės saugojamasis pažymys, jei jis pavirsta įrašu, išlaiko saugojamajai teisei pirmumą sunkinančių turtą ipotekinių teisių eilėje, pagal požymio įrašymo laiką, ir yra privalomas turto įgijėjams, kurie įrašyti ipotekos knygose vėliau kaip tas pažymys". Kaip sakiau, aiškumas ypač būtų pageidautinas ko platesniems visuomenės sluoksniams, kurie panašaus įstatymo turi klausyti, juo remtis.

Savo kalbos kultūra pirmiausia turi rūpintis patys teisininkai. Jie turi pasirūpinti tiek teisės terminų nustatymu bei suvienodinimu, tiek ir šiaip įstatyminės bei teisinės kalbos lyčių sutvarkymu. Geriausiai jie galėtų, rodos, šiaip pasielgti. Visus tos teisės kalbos diskutuotinuosius bei normuotinuosius dalykus surinkti, juos aptarti savo tarpe, taip pat ir su specialistais kalbininkais. Kada taip kurios lytys ar terminai bus priimti, beliks visuotinai to laikytis, ir visos painiavos bei neaiškumai turės išnykti. Tatai padaryti jau seniai metas: viena, reikia skubėti, kol nevykusios lytys, bent visos, dar nespėjo įsigalėti teisės kalboje; antra, vadovaują teisės žmonės vyriausybėje patys rodo susirūpinimo teisės kalba; trečia, šiame darbe mielai patalkininkaus LKD (jos Terminologijos Sekcija), o oficialųjį autoritetą duos Lituanistikos Institutas, kuriam yra pavestas ir mūsų terminologijos tvarkymas."

4. NAUJOJI ROMUVA. *1939 metai spalių mėn. 22 d.* išspausdintas prof. M. Roemerio straipsnis „Vilnius ir Tarptautinė Teisė". Jame paliečiamas Lietuvos neutralumo klausimas ryšium su grąžinimu Lietuvai Vilniaus ir jo srities. Be kita ko autorius rašo...

„Vilniaus miesto ir krašto teritorija, kurios dalis šiuo laiku grįžo į Lietuvos valstybę, iki šio Europos karo buvo faktiškai valdoma Lenkų, dalyvaujančių šiame kare. Kaip paskelbusi neutralumą Lietuva yra Lenkijos atžvilgiu neutrali ir jokių prieš Lenkiją nukreiptų žygių daryti neturi. Tai yra aišku, tačiau lygiai aišku yra ir tai, kad veikiančių tarptautinės teisės principų bei nuostatų šviesoje Vilniaus ir jo krašto dalies grąžinimas į Lietuvos valdomos valstybinės teritorijos sudėtį nėra aktas, nukreiptas prieš Lenkijos valstybę ir teisiškai ją užgaunąs. Ir būtent štai dėl ko.

Į Vilnių, kuris sudaro istorinę Lietuvos sostinę ir kuris yra etnografinėje Lietuvos teritorijoje, atgimusi Lietuvos valstybė, kuri jame 1918 m. ir buvo atgaivinta, visuomet reiškė savo teises, kurių niekuomet jokiu aktu nėra išsižadėjusi. Maskvos sutartimi su SSSR-u (1920.VII.12. sutartis) buvo nustatytos atgimusios Lietuvos rytų sienos su Sovietais, kurie tuomet buvo betarpiški Lietuvos rytų kaimynai ir tuo pačiu buvo kaip tik tarptautiškai kompetentingi šią savo sieną su Lietuva sutartimi nustatyti.

Tiesa, Lenkija taip pat ėmė reikšti tam tikrų aspiracijų į Vilnių ir Vilniaus kraštą. Kuriuo titulu — tai jos dalykas. Vis dėlto, nors prieš tai, būtent nuo 1919 m. lenkų kariuomenė, maršalo Pilsudskio vadovaujama, buvo užėmusi Vilnių su atitinkama jo sritimi, Lenkija ne tiktai tarptautiškai kitų valstybių ir ypač nei Lietuvos nei Sovietų, su kuriais ji tuo laiku kariavo, nebuvo pripažinta Vilniaus miesto ir krašto suverene, bet ir pati nei 1919 nei 1920 m. savo aspiracijų ł Vilniaus kraštą nedrįso realizuoti, paskelbdama jo aneksiją. Atvirkščiai, savo garsioje 1919 m. balandžio mėn. proklamacijoje, paskelbtoje Vilniuje keturiomis kalbomis, Lenkų maršalas Pilsudskis kategoringai pareiškė laikąs Vilniaus krašto valstybinio likimo klausimą atvirą.

Apie tą patį laiką, kai buvo sudaryta Lietuvos — SSSR-o Maskvos sutartis, Lenkų kariuomenė, kuri nuo 1919 m. laiko Vilniaus kraštą, buvo Sovietų kariuomenės iš Vilniaus šalinama ir iš tikrųjų buvo pašalinta. Vilnius, Sovietų kariuomenės iš Lenkų atimtas, buvo Maskvos sutartimi grąžintas Lietuvai, kaip įeinąs į jos valstybinę teritoriją.

1920 m. rugsėjo—spalių mėn. įvyko susirėmimų tarp Lietuvių, jau valstybiškai įsikūrusių Vilniaus krašte, ir besiveržiančių Lenkų. Pripažinti Maskvos sutarties, sudarytos dėl sienų tarp Lietuvos ir SSSR-o, Lenkai, nedalyvavę šioje sutarty, nenorėjo. Tai, žinoma, jųjų dalykas, nors tenka pastebėti, kad Maskvos sutarties metu nei vienoje nei kitoje šios sutarties nustatytos sienos pusėje Lenkai neturėjo savo valstybinės teritorijos, kuri arba jiems būtų kuria sutartimi pripažinta, arba bent jų pačių būtų vienašališkai paskelbta.

Suvalkų 1920.X.7. sutartis ginčo nelikvidavo; nustatė demarkacijos liniją, palikdama Vilnių su atitinkama Vilniaus srities dalimi Lietuvos rankose. Šiaip nei viena, nei antra susitariančių šalių neatsisakė nuo savo teisių ar pretenzijų. Viskas jų liko rezervuota.

Rygos 1921 m. sutartis tarp Sovietų ir Lenkų Lenkams jokio titulo į Vilniaus kraštą nesuteikė ir suteikti negalėjo: į šį kraštą Sovietai jau iš viso jokio suverenumo neturėjo, nes jo buvo išsižadėję Maskvos 1920 m. sutartimi su Lietuviais, tad ir nebūtų galėję jo teisiškai perleisti Lenkams. Pagaliau pats Rygos sutarties tekstas aiškiai ir kategoringai liudija, jog Sovietai jų išsižadėtos Lietuvos naudai teritorijos ir nemanė antrą kartą perleisti Lenkams. Rygos sutartimi šioje srity Lenkams buvo perleista tiktai teritorijos juosta į rytus nuo lietuviškojo Vilniaus krašto, sudaranti sui generis „koridorių“ nuo Nemuno iki Latvių sienos, skiriantį Lietuvos rytus (Vilniaus kraštą) nuo Sovietų teritorijos (Sovietų Gudijos). Tokiu būdu ir Rygos sutartis jokių titulų į Vilniaus kraštą Lenkams nėra suteikusi.

Lenkų įkurtos „Vidurinės Lietuvos“ Lietuva niekuomet nėra pripažinusi. Ji taip pat nėra pripažinusi vienašališkai Lenkų inscenizuotos ir vienašališkai paskelbtos „Vidurinės Lietuvos“ aneksijos į Lenkijos valstybę. Lenkų vienašališki valstybiniai aktai jokios teisinės galios nepriklausomai Lietuvos valstybei neturi. Lietuvos valstybinės teritorijos jie teisiškai disponuoti negalėjo ir todėl Lietuvos suvereninių teisių iš viso pakeisti ar panaikinti nepajėgia. Letuvos suverenumo atžvilgiu šie vienašališki

„Vidurinės Lietuvos“ arba Lenkijos valstybiniai aktai tebėra tiktai faktai be jokios galios. *Nėra jokio tarptautinės teisės nuostato, kuris verstų suvereninę valstybę gerbti vienašališkus svetimos valstybės aktus, disponuojančius valstybės teritorijos dalį, jei pati suvereninė valstybė nėra pareiškusi sutikimo šitokiai savo teritorijos dalies aneksijai.* Tokio sutikimo Lietuva niekuomet nėra pareiškusi.

Lieka dar vienas aktas — Ambasadorių Konferencijos 1923.III.1 nutarimas, nustatęs „valstybinę sieną“ tarp Lenkijos ir Lietuvos. Šiuo nutarimu Vilniaus kraštas iš tikrųjų paliekamas Lenkų valstybės pusėje. Tačiau Ambasadorių Konferencija neturėjo tarptautinės teisinės kompetencijos šitokiam sprendimui padaryti. Ambasadorių Konferencija buvo Didįjį karą laimėjusių Didžiųjų Santarvės Valstybių (Didžiosios Britanijos, Prancūzijos, Italijos ir Japonijos) organas Versalio Sutarties dispozicijoms įgyvendinti. Šiam savo nutarimui ji rėmėsi Versalio sutarties 87 §-fu. Tačiau Lietuva Versalio sutarty nedalyvavo ir nebuvo šia sutartimi tvarkoma nei jos pripažinta. Tad Versalio sutarties vykdymo tvarka suvereninės Lietuvos valstybės sienos negalėjo būti be aiškaus Lietuvos sutikimo nustatytos ir joks Versalio sutarties įkurtas organas neturėjo jokio imperiumo Lietuvai, teisiškai pajėgiančio disponuoti jos teritoriją. Tiesa, viena kita Lietuvos vyriausybė buvo siūliusi Ambasadorių Konferencijai imtis iniciatyvos sutvarkyt jos sieną su Lenkais, tačiau kategoringai rezervuodama savo teises. Ambasadorių Konferencijos nutarimas, padarytas be Lietuvos žinios ir be jokio kontakto su Lietuva, išėjęs iš šio Lietuvos pareikšto rezervo ribų, neturėjo jokio teisinio titulo. Lietuvai jisai buvo ir lieka neprivalomas, teisiškai jos teisių nekeičiąs. Lietuva prieš jį pareiškė protestą ir jo nepripažino.

Vadinasi, teisiniame santyky su Lenkais valstybinių sienų klausimas niekuomet nebuvo teisiškai išspręstas. Kiekviena dviejų valstybių — Lietuva ir Lenkija — laikėsi skirtingos pažiūros į šią problemą. Vilniaus kraštas Lietuvai yra jos valstybinės teritorijos dalis, Vilnius gi — valstybės sostinė.

Savo tezę Vilniaus atžvilgiu Lietuva yra tvirtai ir aiškiai užfiksavusi ir savo konstitucijoje (jos 2 ir 6 §§-fai).

Vaikiančios 1938 m. Lietuvos Valstybės konstitucijos 2 §-fo 1 sakinys skamba šiaip: „*Lietuvos Valstybės teritorija yra žemės, kurių sienos nustatytos sudarytomis ligi šiol Lietuvos valstybės tarptautinėmis sutartimis*“.

Kadangi Vilniaus krašto rytų sienos buvo nustatytos Maskvos 1920. VII.12. sutartimi, tai tuo pačiu šiuo konstitucijos nuostatu šis kraštas su miestu įeina į Lietuvos valstybės teritoriją. Tos pačios veikiančios konstitucijos 5 §-fas skamba šitaip: „*Lietuvos sostinė — Vilnius. Kitur ji gali būti perkelta laikiniu įstatymu*“.

Tezė aiški. Konstitucija nėra pakeista. Jai veikiant jokios su Lenkija sutarties dėl valstybinių sienų, taip pat jokio šiuo reikalu arbitražinio arba tarptautinio teismo sprendimo nėra buvę.

Žinoma, neigdama šio faktinio valdymo teisėtumą, Lietuva vis dėlto, o ypač neutralitetą Lenkijos kare paskelbusi, tegalėtų reikalauti likviduoti šį valdymą ir jai — jos sostinės bei jos srities teritoriją grąžinti tiktai teisiniais keliais.

Tačiau kai šio valdymo, kuris Lietuvos teisių atžvilgiu tiktai faktinis, bet ne teisinis, Lenkija neteko, tai Lietuva, atsiimdama savo sostinę su tam tikra jos sritimi geruoju iš to, į kurio faktinį valdymą ji pateko, veikia tiktai savo teisės ribose, nepuldama Lenkijos, nešalindama jokiu smurtu jos faktinio valdymo, kurio faktiškai jau nėra, neužgaudama jokių Lenkijos teritorinio suverenumo teisių, kurių Lenkija santyky su Lietuva niekuomet nei sutarties, nei arbitražo, nei tarptautinio teismo sprendimo titulu ł Lietuvos sostinę bei sostinės sritį nebuvo įgijusi.

Lenkijos atžvilgiu šiame Lenkų kare Lietuva buvo ir tebėra neutrali.

——/——

Oficialinė dalis.

I.

Teisingumo Ministro įsakymai.

Paskirti kandidatai:

Pasirėmęs Teismų Santvarkos Įstatymo 206 str., padidinu viršetatinių Vyriausiojo Tribunolo teismo kandidatų skaičių dviems etatais nuo š. m. rugsėjo 25 d. (Nr. 494), ir neetatinių Kauno Apygardos Teismo kandidatų skaičių — vienu etatu nuo š. m. rugsėjo 1 d. (Nr. 459).

1. Diplomuotą teisininką Konstantiną - Kazimierą Žolyną nuo š. m. rugsėjo 1 d. skiriu etatiniu Vyriausiojo Tribunolo teismo kandidatu (III-a kateg.). Anksčiau K. Žolynas valdinėje tarnyboje netarnavo. (Nr. 456).

2. Diplomuotą teisininką Mečislovą Mackevičių nuo š. m. rugsėjo 1 d. skiriu etatiniu Kauno Apygardos Teismo kandidatu (III-a kateg.). Anksčiau M. Mackevičius valdinėje tarnyboje netarnavo. (Nr. 457).

3. Diplomuotą teisininką Albertą Gasparaitį nuo š. m. rugsėjo 1 d. skiriu etatiniu Marijampolės Apygardos Teismo kandidatu (III-a kateg.). Anksčiau A. Gasperaitis tarnavo Šiaulių Apygardos Teismo Prokuratūroje raštvedžiu ir gavo VII kateg. atlyginimą. (Nr. 458).

4. Diplomuotą teisininką Jaroslavą Jaugelį nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. skiriu neetatiniu Kauno Apygardos Teismo kandidatu su subsidija 100 Lt mėnesiui. (Nr. 460).

5. Neetatiniąm Kauno Apygardos Teismo kandidatui Alfonsui Misevičiui nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. skiriu subsidiją 200 Lt mėnesiui. Mano š. m. gegužės mėn. 20 d. įsakymas Nr. 287 panaikinamas. (Nr. 461).

6. Neetatiniam Kauno Apygardos Teismo kandidatui Algirdui Budreckui nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. skiriu subsidiją 200 Lt mėnesiui. Mano š. m. gegužės mėn. 9 d. įsakymas Nr. 275 panaikinamas. (Nr. 462).

7. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatą Tadą Zaleskį, kaipo nepradėjusį eiti savo pareigas, atleidžiu iš tarnybos nuo š. m. kovo mėn. 1 d. (Nr. 464).

8. Kauno Apygardos Teismo kandidatą Vytautą Valiukevičių nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. atleidžiu iš etatinio teismo kandidato pareigų ir skiriu jį nuo tos pat dienos neetatiniu Kauno Apygardos Teismo kandidatu be subsidijos. (Nr. 468).

9. Kauno Apygardos Teismo kandidatą Stanislovą Griškevičių nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. atleidžiu iš neetatinio teismo kandidato pareigų ir skiriu jį nuo tos pat dienos Kauno Apygardos Teismo etatiniu teismo kandidatu (III-a kateg.). Anksčiau St. Griškevičius valdinėje tarnyboje netarnavo. (Nr. 469).

10. Prikomandiruotų prie Telšių Apylinkės Tardytojo eiti apylinkės tardytojo pareigas Šiaulių Apygardos Teismo kandidatą Antaną Gasiūną nuo š. m. rugsėjo mėn. 16 d. iš tų pareigų atšaukiu. (Nr. 482).

11. Pasirėmęs Teismų Santvarkos Įstatymo 211 str., Šiaulių Apygardos Teismo kandidatui Antanui Mačiukui nuo š. m. spalių mėn. 1 d. pavedu eiti apylinkės tardytojo pareigas ir prikomandiruoju jį nuo tos pat dienos prie Telšių Apylinkės Tardytojo. (Nr. 483).

12. Prikomandiruotą prie Mažeikių Apylinkės Teismo eiti apylinkės teisėjo pareigas Šiaulių Apygardos Teismo kandidatą Lionginą Plumpą nuo š. m. spalių mėn. 1 d. iš tų pareigų atšaukiu. (Nr. 484).

13. Pasirėmęs Teismų Santvarkos Įstatymo 211 str., Šiaulių Apygardos Teismo kandidatui Andriui Plėtai nuo š. m. spalių mėn. 1 d. pavedu eiti apylinkės teisėjo pareigas ir prikomandiruoju jį nuo tos pat dienos prie Mažeikių Apylinkės Teismo. (Nr. 485).

14. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatui Kostui Bartkui nuo š. m. spalių mėn. 20 d. pavedu eiti apylinkės teisėjo pareigas ir prikomandiruoju jį nuo tos pat dienos prie Rokiškio Aylinkės Teismo. (Nr. 526).

15. Diplomuotą teisininką Antaną Mačiuiką nuo š. m. rugsėjo mėn. 25 d. skiriu neetatiniu Vyriausiojo Tribunolo teismo kandidatu. (Nr. 495).

16. Prikomandiruotą prie Kauno IV Apylinkės Tardytojo eiti apylinkės tardytojo pareigas, Kauno Apygardos Teismo kandidatą Juozą Miką nuo š. m. rugsėjo mėn. 23 d. iš tų pareigų atšaukiu ir prikomandiruoju jį nuo tos pat dienos apylinkės teisėjo pareigoms eiti prie Kauno Apylinkės Teismo. (Nr. 496).

17. Panevėžio Apygardos Teismo kandidatui Jonui Mozuraičiui nuo š. m. spalių mėn. 16 d. pavedu eiti apylinkės teisėjo pareigas ir prikomandiruoju jį nuo tos pat dienos prie Kauno Apylinkės Teismo. (Nr. 512).

Paskirti notarai:

1. Pasirėmęs Laikinojo Lietuvos Notariato sutvarkymo įstatymo 7 str. ir Ministrų Tarybos 1939 m. gegužės mėn. 30 d. nutarimu steigiu nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. notarų kontoras: Kėdainiuose, Tauragėje, Biržuose, Raseiniuose, Mažeikiuose, Rokiškyje, Telšiuose ir Dusetuose. (Nr. 438).

2. Pasirėmęs Laikinojo Lietuvos Notariato sutvarkymo įstatymo 7 str. ir Ministrų Tarybos 1939 m. gegužės mėn. 30 d. nutarimu nuo š. m. spalių mėn. 1 d. steigiu notarų kontoras: Kybartuose, Širvintuose, Grinkiškyje, Seirijuose, Varniuose, Pakruojuje ir Kazlų - Rūdoje. (Nr. 447).

3. Įsteigus savo š. m. įsakymu Nr. 447 notarų kontoras Kybartuose, Širvintuose, Grinkiškyje, Seirijuose, Varniuose ir Pakruojuje, pavestas šių Apylinkės Teismų teisėjams eiti notarų pareigas nuo š. m. spalių mėn. 1 d. atšaukiu. (Nr. 455).

4. Įsteigus savo š. m. rugpiūčio mėn. 30 d. įsakymu Nr. 438 notaro kontorą Dusetuose, pavestas šios Apylinkės Teismo Teisėjui eiti notaro pareigas nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. atšaukiu. (Nr. 466).

5. Dipl. teisininką Alfonsą Gineitį nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Kėdainių notaru. (Nr. 439).

6. Dipl. teisininką Bronių Nemicką nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Tauragės notaru. (Nr. 440).

7. Dipl. teisininką Jokūbą Lapašinską nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Biržų notaru. (Nr. 441).

8. Dipl. teisininką Alfonsą Teresą nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Raseinių notaru. (Nr. 442).

9. Dipl. teisininką Joną Kutrą nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Mažeikių notaru. (Nr. 443).

10. Zigmą Pivoriūną nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Rokiškio notaru. (Nr. 444).

11. Skuodo notarą Antaną Šlapkauską keliu toms pačioms pareigoms eiti į Telšius nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. (Nr. 445).

12. Dipl. teisininką Leonardą Zaleskį nuo š. m. rugsėjo mėn. 20 d. skiriu Skuodo notaru. (Nr. 446).

13. Dipl. teisininką Stasį Balčiūną nuo š. m. spalių mėn. 1 d. skiriu Širvintų notaru. (Nr. 449).

14. Dipl. teisininką Balį Klovą nuo š. m. spalių mėn. 1 d. skiriu Grinkiškio notaru. (Nr. 450).

15. Dipl. teisininką Juozą Žiūrą nuo š. m. spalių mėn. 1 d. skiriu Seirijų notaru. (Nr. 451).

16. Dipl. teisininką Kazį Truską nuo š. m. spalių mėn. 1 d. skiriu Varnių notaru. (Nr. 452).

17. Dipl. teisininką Lionginą Gumbiną nuo š. m. spalių mėn. 1 d. skiriu Pakruojo notaru. (Nr. 453).

18. Juozą Steponaitį nuo š. m. spalių mėn. 1 d. skiriu Kazlų Rūdos notaru. (Nr. 454).

19. Teisingumo Ministerijos buhalterio padėjėją Vincą Iešmantą nuo š. m. rugsėjo 20 d. skiriu Dusetų notaru. (Nr. 463).

20. Telšių Notaro Antano Šlapkausko pavardę laikyti nuo š. m. rugpiūčio mėn. 30 d. pavardės taisomuoju aktu Nr. 3/19 ištaisyta į Šlapkonį. (Nr. 471).

21. Kretingos Apylinkės Teismo Ipotekos Įstaigos vedėją Antaną Gaputį, jo paties prašymu, atleidžiu iš tarnybos nuo š. m. lapkričio mėn. 1 d. (Nr. 518).

22. Petrą Antanaitį nuo š. m. lapkričio mėn. 1 d. skiriu Kretingos Apylinkės Teismo Ipotekos Įstaigos knygų vedėju (IV-a kateg.). Anksčiau P. Antanaitis valdinėje tarnyboje tarnavo VI kateg. Švietimo Ministerijoje. (Nr. 519).

23. Telšių Apylinkės Teismo Ipotekos Įstaigos raštvedį Klemensą Vitkauską nuo š. m. lapkričio mėn. 1 d. skiriu Šiaulių Ipotekos Įstaigos knygų vedėju (IV-a kateg.). Anksčiau Kl. Vitkauskas gavo VI kateg. VI laipsnio atlyginimą. (Nr. 520).

24. Sabiną Gaubą nuo š. m. lapkričio mėn. 1 d. skiriu Skuodo notaru (VII-a kateg. be algos). (Nr. 522).

25. Savo š. m. rugpiūčio mėn. 31 d. įsakymą Nr. 448, apie paskyrimą Albino Stepanausko Kybartų notaru šiuo atšaukiu. (Nr. 523).

Priimti advokatais:

1. Vyriausiojo Tribunolo teismo kandidatą Juozą Grigonį nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. priimu į advokatus su gyvenamąja vieta Kaune. (Nr. 433).

2. Panevėžio Apygardos Teismo sekretoriaus padėjėją, diplomuotą teisininką Juozą Danilavičių nuo š. m. rugsėjo mėn. 1 d. priimu į advokatus su gyvenamąja vieta Panevėžyje. (Nr. 435).

3. Privatiniam gynėjui Izabelei Gelpernaitei nuo š. m. rugsėjo mėn. 16 d. leidžiu vesti bylas ir Panevėžio teismų apygardoje. (Nr. 477).

4. Diplomuotą teisininką Antaną Juknevičių nuo š. m. spalių mėn. 16 d. priimu į advokatus su gyvenamąja vieta Kaune. (Nr. 527).

5. Advokatą Eleną Reisonienę perkeliu iš Kauno į Ukmergę nuo š. m. rugsėjo mėn. 25 d. (Nr. 490).

Mirė:

Kauno Apygardos etatinį teismo kandidatą Joną Variakojį, mirusį š. m. rugpiūčio mėn. 13 dieną, išbraukiu iš Teisingumo Ministerijos tarnautojų skaičiaus. (Nr. 432).

II.

Teisingumo Ministro bendraraščiai.

Nr. 201. Visiems Teismams.

Pagal Laikinojo įstatymo apie namus suimtiesiems pakeitimus (V. Ž. Nr. 499/3473 ir 644/4700) ir suimtųjų išlaikymo išlaidoms ieškoti ir iš jų atsiskaityti taisykles (V. Ž. Nr. 658/4827), lakomi namuose suimtiesiems nubaustieji, privatinio kaltinimo bylose visi, o viešojo kaltinimo bylose tik tie, kurie nubausti ne daugiau kaip septyniomis dienomis, moka už kiekvieną namuose suimtiesiems išbūtą dieną po 3 Lt išlaikymo išlaidų. Išlaidų ieškojimas taisyklėmis pavestas namų suimtiesiems viršininkams, ar savivaldybėms, žiūrint kieno, Teisingumo Ministerijos ar savivaldybių — lėšomis tie namai suimtiesiems, kuriuose nuteistasis atliko bausmę, išlaikomi.

Iš Teismų sprendimų ar vykdomųjų raštų, nežiūrint, kad juose ir yra nurodyti Baudžiamojo Statuto straipsniai, kuriais pasirėmus pristatytasis į namus suimtiesiems ar areštinę nubaustas, ne visada aišku, ar jis yra nubaustas privatinio ar viešojo kaltinimo byloje. Baudžiamosios Teisenos 5 str. ir jo komentaruose taip pat nekonkrečiai aptartos privatinio kaltinimo bylos, todėl namai suimtiesiems ar savivaldybės nustatydami kaltinimo rūšį, gali padaryti klaidų, dėl kurių kils skundų. Dėl šių skundų tektų vėliau susirašinėti, kas apsunkintų ne tik namų suimtiesiems administraciją bei Namų Suimtiesiems Departamentą, bet ir pačius Teismus, nes kaltinimo rūšies nustatymo reikalu tektų Teismams tiekti Namų Suimtiesiems Departamentui žinių.

Todėl prašau visus Teismus savo sprendimuose ar vykdomuose raštuose pažymėti, kuria tvarka — privatinio ar viešojo kaltinimo bausmė paskirta.

Nr. 202. Visiems Teismams.

Ministrų Tarybai š. m. balandžio mėn. 13 d. pakeitus valstybės ir savivaldybės įstaigose darbo laiką, Teisingumo Ministro š. m. kovo mėn. 14 d. bendraraščio Nr. 194 straipsnį 5 pakeičiu taip: teisiamieji posėdžiai visų teismų pradedami nuo gegužės mėn. 15 dienos lgi spalių mėn. 1 dienos 8 valandą, o nuo spalių mėn. 1 dienos ligi gegužės mėn. 15 dienos — 9 valandą.

Nr. 203. Vyriausiojo Tribunolo, Apeliacinių Rūmų ir Apygardos Teismo Prokurorams bei jų Padėjėjams.

Pasirėmęs T. St. Įst. 288 str. pavedu:

1) Prokurorams bent vieną kartą per metus daryti prižiūrimų prokurorų bei jų padėjėjų darbuotės revizijas;

2) Apygardos Teismo Prokurorams ne mažiau kaip vieną kartą per metus revizuoti jų prižiūrimų tardytojų darbuotę. Vyriausiojo Tribunolo ir Apeliacinių Rūmų Prokurorams savo nuožiūra revizuoti Apygardos ir Apylinkės tardytojus;

3) Prokuroro padėjėjams revizuoti jų prižiūrimų tardytojų darbuotę. Šių revizijų dažnumą nustato Prokuroras;

4) Prokuroro padėjėjams revizijų išdavas pranešti vadovaujančiam prokurorui, kuris tų pranešimų nuorašus siunčia Vyriausiojo Tribunolo bei Apeliacinių Rūmų Prokurorams ir Teisingumo Ministrui;

5) Vyriausiojo Tribunolo Prokurorui revizijų išdavas siųsti Teisingumo Ministrui, o Apeliacinių Rūmų ir Apygardos Teismo Prokurorams revizijų išdavas siųsti vadovaujantiems prokurorams ir Teisingumo Ministrui.

Be to, Prokurorai, radę tardytojų darbuotėje žymesnę netvarką, apie tai praneša atitinkamo Teismo Pirmininkui.

——/——

Redaktorius JURGIS BYLA.

TEISĖ

TEISĖS MOKSLŲ ir PRAKTIKOS LAIKRAŠTIS.

Leidžia Lietuvos Teisininkų Draugija.

Laikraščio programa:

I. Teisės mokslų raštai.
II. Pasaulio teisės apžvalga.
III. Teismo kronika.
IV. Korespondencijos apie įdomesnius teisės atžvilgiu gyvenimo įvykius.
V. Vyr. Tribunolo praktika.
VI. Recenzijos ir bibliografija.
VII. Mokslinio turinio priedai.

Oficialinė dalis.

I. Vyriausybės įsakymai Teisingumo Ministerijos srity.
II. Teisingumo Ministerijos aplinkraščiai, instrukcijos ir įsakymai.

Laikraštis parduodamas knygų krautuvėse ir jo redakcijoj.

Prenumeratos kaina metams 25 lt. (Teis. d-jos nariams—20 lt.).
Atskiro numerio kaina 7 lt. (su priedu).

KAINA: pirmųjų dvidešimt numerių (išskyrus Nr. 1) kaina sumažinta per pusę; Nr. 21 — 4 lt., Nr. 22 — 8 lt., Nr. 23 — 4 lt. Pradedant Nr. 24 eina su priedu ir vieno Nr. kaina 7 lt.

Pirmųjų dvidešimt numerių papigintąja kaina galima gauti tik iš Redakcijos.

Redakcijos adresas:

KAUNAS,

Vyr. Tribunolas (telef. 25753).

1,40 Kb.

Cp 1283

Parduodama redakcijoj:

1. Teisininkų kalendorius 1939 m. (5 lt).
2. Lietuvos Valstybės Konstitucijos reforma prof. M. Römeris (2 lt).
3. Skolininkų neišsigalėjimas ir bankrotas, D. Gecas (2 lt).
4. Čekiai, Jokūbas Abramavičius (2,50 lt).
5. Hagos Tribunolo sprendimas Klaipėdos byloje (2 lt).
6. „Teisės" 2—10 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **10 litų.**
7. „Teisės" 11—20 Nr. Nr. komplektas — papiginta kaina — **15 litų.**
8. Konstitucinės Teisės principai, A. Esmein 2 tomai, 16 litų.

SPAUDĖ KOOP. RAIDĖS SPAUSTUVĖ KAUNE